

Det misslyckade brudrovet i Yanshi

En berättelse om missionärer
i Kinas forna huvudstad Luoyang

Bengt Malm

2012

Prolog

I

Den store mannen öppnade förhandlingarna. Han var verkligen en stor man. Västerlänningar som gärna förvränger kinesiska namn och titlar sade att han var en *mandarin*. Det betydde att det var han som bestämde i staden.

Långt innan vikingar härjade i det barbariska västerlandet hade många mäktiga kejsare regerat sitt land här från Honanfu några mil söder om Gula floden. Men på den tiden hette staden Luoyang och det är det namn man numera åter hittar på kartorna.

Sedan några år fanns det ingen kejsare. Men liksom i andra städer fanns det fortfarande en mandarin i Honanfu. Nu hade en familj från Yanshi någon mil öster om staden väddat om hans beskydd. De hoppades att han skulle annullera den trettonåriga dotterns förlovning.

I Kina ingicks inte förlovningar som hos de ociviliserade västerlänningarna. En så viktig sak som äktenskap planerades många år i förväg, redan när flickan var liten. Litet senare började man linda bandage runt hennes fötter för att de inte skulle växa. Det gjorde ont och var förbjudet i lag. Men det ansågs vackert att ha förkrympta fötter.

Nu hade hela familjen blivit kristen och föräldrarna såg på ett annat sätt på sin dotter. Hon slapp fotbindningen och man planerade att sätta henne i skola. Fästmannens familj blev ursinnig. Den menade att det var avtalsbrott att inte leverera henne i "fullgott" skick. Den ansåg sig ha rätt att hämta henne genast, med våld om så krävdes. Det fick föräldrarna att skicka henne till staden. Då kidnappades hennes tolvårige bror i två dagar. Han förevisades som ett exotiskt djur på en marknad: "Här får ni se en jesusbekännare!"

Det där var nog inte särskilt klokt. De kristna hade namn om sig att vara hederliga. Så genom att framhålla att pojken var kristen sade man i själva verket att han var ovanligt pålitlig och välartad. Dessutom vägrade hans föräldrar nu absolut att släppa ifrån sig hans syster. Då tillfångatogs fadern och misshandlades rejält, varpå hela familjen flydde till staden.

I Honanfu fanns missionärer som menade att detta var ett fall för mandarinerna. När nu klagomålen lades fram för honom undrade han hur de tänkt sig flickans framtid. Han vände sig till henne direkt, för hon såg intelligent och rättfram ut.

"Har din far sökt ett annat hem åt dig?"

"Nej."

"Söker han nu ett annat hem åt dig?"

"Nej."

"Men du kan inte förbli ogift. Vem skall du tillhöra i framtiden?"

Målet hade plötsligt tagit en oväntad vändning. Det var nu fadern som var anklagad för grov försummelse. För mandarinerna representerade inte bara staten utan också traditionen. Mer än 2000 år tidigare hade den store filosofen

Konfucius förklarat hur människor borde leva. Den som har makt skall utöva den med mildhet. Den som inte har makt skall lyda. Och längst ner står kvinnan. Hon skall, som mandarinerna uttryckte det, *tillhöra* någon.

Men det fanns också en mera kuslig bakgrund till mandarinens inställning. Eftersom flickor inte var så mycket värda dödade en hel del flickebarn direkt efter födelsen. Därför fanns det inte kvinnor åt alla män. Samhället hade helt enkelt inte råd med att en frisk kvinna var ogift. Visserligen var rektorn för den kristna flickskolan ogift. Men hon var 60 år och kom från det fjärran landet Ruidian. Från samma land kom bl.a. en hel familj. Det var knappast någon mer än posten som visste att de bland sina egna kallades Anderson. Här bland civiliserade människor hade de tagit sig ordentliga kinesiska namn. Det var alltså dessa missionärer som hade förespeglat den drabbade familjen att det skulle gå bra hos mandarinerna. Och nu höll allt på att gå gale.

“Vem skall du tillhöra?”

Flickan tvekade inte. Hon såg frimodigt på mandarinerna när hon svarade. Och den store mannen blev nästan mållös. “Det är nog. Du får lämna domsalen.”

Vad var det ett barn kunde säga som fick en mäktig mandarin att komma av sig?

II

Så här beskrevs Luoyang (Hanan) av missionären Carl Blom 1898:

“En af de tidigast odlade och i historiskt afseende märkligaste bygder i världen är trakten söder om Gula floden från dess böjning mot öster vid T'ong-kwan till K'aifung, där den kröker sig i nordostlig riktning. Där verkade Yao, den förste kinesiske kejsare, som kan sägas något träda utom mythen område, och där ligger han begravd. På den af Lofloden och dess bifloder vattnade slätt, som mer än tio mil följer Gula flodens riktning ungefär på midten af den ofvan betecknade sträckan, stod en gång en af världens största hufvudstäder, hvaraf minnet ännu lever i sång och saga, i väldiga ruinhögar och i klipptempel, som värdigt kunna ställas vid sidan af Egyptens och Indiens. På samma platser, där under fyra dynastier Kinas härskare regerat i sammanlagt minst 800 år, finnes väl ännu en stad, men blott af andra rangen. Det är Hanan-fu. Såsom handelsplats betraktad kan den ej jämföras med de stora centra i södra och mellersta Kina, men inom vårt distrikt är ingen med lifligare varuutbyte, och jag tror mig ingenstädes i en kinesisk stad hafva sett en vackrare affärsgata än södra gatan där.” (Ur en artikel i tidskriften *Sinims Land*, majnumret 1898, sidan 49-50.)

Fem år senare blev Carl Blom den förste missionären i Luoyang. Här följer en kortfattad berättelse om de svenska missionärernas verksamhet där under de följande 45 åren fram till det kommunistiska maktövertagandet 1948. Framställningen bygger huvudsakligen på ögonvittnesskildringar och rapporter i publikationer som gavs ut av Svenska Missionen i Kina. De handlade om arbete med små resurser och ibland väl mycket dramatik.

III

Det var redan mörkt när tåget ångade in på stationen¹. En bit bort fanns en stadsmur. Som många andra städer i norra Kina var också Luoyang en kvadrat med murar och med en stor port i varje väderstreck. Få lade märke till en man som tycktes vara bonde och bar på en liten säck. I provinsens huvudstad hade en vakt känt på den och funnit att den innehöll sötpotatis. Just nu i november 1911 var misstänksamheten stor mot allt och alla. En revolutionär rörelse spred sig genom landet och läget blev allt mer kaotiskt².

Det var lätt att hitta till Norra Storgatan, som gick från den norra porten till centrum där den mötte gatorna från de andra portarna³. Men sedan blev bonden villrådig. Försiktigt frågade han sig fram. Så svängde han åt höger in på en riktigt mörk gränd. Det var kusligt för det kunde finnas en bandit var som helst. Det fanns ingen gatubelysning och ingen gatubeläggning. Luoyang är byggt på lössjord, fint stoft som blåst in från den mongoliska öknen. När det regnade fövandlades gatan till en djup lervälling. Men lyckligtvis var det torrt den här kvällen.

Detta var ingen affärsgata. Gränden kantades till stor del av murar, som antagligen dolde gårdar. För en stadsfastighet kunde bestå av flera mer eller mindre kringbyggda gårdar med en enda port till gatan. Vissa murar i området var av jord, som nattetid var jaktmarker för skorpioner. Bonden stannade vid en port och funderade på om han hamnat rätt. Då kom en man gående. Han blev stående vid porten. Då smög sig bonden fram och sade ett namn. Strax efter var de båda männen inomhus. Bonden insisterade på att de skulle gå längst in där ingen kunde höra dem.

På förmiddagen samma dag hade en grupp svenskar kommit ridande från andra hållet. De var missionärer i Svenska Missionen i Kina (SMK) och kom från Yuncheng i nordväst på andra sidan Gula Floden. Där hade missionens högkvarter varit sedan 1888. Men mandarinerna hade innan han själv blev mördad uppmanat dem att resa. Myndigheterna försåg dem med en eskort på 10 man med bakladdningsgevär.

¹ Denna episod finns beskriven i flera artiklar: *SL (Sinims Land)* s. 179 (1/12 1911), s. 7 (1/1 1912, brev från David Landin), s. 189-190 (15/12 1911, översättning av en intervju med Carl Blom, publicerad i *The Peking and Tientsin Times* 24/11 1911), *HSÖ (Hans Stjärna i Östern)* s. 10-13 ("Töcknet i vilket Gud var" av Carl Blom, 1936). Se även *HSÖ* s. 79-83 (i "En hjälp i nöden, väl beprövad" artikel av Nathanel Högman, 1944).

Staden kallades vid denna tid Honanfu. Namnet Luoyang stavades förr Loyang.

Dagens centralstation ligger långt västerut i Nya staden. Nära gamla staden finns en mindre station kallad Luoyang Östra.

² Rapporter från revolutionens förlopp, även lokalt, publicerades i *SL* s. 168 (1/11 1911), s. 172 (15/11 1911), s. 179-181 (1/12 1911, bl.a. brev från Carl Blom och Maria Hultkrantz), s. 191-192 (15/12 1911, brev från Maria Nylin), s. 12 (15/1 1912, brev från Hugo Linder och Carl Blom), s. 21 (1/2 1912), s. 26-27 (15/2 1912, brev från Rikard Anderson), s. 36 (1/3 1912, artikel av Erik Folke).

³ Beskrivningen av Luoyang bygger på egna minnen 1947-48 samt på besök 2000, 2003 och 2007.

De rundade kullarna väster om Luoyang genomkorsas här och där av raviner. Där finns många grottboningar utskurna ur den hårda lössjorden. Det är inget fel på grottbostäder, men det är stor skillnad mellan dem och de palats som kejsare och stormän byggt när Luoyang var rikets centrum. Missionären Gustaf Adolf Stålhammar hade i december 1902 sett en skylt med inskriften "Huvudstaden för 9 dynastier"⁴. Men nu tycktes tiden vara ute för alla kejsare. Och på vägarna tågade inte kungar utan revolutionärer.

Stålhammar hade haft en fantastisk utsikt åt söder: "Floder slingra fram i alla dalgångarna och förena sig strax utanför staden. Söderut begränsas hela slätten af de taggiga Hua sien-bergen... Drakporten bildar en klyfta tvärs igenom bergen, och genom öppningen skönjer man ytterligare blånande berg, som torna upp sig i fjärran".

Bland de främsta red Ethel Blom, som var höggravid. Nu när det var mindre än en mil kvar fick hon se en syn som var mer uppmuntrande än alla fornlämningar och blånande berg. Där var en trupp på cirka 30 soldater beväpnade med gevär och svärd. De var i säkerhet!

Och så alldeles oväntat störtade sig "soldaterna" över missionärerna under höga rop. Ethel Blom föll till marken och blev sårad och misshandlad. Hennes man Carl blev hindrad och misshandlad också han när han gick på gång försökte hjälpa henne. Så försvann rövarena med alla pengarna. Dessutom förde de bort Carl Blom som var sällskapetets ledare. Uppskakade stod de andra runt Ethel, som låg medvetslös på marken.

⁴ *SL* s. 35-36 (april 1903, brev från Gustaf Adolf Stålhammar).

Äventyr söder om floden

“Jag har så mycket som möjligt satt mig in i de svårigheter och faror af alla slag, som komma att möta mig”, hade Carl Blom i oktober 1891 skrivit till den kommitté som ledde SMK⁵. Han var då en nittonårig gymnasist i Skara och försörjde sig med att ge lektioner till yngre kamrater. Eftersom hans far var korpral med 13 barn hade han tidigt fått börja arbeta som vallpojke m.m. åt hemtraktens bönder. Det var konfirmationsprästen som fått in honom på läroverket. Hans käck uppträdande gjorde gott intryck på kommittén och hösten 1892 kom han till Kina⁶.

Det *hade* blivit svårigheter. Missionären kunde t.ex. vid en ritt hamna under hästen eller mulan i dy. Detta drabbade Carl Blom när han i november 1895 tillsammans med missionens grundare Erik Folke skulle resa från Yuncheng till området väster om Luoyang (han fick “en viss motvilja” mot att färdas med djuret)⁷. Detsamma hade drabbat Anna Janzon när hon en månad tidigare skulle besöka Xinan tre och en halv mil väster om Luoyang.⁸ Hon fick hjälp att komma upp, hennes ena sko grävdes fram “och så bar det af igen”. En kristen xinanbo hade nämligen ända sedan 1891 bett SMK att skicka missionärer till nordvästra hörnet av provinsen Henan där Luoyang och Xinan ligger⁹. Staden blev tills vidare centrum för SMK:s verksamhet i Henan med bl.a. en “opieasyl”, dvs drogavvänjningsklinik (SMK hade redan från början sådana kliniker, särskilt norr om Gula Floden där det sades att elva av tio missbrukade opium). Carl Blom (som bodde i Yuncheng) fick huvudansvaret men Xinan fick bara sporadiska besök av honom och andra missionärer¹⁰.

⁵ Han kallade sig Carl Fredrik när han skrev till den kommitté som nästan sedan Erik Folke kom till Kina 1887 ledde den nya missionen. Presentation på s. 24-27 i *Meddelande från Svenska Missionen i Kina. Redogörelse för dess femte verksamhetsår 1 maj 1891-1 maj 1892* (1 maj 1892). Från början samarbetade SMK med Kina Inlandmissionen (China Inland Mission, CIM). SMK:s missionärer sågs som “associerade” med CIM.

⁶ Utresan omnämns på s. 21 i *Meddelande från Svenska Missionen i Kina. Redogörelse för dess sjette verksamhetsår 1 maj 1892-1 maj 1893* (1 maj 1893). Studierna på CIM:s språkskola i Anjing (då kallat Ganking) beskrevs av Theodor Sandberg på s. 39-40.

⁷ *SL* s. 24 (mars 1896), *SL* s.55-57 (juni 1896, brev från Carl Blom).

⁸ *SL* s. 24-26 (mars 1896, brev från Anna Janzon). Xinan skrevs förr Sin-ngan.

⁹ Först skrevs hans namn Chi, senare Ki Wenhsio. Se s. 9 i en artikel av Erik Folke i *Meddelande från Svenska Missionen i Kina. Redogörelse för dess sjette verksamhetsår 1 maj 1892-1893* (1 maj 1893). Se även *SL* s. 14-15 (februari 1896, brev från Erik Folke), *SL* s. 51 (juni 1896, årsredogörelse av Erik Folke). Kis historia skildrades av Carl Blom i *SL* s. 90 (oktober 1896), *SL* s. 98 (november 1896) samt *SL* s. 106 (december 1896).

¹⁰ *SL* s. 58 (juni 1896), *SL* s. 7 (januari 1897), *SL* s. 59 (juni 1897, brev från Erik Folke), *SL* s. 104-105 (juni 1898), *SL* s. 55-56 (juni 1899, årsredogörelse av August Berg), *SL* s. 60-61 (juni 1899, brev från Carl Blom), *SL* s. 87 (september 1899, brev från Erik Folke), *SL* s. 90 (september 1899, brev från Maria Pettersson om hennes och Emma Anderssons besök i Henan), *SL* s. 102-104 (oktober 1899, brev från Anna Janzon och Mina Svensson om ett besök i Henan tillsammans med Carl Blom), *SL* s. 125-126 (december 1899, brev från Carl Blom), *SL* s. 38 (april 1900, brev från Erik Folke), *SL* s. 52-53 (juni 1900, årsredogörelse av Erik Folke).

En höstdag 1897 skulle mandarinerna i Luoning (sydväst om Luoyang) fara iväg i sin bärstol¹¹. Han blev mycket uppbragt när han såg Carl Blom och Hugo Linder predika utanför rådhuset utan hans tillstånd. Lugnt lutade sig Carl Blom mot stängen på bärstolen och förklarade för Hans Excellens att de hade kejsarligt tillstånd att vistas och predika var de behagade. Och så visade han fram passet. Litet senare gick en polis med draget svärd omkring bland allmänheten med en hälsning från mandarinerna att missionärerna skulle få vara i fred. Nästa dag utsträcktes beskyddet till de kristna, som hade fått utstå en del förföljelse. På så vis fick de kristna lättnad trots att SMK:s missionärer av princip *inte* lade sig i den kinesiska rättsordningen (som ofta var bedrövlig) och inte hade gjort det den här gången heller¹².

Brist på resurser gjorde att först omkring själva sekelskiftet blev missionärer (Emma Andersson och Sigrid Engström) stationerade i Xinan¹³. Knappt hade detta skett förrän det dök upp faror av ett helt annat slag¹⁴. Visserligen hade Carl Blom redan hösten 1898 hört om en förändrad inställning hos Kinas regering¹⁵. Ändå kom det som en överraskning när regeringen sommaren 1900 påbjöd att man skulle döda alla utlänningar och även alla kristna kineser, som vägrade avsvärja sig sin kristna tro. Ordern åtlyddes inte där SMK verkade. Ingen dödades. Men de lokala myndigheterna, som var välvilligt inställda, uppmanade missionärerna att ge sig av. Missionärerna i Henan (Emma Andersson, Sigrid Engström och Maria Pettersson) råkade ut för rövare, strövade i dagar omkring utan pengar ("jagade som villebråd") och drabbades i svår storm av skeppsbrott på en flod och hamnade alla i vattnet¹⁶.

¹¹ Staden hette då Yungning (Yongning, Iongning eller Jongning). Se *HSÖ* s. 59-64 (1913 om "Första rundresan i Honan" i en artikel av Hugo Linder om "Erfarenheter i missionssamarbetet"). De första 16 som genom SMK döptes i Henan döptes där. Se *SL* s. 100 (oktober 1898), *SL* s. 104-105 (oktober 1898, brev från Carl Blom), *SL* s. 105-106 (oktober 1898, brev från Anna Janson).

¹² Senare gav den kinesiska regeringen alla katolska missionärer rätten att jämställas med kinesiska tjänstemän, dvs rätten att ingripa i rättsliga ärenden. De protestantiska missionärerna tackade nej till denna rätt när de erbjöds den. CIM:s grundare och ledare Hudson Taylor gjorde ett skarpt uttalande att en sådan rätt var oförenlig med missionens uppgift och dessutom skulle förstärka föreställningen att missionärerna var politiska ombud för sina regeringar. Det vore olyckligt om folk drogs till den kristna kyrkan för att få utländskt stöd i sina angelägenheter. Se *SL* s. 15 (jan. 1900) och *SL* s. 75 (aug. 1900, SMK:s ledning). I det här fallet hade de kristna hoppats att missionärerna skulle uppvakta mandarinerna. Men dessa hade svarat att det var obibliskt att *kräva* maktutövning mot förföljarna. Nu hotade mandarinerna självmant med stränga straff om de kristna trakasserades.

¹³ *SL* s. 52-53 (juni 1900, årsredogörelse av Erik Folke), *SL* s. 60-61 (juni 1900, brev från Sigrid Engström).

¹⁴ Mycket har skrivits om "boxarupprorets" orsaker och förlopp. *Sinims Land* rapporterade hela tiden vad man fick reda på, särskilt om vad som hände med SMK:s missionärer. Se också *SL* s. 10-12 (jan. 1902, föredrag av Erik Folke om "Kina-missionens närvarande ställning och behof"). Inom SMK var man liksom i andra missionssällskap medveten om risken att förknippas med de utländska makter som begått övergrepp mot Kina. Hudson Taylor varnade missionärer för att tillgripa stöd från hemlandets diplomater. Se *SL* s. 29-30 (april 1896, "Huru missionärerna böra förhålla sig under förföljelser och trångmål").

¹⁵ *SL* s. 28 (mars 1899, brev från Carl Blom).

¹⁶ *SL* s. 100 (oktober 1900, brev från Maria Pettersson).

Excellensernas intåg

Något var i görningen. En förnämlig deputation stod utanför Yuncheng och väntade. Någon undrade vem som skulle komma. "Utländska djävlar", blev svaret¹⁷. Och där kom de! Samma personer som nyss talat om utländska djävlar hälsade nu "Hans Excellens" Carl Blom med kolleger välkomna tillbaka från Sverige. Och inne i staden väntade själva mandarinerna på trappan till missionsstationen.

En stor trupp soldater hade eskorterat missionärerna. Det var inte bara en hedersbetygelse. I norra Kina som i flera år drabbats av hungersnöd fanns det en hel del rövare. Dessutom var befolkningen på sina håll fortfarande fientligt inställd. Detta hade bl.a. märkts i Luoyang.

Det hade varit en del stölder och skadegörelse där missionärerna bott. Men de kristna kineserna hade drabbats hårdare. Många hade blivit utblottade¹⁸. "Det är nu ett mycket stort hungerår. De församlingsmedlemmar, som ej hafva något att äta äro många", skrev äldste Zhang från Luoning¹⁹. Lyckligtvis hade de nödlidande kristna överlevt genom myndigheternas ingripande. Visserligen hade Zhang på kinesiskt vis undertecknat sitt brev "eder fåkunnige lärjunge". Men i verkligheten hade de kristna vunnit en ny respekt. Det stod nu klart att de inte kommit till tro för att vinna fördelar²⁰.

Missionärernas första uppgift blev att försöka lindra hungersnöden med medel insamlade i Sverige och andra länder²¹.

En kristen xinanbo hade skrivit att de kristna i Xinan och Luoyang var "i frid" (han använde faktiskt stadens gamla namn Luoyang)²². Det fanns kristna där trots att det dittills varit omöjligt att börja någon organiserad kristen verksamhet i staden. Några kristna som 1890 tänkt starta en opieasyl hade tvingats ge sig av sedan det blivit känt att de samarbetade med SMK²³.

¹⁷ Händelsen bevittnades av en evangelist. *SL* s. 37 (april 1902, brev från Carl Blom om återresan till Yuncheng).

¹⁸ *SL* s. 42-43 (april 1902, årsredogörelse av Erik Folke).

¹⁹ *SL* s. 59 (juni 1901, brevhälsning från Chang Ts'ing-cheng till Emma Andersson och Maria Pettersson sedan han fått höra att de överlevt flykten). Han bodde i Luoning men hade tillsammans med Carl Blom ansvar för verksamheten i Xinan, se *SL* s. 52-53 (juni 1900, årsredogörelse av Erik Folke). Carl Blom skrev om honom i *SL* s. 49-50 (maj 1898).

²⁰ "För min del kommer jag aldrig mer att tala om 'ris-kristna' " var ett uttalande av Goodnow, USA:s generalkonsul i Shanghai. *SL* s. 29 (mars 1901).

²¹ Upprop hade gjorts i *SL* s. 26 (mars 1900, alltså före boxarupproret eftersom missväxten redan pågått länge) och *SL* s. 10 (febr. 1901, upprop undertecknat av Erik Folke och Carl Blom). Carl Blom menade att följderna av torkan förvärrats genom mänsklig miss-hushållning. Se *SL* s. 12-13 (februari 1901).

²² Fong Yüen-shan skrev till Carl Blom att "Herrens lamm i Sinngan och Loyang äro i frid" *SL* s. 59 (juni 1901).

²³ Se s. 24-28 i *Hvad Gud har gjort, återblick på Svenska Missionens i Kina 25-åriga verksamhet* (Stockholm 1912, artikeln heter "Verksamheten på fältet till år 1901" och skrevs av Erik Folke). Herman Schlyter säger i *Erik Folke, kyrkogrundare i Kina* (Gleerups 1964) s. 41 att verksamhetens ledare hette Wang.

Vid den tiden framfördes många beskyllningar mot missionärerna. I provinsen Shanxi (där Yuncheng ligger) påstods de ha orsakat en difteriepidemi, ha rövat bort och dödat en pojke för att göra en dyr "västerländsk" medicin av hans ögon, ha framkallat torka med magi och förgiftat brunnar m.m.²⁴

När SMK så småningom kunde börja arbeta i Henan framstod Luoyang som ett naturligt centrum där man borde ha verksamhet²⁵. Hösten 1899 hoppades Carl Blom kunna hyra ett hus i Luoyang, men det gick inte²⁶. När han efter boxarupproret kom tillbaka till Kina dröjde det inte länge förrän han (i mars och april 1902) besökte Xinan²⁷. Men den dag han tänkte fara till Luoyang välte vagnen i en nerförsbacke, mulan skenade, hjulen flög av och överbyggnaden skadades. Men alla (även mulan) klarade sig eftersom ingen åkte på vagnen. Väl i Luoyang mottogs Carl Blom vänligt av myndigheterna och han fann ett hus, som ägaren var villig att hyra ut. Men då grannarna protesterade blev det ingenting av den gången heller.

Det blev nu i stället så att Gustaf Adolf och Mina (Vilhelmina) Stålhammar slog sig ner i Xinan i juli 1902. De hade gift sig i februari 1900²⁸. Som en slags försenad bröllopsresa fick de några månader senare fly för livet²⁹. "Man kan ej hjälpa, att man blir litet bestört vid att befinna sig i allvarsam lifsfara på alla sidor", som den f.d. yrkesofficeren skrev.

Nu fann Stålhammars att det på landet alltjämt gick märkliga rykten om missionärerna³⁰. "Man predikar om att visa Kristi sinne äfven vid förföljelser; vi skröpliga människor behöfva dock vänta efter Gud mycket för att under misshandling kunna bevara ödmjukhet och saktmod", skrev Gustaf Adolf.

I september var Carl Blom i Luoyang igen³¹. Den här gången hävdade mandarinen vänligt men bestämt att missionärerna inte hade tillstånd att slå sig ner där. Blom fick lämna sin vagn hos Stålhammars och rida tillbaka till Yuncheng. Torkan hade nämligen efteträts av alltför mycket regn, så lössjordsvägarna var ofarbara (men många skadeinsekter hade också dött).

I stället fick evangelisten Gong i Xinan då och då besöka Luoyang³². Han träffade då några som blivit kristna vid besök norr om Gula floden. De bodde i en by norr om staden och hade gott rykte om sig. Gustaf Adolf Stålhammar träffade dem strax före jul, sedan han samtalat med folk på Luoyangs gator. De kom sedan till julottan i Xinan.

²⁴ *Hvad Gud har gjort* s. 28, samma artikel som i föregående not. Under 1800-talet riktades anklagelsen om barnamord i medicinskt syfte gång på gång mot missionärer i olika delar av Kina.

²⁵ Se brev från Erik Folke i *SL* april 1896: s. 33 (daterat 28/12 1895) och s. 40.

²⁶ *SL* s. 12-13 (februari 1900, brev från Carl Blom).

²⁷ *SL* s. 68-69 (juli 1902, ett par brev från Carl Blom).

²⁸ *SL* s. 55 (juni 1900). Gustaf Adolf presenterades i *SL* 53-54 (juni 1900) och Mina i *SL* s. 97 (oktober 1897).

²⁹ Han hade varit löjtnant. *SL* s. 101-102 (oktober 1900).

³⁰ *SL* s. 114-115 (december 1902, brev från Gustaf Adolf Stålhammar).

³¹ *SL* s. 117 (december 1902, brev från Carl Blom).

³² Namnet skrevs då Kong. Se brev från Gustaf Adolf Stålhammar: *SL* s. 114-115 (dec. 1902), *SL* s. 29-30 (mars 1903), *SL* s. 35-36 (april 1903).

De sammansvurnas ed

Saken var klar³³. Det kunde inte råda något tvivel om vad som måste göras. Här i Luoyang fanns ju krigsgudens grav. Nåja, han hade ju inte alltid varit en gud. Han hade varit general när Kina var delat i tre stridande riken. Konfucianerna beundrade hans lojalitet ända in i döden på slagfältet. Buddisterna hävdade att han var en av *deras* gudomligheter. Detsamma gjorde daoisterna. Och sedan han officiellt upphöjts till gud kunde alla kineser runt om i landet dyrka honom i särskilda tempel, även i Luoyang.

Men nu var det äkta gamla Kina i fara. I februari 1903 meddelade mandarinerna liksom provinsguvernören att missionärer var välkomna att bo i Luoyang under myndigheternas beskydd³⁴. Och i april var Carl Blom på besök igen. De sanna fosterlandsvännerna var säkra på att nationen skulle gå under om kristendomen fick insteg i Luoyang, rikets hjärta. Där krigsgudens minne vördades samlades de till rådslag. Carl Blom *måste* röjas ur vägen om han kom tillbaka.

Så när Carl Blom återvände till Luoyang i slutet av maj ägnade den uppskrämde mandarinerna många timmar åt att tala med honom på värdshuset. En anledning till myndigheternas oro var att det varit våldsamma demonstrationer mot höjda skatter med (som det sades) 100000 deltagare. Stämningen bland luoyangborna uppfattades som hotfull. Folkmassan hade nämligen också hotat med uppror mot mandarinens tilltänkte efterträdare som "skulle vara vänligt stämd mot oss främlingar och mission" (som Anna Janzon uttryckte det)³⁵. Att lugna demonstranterna och få dem att skingra sig hade inte varit lätt för mandarinerna.

(*Stålhammar berättar*;) "Folket gör uppror, och så fördärfva de både er och mig. Ni måste genast resa er väg!" förklarade han. "Jag lämnar inte staden, förrän jag fått ett hus", svarade broder Blom... Klockan närmade sig 1 på natten, när mandarinerna med oförrättadt ärende aflägsnade sig. Han lämnade en polisman kvar på värdshuset. På morgonen, när de vaknade sade polismannen till Blom: "Ack det är ett släpgöra att vara polis. Kan jag inte få bli kock hos er och laga mat?" - "Jo, det kan du väl få", sa' Blom, "men du får lof att först skaffa mig ett hus med kök!"

Polisens idé blev att Blom kunde låna ett kommunalt hus. Evangelisten gav sig i väg till stadshuset, där mandarinerna gick med på förslaget, glad att sedan kunna skjutsa iväg Carl Blom, för hans och sin egen säkerhets skull.

³³ *SL* s. 95 [oktober 1903, brev från Gustaf Adolf Stålhammar). Konfucianismen, buddismen och daoismen (förr ibland skrivet taoismen) var de tre klassiska livsåskådningarna i Kina. Krigsguden hade också en plats i vad man kan kalla folkreligionen.

³⁴ *SL* s. 53 (juni 1903, brev från Erik Folke omnämnt i årsberättelsen). Se även *SL* s. 57 (juni 1903, regörelse av Henrik Tjäder) och *SL* s. 80 (augusti 1903).

³⁵ Om oron som även spred sig till Luoming (Yungning) med fara för missionärernas liv se *SL* s. 85-86 (september 1903, brev från Anna Janzon den 23 maj), *SL* s. 96 (oktober 1903) och *SL* s. 103 (november 1903, brev från Erik Folke).

Det var inte enbart bra att bo gratis i kommunens hus³⁶. Huset var inte särskilt hälsosamt att vara i. Det gick inte att göra reparationer eftersom missionen inte hade något kontrakt. Det var alltså oklart hur länge huset kunde disponeras.

Allteftersom hösten gick märkte Carl Blom att stämningen hos luoyangborna ändrades. Det berodde mycket på evangelistens outtröttliga arbete. Dessutom hade det kommit en ny mandarin i stället för den som varit så besvärlig. Under hösten flyttade Ossian Beinhoff till Luoyang³⁷. En annan förstärkning var att evangelisten Gong fick hjälp av en äldre lärd man, dvs en som hade examen i de kinesiska klassikerna. (Det hade i ett par hundra år varit regeringens linje att utbildning i klassikerna gav den viktigaste kunskapen, även för statens tjänstemän. Men modernare undervisning hade på senare tid börjat införas.) Den lärde mannen var allmänt omtyckt på grund av sitt sätt och sin begåvning (han anlätades ofta i juridiska ärenden).

På nyårsaftonen skrev Carl Blom³⁸: "Utom morgon- och aftonmöten ... och arbetet med opiepatienter ha vi dagliga predikningar i rummet åt gatan." På söndagarna var det vanligen fyra möten (mest predikan). Han fick nu tid att förkovra sig i språket. "Det är en riktig njutning att få läsa igen, men jag skulle önska att jag kunde hålla mig med en bra lärare."

Den 6 januari 1904 hyrdes ett hus nära Norra Storgatan³⁹. 10 års hyra erlades i förskott genom mandarinens försorg och kontrakten stämplades och registrerades. Efter mycket trassel tillträdde huset först i maj. Så när Beinhoff i början av april tog emot en grupp missionärer på genomresa bodde de på värdshus (resan från Shanghai till Yuncheng tog "bara" tre veckor⁴⁰. - Blom, som tillhörde ledningen, var i Yuncheng för ett sammanträde om ekonomin.)

Under sommaren hindrades landsbygdsbesök av hettan och gatupredikan i staden var ofta omöjlig på grund av regn⁴¹. Beinhoff hade en barngrupp och Blom en katekesklass. Dessutom hade man många besökande. Det kom många till söndagsgudstjänsterna och till aftonbönen. I november hölls det första stormötet och då döptes två män och en kvinna⁴². Och i slutet av december lyckades missionen äntligen köpa ett hus.

Det fanns nu två evangelister i Luoyang, förutom Gong även en som hette Zhou. (Gong hade en tid våren 1904 funderat på att ha en egen opieasyl.) I Luoning arbetade Anna Janzon och Ebba Burén sedan 1902. Men i Luoyang saknades det kvinnliga missionärer. Och det kändes.

³⁶ *SL* s. 14 (februari 1904, brev från Carl Blom).

³⁷ *SL* s. 22-23 (mars 1904, brev från Ossian Beinhoff). Han presenterades i *SL* s. 119 (december 1901).

³⁸ *SL* s. 28 (april 1904, brev från Carl Blom).

³⁹ *SL* s. 71 (augusti 1904, rapport för första kvartalet av Carl Blom). Hyresvärden kallas Fung Hue-chü. Medarbetaren Zhou's namn skrevs där Chow.

⁴⁰ *SL* s. 60-61 (juli 1904, brev från Ida Anderson) och *SL* s. 64 (juni 1905, årsredogörelse av August Berg).

⁴¹ *SL* s. 94-95 (november 1904, brev från Carl Blom).

⁴² *SL* s. 44 (juni 1905, årsberättelse av August Berg).

Ethel kommer

Det var väl att evangelisterna fanns. För under hösten 1904 hade Beinhoff vid ett tillfälle blivit allvarligt sjuk och fått bege sig till Stålhammars i Xinan⁴³. Då hade Carl Blom redan farit till Shanghai för hälsans skull.

Och i Shanghai fanns Ethel. Det framgår inte om hon och Carl setts förr. Men Carl handlade snabbt. Ethels arbetsgivare var lätt att kontakta. Kina Inlandmissionen var nämligen en sammanslutning av missionärer med högkvarter just i Shanghai. Och SMK:s ledning i Sverige kunde i Sinims Lands marsnummer 1905 kort och gott skriva: "Enligt meddelande skulle missionär *C. Blom* d. 17 febr. ingå äktenskap med Miss *Ethel Usher*, första lärarinnan vid en högre läroanstalt för flickor i Shanghai. Vigseln skulle äga rum i Union Church, Shanghai."⁴⁴

Så bröt Ethel upp från sin rektorstjänst och följde Carl till pionjärbetet i det inre av Kina. Tyvärr kom en dag då allt blev så annorlunda. Det var hösten 1911. Ett uppror som börjat i Centralkina spred sig och den gamla ordningen bröt samman. Vänliga mandariner uppmanade dem och deras kamrater att i tid ge sig av från Yuncheng där de då befann sig.

Blödande och haltande följde Carl Blom med rövarbandet. Överfallet hade kommit så hastigt när det var mindre än en mil kvar till Luoyang. Plundringen hade varit snabb och brutal. Hugg och slag hade träffat Ethel och Carl hade hindrats från att komma till hennes hjälp. Nu var han inte den som lät sådant ske utan protester. Rövarna skyllde på regeringen och de oroliga tiderna, men Carl kunde inte glömma hur de ropat "döda" och nästan lyckats med Ethel. Han vädjade till bandets ledare och varnade honom för följderna om de dödade honom. Hövdingen tog intryck av den oförskräckte fången och bestämde sig efter tre kilometers färd för att släppa honom. Han tänkte t.o.m. ge tillbaka en del av bytet, men hindrades av de andra rövarna. Så nästan tomhänt kom Carl tillbaka till de andra i sällskapet. Med Ethel på en provisorisk bår kom de så småningom till missionsstationen i Luoyang, den plats där hon och Carl bott som nygifta fram till hösten 1906.

Men vilka minnen fanns det inte från den första tiden! Bloms och Ossian Beinhoff hade under 1905 fått förstärkning av Mary Ramsten och Richard Anderson, som var ny i Kina⁴⁵. På hösten kom dessutom Anna Janzon och Ebba Burén från Luoning och flyttade med sig flickskolan som börjat 1902⁴⁶. Den unga församlingen i Luoyang bidrog till inrättandet av en pojkskola där Carl Blom ägnade mycken tid åt undervisning⁴⁷.

⁴³ *SL* s. 31 (april 1905, brev från Ossian Beinhoff) och *SL* s. 44 (juni 1905, årsredogörelse av August Berg).

⁴⁴ *SL* s. 23 (mars 1905). Ethel presenterades och välkomnades i *SL* s. 46 (juni 1905).

⁴⁵ *SL* s. 45 (juni 1905), *SL* s. 15 (15 jan. 1906) och *HSÖ* s. 42-43 (1906).

⁴⁶ *SL* s. 108 (dec. 1905), *SL* s. 14 (15 jan. 1906, brev från Carl Blom) och *SL* s. 70 (1 maj 1906, redogörelse för skolarbetet 1904-1905 av Anna Janzon).

⁴⁷ *SL* s. 45-46 (15 mars 1906, brev från Ossian Beinhoff).

För den livaktiga församlingen i Luoning med 51 medlemmar fanns en evangelist och en bibelkvinna⁴⁸. Församlingen startade en pojkskola och frivilliga krafter skötte den mesta verksamheten i trakten⁴⁹. Då och då kom missionärer från Luoyang. Ossian Beinhoff var där över julen⁵⁰. Man bestämde att julottan skulle börja i hanegället. (Ännu efter andra världskriget fanns det delar av Kina där man bara rättade sig efter en mycket ungefärlig soltid⁵¹.) Den julnatten gol tuppen fyra timmar före gryningen så gudstjänstbesökarna fick till sin glädje vara med om en mycket lång julotta. En av dem var mandarinens sekreterare som på julaftonen bett om förbön eftersom han var sjuk. Nu hade han kommit mitt i natten för att tacka för att han blivit frisk.

Stormötet i Luoning våren 1906 hade just avslutats när det inträffade ett upplopp. Flera dödsoffer krävdes när det slogs ner. Bloms och Ebba Burén som deltagit i stormötet fördes under eskort tillbaka till Luoyang.

Mary Ramsten och bibelkvinnan Wu blev vänligt bemötta när de besökte muslimer utanför Luoyang⁵². En gång blev Mary inbjuden av mandarinens första hustru och hämtades i bärstol⁵³. Flera hundra anställda beskådade hennes intåg i residenset. En härold förkunnade hennes ankomst för de höga damer som väntade på henne och på vad hon hade att säga. Men något som nästan knäckte henne var anblicken av två fångar som man lät ligga döende i träburar (rättens utövande upprörde missionärerna⁵⁴).

I Luoyang fanns det nu 11 församlingsmedlemmar. I Songxian i sydväst och Yanshi österut fanns opieasyler. De besöktes varje månad likson Yiyang (trots dödshot)⁵⁵. Men när Ossian Beinhoff en gång helt lagligt predikade utanför ett samhälle bortom Luoning larmades invånarna med trumpet för att de skulle komma och driva bort Beinhoff och hans följslagare⁵⁶.

Men Ossian Beinhoff hade varit sjuk i tyfoid och blev våren 1906 helt sjuk-skriven ett par månader för ögonbesvär⁵⁷. Anna Janzon fick lungblödning och Mary Ramsten måste ta lång sommarvila på annan ort. Carl Blom predikade, undervisade i skolan och höll bibelklasser i Luoning och Xinan⁵⁸. I åratal hade han överansträngt stämbanden. Nu gick det inte längre.

⁴⁸ Vid slutet av 1905. 6 män och 2 kvinnor hade döpts i Luoyang, 5 män och 4 kvinnor i Luoning, se *SL* s. 83 (1 juni 1906, årsberättelse av August Berg. I Luoyang fanns evangelisterna Gong och Zhou samt bibelkvinnan Wu (U suen-shi). I Luoning hette både evangelisten och bibelkvinnan Zhang. *SL* s. 86 (1 juni 1906). Evangelistens och bibelkvinnans roller beskrevs i ett föredrag av August Berg och ett av Anna Janzon vid en konferens i Yuncheng *SL* s. 11-12 (15 januari 1907).

⁴⁹ *SL* s. 150 (1 oktober 1906, rapport för andra kvartalet 1906 av Carl Blom).

⁵⁰ *SL* s. 46 (15 mars 1906).

⁵¹ Egna minnen.

⁵² *SL* s. 63-64 (15 april 1906).

⁵³ *SL* s. 44-45 (15 mars 1906, brev från Mary Ramsten).

⁵⁴ Se t.ex. David Landins "intryck från besök i ett kinesiskt rannsakningshäkte" i *SL* s. 11-12 (15 jan. 1910).

⁵⁵ Blom skrev Sunghsien och Yensy. Även Changyang besöktes. Se not 49 ovan.

⁵⁶ *SL* s. 31 (april 1905, brev från Ossian Beinhoff).

⁵⁷ *SL* s. 83 (1 juni 1906, årsberättelse av August Berg).

⁵⁸ *SL* s. 111 (15 juli 1906, kvartalsberättelse för Luoyangområdet första kvartalet 1906).

Alltjämt i draktronens skugga

Det åskade⁵⁹. I mars! Sedan snöade det kraftigt i två dagar efter ett par veckors härligt vårväder. Ebba Burén fick uppskjuta hemresan från Luoning efter en läs- och bibelkurs för 15 kvinnor och 4 pojkar. Snöfallet bröt den långa torkan vintern 1906-07 och förhindrade en hotande missväxt. Det var redan oro i sinnena och det talades om uppror. ”Nu blev det mot vanligheten lugn”, skrev August Berg, som efterträtt Erik Folke som föreståndare för verksamheten i Kina.⁶⁰ Men 1909 följdes en svår torka av häftiga regn⁶¹. Skadeinsekter härjade, hus raserades, Ossian Beinhoff blev fast i Xinan, Luofloden svämmade över och förstörde den nya järnvägsbron.

Luoyang hade fått järnväg i slutet av 1908⁶². Nu behövde det inte ta dagar att komma dit från den dåvarande provinshuvudstaden Kaifeng⁶³. På en dryg timme kunde man nå Yanshi 35 km österut, där SMK nu hyrde ett hus (1909 döptes där 5 personer och församlingen hade 22 medlemmar)⁶⁴. Och 1910 kom den första svenska turisten med tåg till missionärerna i Luoyang.

Bloms reste i november 1906 (Carl förbjöds av läkare att predika under ett halvår och måste vila)⁶⁵. När Mary Ramsten slutade 1907 var det bara Ebba Burén och Anna Janzon som kunde arbeta bland kvinnor och barn i Luoning och Luoyang (med hjälp av bibelkvinnorna Wu och Ma)⁶⁶. Ossian Beinhoff fick överta Carl Bloms uppgifter vid pojkskolan i Luoyang medan Anna Janzon undervisade vid flickskolan⁶⁷. Det blev mest Richard Anderson som fick resa runt, ha tältmöten och hålla bibelkurser⁶⁸. Sommaren 1909 deltog alla medarbetarna i en 14 dagars bibelklass i Luoyang⁶⁹.

⁵⁹ *SL* s. 101-102 (1 juli 1907, brev från Ebba Burén).

⁶⁰ *SL* s. 86-88 (1 och 15 juni 1908, årsredogörelse av August Berg).

⁶¹ *SL* s. 137-138 (1 och 15 sept. 1909, brev Ossian Beinhoff och från Rikard Anderson), *SL* s. 158 (15 okt. 1909, brev från Ossian Beinhoff).

⁶² *SL* s. 85 (1 och 15 juni 1909, årsredogörelse av August Berg). För bilder se *SL* s. 139-141 (15 september 1910, brev från Ossian Beinhoff).

⁶³ Anna Eriksson skrev i *SL* s. 156-157 (15 okt. 1908) och s. 174-175 (15 nov. 1908).

⁶⁴ *SL* s. 78, 80-81 (15 maj och 1 juni 1910, årsredogörelse av August Berg) och *SL* s. 139 (15 september 1910, brev från Anna Janzon). Yanshi skrevs då Yensi eller Iensi.

⁶⁵ Han tycks en tid ha varit i Centralkina på inbjudan av Kina Inlandmissionen. Se *SL* s. 76-77 (15 och 1 juni 1907, årsredogörelse av August Berg). Se även *SL* s. 43-44 (15 mars 1907, brev från Richard Anderson).

⁶⁶ Mary Ramsten slutade 1907, se t.ex. uppgift vid porträtt i *Sändebud till Sinims Land 1897-1937* s. 193 (SMK:s förlag 1937). Om arbetet se *SL* s. 86-88 (1 och 15 juni 1908, årsredogörelse av August Berg).

⁶⁷ 1909 hade pojkskolan 18 elever i 2 avdelningar med var sin lärare. Anna Janzon skrev om sitt arbete bland flickskolans 30 elever där hon hade hjälp av en äldre elev, *SL* s. 98-99 (5 juni - 1 juli 1910). Se vidare *SL* s. 78, 80-81 (15 maj och 1 juni 1910, årsredogörelse av August Berg). I Luoning undervisade äldste Chü 15 pojkar i en skola huvudsakligen bekostad av församlingens 61 medlemmar.

⁶⁸ Tältmöten, se *SL* s. 46-47 (15 mars 1908, brev från Richard Anderson). Resa 1909 till Yiyang, Louning, "Lü-djia-på" och "Tshangshang" *SL* s. 12-13 (15 jan. 1910). Bibelkurser 1908 i Luoyang, Luoning och Xinan, *SL* s. 76 (15 maj 1908, meddelande från August Berg).

⁶⁹ *SL* s. 138 (1 och 15 sept. 1909, brev från Richard Anderson).

Det var inte möjligt att placera någon av de få missionärerna i Luoning trots att församlingen 1907 önskade det (ansvaret vilade då på evangelisten Zhou)⁷⁰. Personalbristen gjorde också att 1909 var kvinnoarbetet i Luoning helt inställt⁷¹. Det var en välkommen förstärkning när Ossian Beinhoff i januari 1909 gifte sig med Edith Rowe från Baltimore (hon hade arbetat för Kina Inlandmissionen i Henan)⁷². I april 1909 kom dessutom Malte Ringberg till Luoyang. På hösten 1908 hade han följt med Bloms när de reste från Sverige för att slå sig ner i Yuncheng⁷³.

I april 1910 for Ebba Burén till Sverige för vila⁷⁴. Emma Andersson flyttade till Luoyang på hösten⁷⁵. Beinhoffs hade nämligen rest till Ethels släktingar i USA i september⁷⁶. Deras son var det första missionärsbarn som föddes i Luoyang. Under vintern gifte sig Richard Anderson med Hildur Engström⁷⁷. Richard Anderson bröt benet hösten 1907 och 1910 var det Anna Janzons tur⁷⁸. Hon fick hjälp av doktor Friberg, som 1908 sänts ut av den lutherska Augustanasynoden i USA (grundad av svenska utvandrare)⁷⁹. Augustanas missionärer bodde nordost om innerstaden och arbetade österut.

Somrarna var plågsamma. Missionärerna hade all anledning att som Richard Anderson tacka Gud för bergen. Redan 1907 var några av missionärerna i Luoyang bjudna till Ebba Buréns stora privata och nybyggda sommarhus på semesterorten Jigong i södra Henan⁸⁰.

Aldrig hade framtiden tett sig så ljus för den unga kyrkan som sommaren och hösten 1911⁸¹. Under 1908 hade det visserligen varit en svår kris i församlingen i Luoning (det året döptes ingen): "Många af de troende hafva som aldrig förr förstått vikten af att öfvergifva allt och följa Jesus. Andra hafva ryggat tillbaka för kostnaden."⁸² Men sedan hade något hänt.

⁷⁰ *SL* s. 86-88 (1 och 15 juni 1908, årsredogörelse av August Berg).

⁷¹ *SL* s. 98 (15 juni - 1 juli 1910).

⁷² *SL* s. 16 (15 jan. 1909). Edith presenterades i *SL* s. 129 (1 och 15 sept. 1909).

⁷³ Bloms var i Sverige, se *SL* s. 93 (1 och 15 juni 1908). Malte Ringberg presenterades i *SL* s. 173-174 (15 nov. 1908). Se vidare *SL* s. 186 (1 dec. 1908), *SL* s. 89-90 (1 och 15 juni 1909) och *SL* s. 137-138 (1 och 15 sept. 1909, brev från Ossian Beinhoff). Carl Blom predikade i vid höstmötet i Yuncheng, *SL* s. 171 (15 nov. 1909).

⁷⁴ *SL* s. 77,79 (15 maj och 1 juni 1911, årsredogörelse av August Berg).

⁷⁵ *SL* s. 159 (15 oktober 1910).

⁷⁶ En dotter föddes i augusti 1911. I november 1911 kom familjen till Sverige, som Ossian också besökt på våren. *SL* s. 30 (15 februari 1911), *SL* s. 11 (15 juli - 1 augusti 1911), *SL* s. 143 (15 september 1911) och *SL* s. 184 (1 december 1911).

⁷⁷ Förlovningsannons i *SL* s. 120 (15 juli - 1 augusti 1910). De anges som gifta i *SL* s. 24 (1 februari 1911).

⁷⁸ *SL* s. 191 (15 december 1907) och *SL* s. 98-99 (5 juni - 1 juli 1910, brev från Anna Janzon).

⁷⁹ *SL* s. 180-182 (15 oktober 1917, artikel av Richard Anderson).

⁸⁰ Huset på Jigong (Kikung eller Chikung) påbörjades 1905. *SL* s. 117 (1 augusti 1906, brev från Ebba Burén), *SL* s. 189-190 (15 december 1907, brev från Richard Anderson), *SL* s. 6-7 (1 januari 1908, rapport av Ossian Beinhoff) och *SL* s. 177-178 (1 december 1909).

⁸¹ *SL* s. 11-12 (15 jan. 1912, rapporter från R. Anderson m.fl. återgivna av Erik Folke)

⁸² *SL* s. 139 (15 sept. 1908).

Draktronen vacklar

På senhösten 1907 for fyra ledande kristna från luoyangområdet till en tio dagars konferens längre österut⁸³. Bland dem var evangelisterna Gong, Zhou och Yu. “Ändamålet med konferensen var att samla Honanprovinsens ledande män för att under bön och Ordets betraktande bereda hvarje själ för mottagande af Andens kraft”, skrev Ossian Beinhoff som var med. Mötesledaren Li var en ung läkare som valt att bli förkunnare. Han talade enkelt, ja Beinhoff tyckte ibland att man kunde vänta mer av en akademiker. Men kineserna lyssnade. Han var en av dem och delade deras erfarenheter.

I gatukapellet i Luoyang fortsatte Gong och Wang att tala varje eftermiddag. “Kapellet är fullt af taflor i kinesisk stil, som skola hjälpa predikanterna då de tala.” Enligt Ossian Beinhoff sade Wang ofta: “I dag har den förlorade sonen talat.” Och nu talade Gong “med större nit och värme”.

Före torkan 1909 rådde länge ett ovanligt yttre lugn⁸⁴. På många platser märktes enligt Richard Anderson “ett stilla Andens verk hvarvid Herren talat till sina bekännares samveten”. Det fanns “obegränsade tillfällen att sprida evangelium”. I Luoning fick församlingen nya stöttepelare (Ossian Beinhoff skrev hösten 1909 om dessa “uppfriskande nyheter”)⁸⁵. T.o.m. i Futian, där folket levde i skräck för rövare, “har en skara påverkats af evangelium, och ljus börjar uppgå i flera hjärtan”⁸⁶. I Yiyang (där ett gift par döptes 1910) kunde man köpa ett hus men skulle man ha råd?⁸⁷ Och i Luoyang hölls det största stormötet dittills.

Vid stormötena i Luoyang och Luoning våren 1911 (som helt sköttes av församlingarna) rådde “fridens och endräktens ande”⁸⁸. Flera talare “framburo ordet med stor kraft”. Lugn rådde och de kristna möttes av vänlighet.

Den 7 september 1911 samlades ombud (många av dem unga) från SMK:s område till konferens i Yuncheng. De hörde med stort intresse om de nya ungdomsföreningarna i Henan av typen Christian Endeavour, “hvars uppgift är att med *ifver* söka utbreda Kristi rike” (Erik Folke)⁸⁹. Vad borde de kristna göra under denna kritiska tid? Diskussionen i Yuncheng blev livlig. “Flera talare framhöllo äfven nödvändigheten af att bakom allt låge *kärlek*.”

⁸³ Platsens namn skrevs då Cheochiakeo. Evangelisternas namn skrevs Kung (eller Gång), Cheo resp. Y. Se brev från Ossian Beinhoff i *SL* s. 63 (15 april 1908) och *SL* s. 27-29 (15 februari 1908) samt årsredogörelse av August Berg i *SL* s. 87 (1 och 15 juni 1908).

⁸⁴ *SL* s. 54 (1 april 1909, brev från Richard Anderson).

⁸⁵ *SL* s. 6 (1 jan. 1910, brev från Ossian Beinhoff).

⁸⁶ Ortnamnet skrevs Fuhtien i en rapport i *SL* s. 98 (15 juni - 1 juli 1910).

⁸⁷ *SL* s. 116 (15 juli - 1 augusti 1910, brev från Richard Anderson), *SL* s. 139 (15 sept. 1910, brev från Anna Janzon).

⁸⁸ *SL* s. 156 (15 oktober 1911, enligt rapport från Richard Anderson).

⁸⁹ Konferensreferat av Carl Blom i *SL* s. 2-3 (1 januari 1912 och *SL* s. 11-12 (15 januari 1912). Richard Andersson rapporterade om ungdomsföreningarna, se *SL* s. 156 (15 oktober 1911), *SL* s. 11-12 (15 januari 1912, med fotnot av Erik Folke om Christian Endeavour) och *HSÖ* s. 76-78 (1913, artikel med rubriken “Lärda af Gud”).

Man önskade inte se landet "i ateismens och materialismens våld", när reformerna blev allt fler och välståndet ökade.

"Förunderligt hastigt moderniserats stad efter stad i Kina", skrev Sinims Land 1905⁹⁰. Posten till Luoyang fraktades med häst i stället för till fots (postverket infördes 1900)⁹¹. Luoyangs polis hade refomerats och gasljus fanns på de största gatorna⁹². Samma år sände regeringen ombud utomlands för att hämta impulser⁹³. Vidare avskaffades den gamla tjänstemannautbildningen (studier av forntidens klassiker, särskilt Konfucius). Ett edikt föreskrev uppbyggandet av ett nytt statligt skolsystem⁹⁴. Inte alla tjänstemän var lika entusiastiska som mandarinen i Weinan i Shaanxi, som själv föreläste om "Det heliga ediktets sexton dygderegler".

1909 kunde ett brev dateras "första året af Hsüan Tongs regering"⁹⁵. Men snart var gossekejsarens tid förbi. Ännu styrdes dock Kina i teorin enväldigt av kejsaren eller åtminstone enväldigt av någon å hans vägnar. Nu utlovades en författning, provinsparlament infördes 1909 och den 2 december 1910 öppnade det nya nationella parlamentet sin verksamhet med att helt förbjuda opium⁹⁶.

Opiet var fortfarande ett stort samhällsproblem (i Luoyang var den lilla opieasylen med 12 platser fullbelagd ännu 1909)⁹⁷. Energiska åtgärder hade ändå vidtagits, och det var därför förödmjukande att Storbritannien den 8 maj 1911 tvingade Kina att fortfarande tillåta viss import av giftet. Tyvärr blev nu cigarettrökning allt vanligare⁹⁸.

1910 hölls en stor utställning i Nanjing, nya kommunstyrelser påbjöds och följande år avskaffades slaveriet⁹⁹. "Den stora kinesiska nationen, som lefvat isolerad under årtusenden, vill komma ut och komma ut *nu*", sade August Berg¹⁰⁰. Men missnöjet ökade. Pest bröt ut i nordöst och en svältkatastrof drabbade Centralkina¹⁰¹. Föreställningen spreds att Himmelen övergett regimen, så att dess tid var ute. I Wuhan hade nedräkningen börjat.

⁹⁰ *SL* s. 87-88 (oktober 1905).

⁹¹ *SL* s. 92-93 (15 juni - 1 juli 1910, ur tal av Henrik Tjäder vid SMK:s årsmöte 8 maj 1910).

⁹² *SL* s. 31 (april 1905, brev från Ossian Beinhoff).

⁹³ *SL* s. 91 (nov. 1905).

⁹⁴ Artiklar av August Berg *SL* s. 123-124 (15 aug. 1906) och Henrik Tjäder *SL* s. 136-137 (1 och 15 sept. 1909).

⁹⁵ Från en skolpojke i Shanxi till missionärsbarn han lekt med *SL* s. 191 (15 dec. 1909).

⁹⁶ *SL* s. 29 (15 febr. 1908), *SL* s. 2-3 (1 jan. 1910) och *SL* s. 70 (1 maj 1911).

⁹⁷ Hugo Linder skrev om "Opium och kineserna" i *SL* s. 84-86 (sept. 1897), s. 100-102 (okt. 1897), s. 109-111 (nov. 1897) och s. 126-127 (dec. 1897). Om opieasylen i Luoyang se *SL* s. 54 (1 april 1909, brev från Richard Anderson). 1906 förbjöds yngre använda opium, se *SL* s. 143 (15 sept. 1906). Mer om regeringens kamp mot opiet i *SL* s. 47 (15 mars 1908). Om Storbritanniens roll se *SL* s. 127-128 (15 augusti - 1 september 1911).

⁹⁸ *SL* s. 96 (1 och 15 juni 1909, brev från Richard Andersson) och *SL* s. 29 (15 febr. 1911).

⁹⁹ *SL* s. 125 (15 aug. 1910, brev från Gustaf Adolf Stålhammar), *SL* s. 115 (15 juli - 1 aug. 1910, brev från Carl Blom) och *SL* s. 87 (15 maj och 1 juni 1911).

¹⁰⁰ *SL* s. 153-154 (15 oktober 1911, anförande av August Berg vid en konferens i Södertälje).

¹⁰¹ *SL* s. 98-101 (15 maj och 1 juni 1911, brev från Carl Blom) och *SL* s. 168 (1 nov. 1911).

Natt

Carl Blom var förtvivlad där han gick på Norra Storgatan den 18 november 1911.¹⁰² Det var mörkt, vinden ven och gatorna var tomma. Rakt fram bortom Norra porten var järnvägsstationen. Dit hade Malte Ringberg ofta gått för att sälja evangeliedelar och småskrifter¹⁰³.

Fast nu hade provinsguvernören beslutat inställa tågtrafiken. "Men jag har enträget bedt honom att dröja härmed någon dag längre", berättade mandarinerna. Han uppmanade bestämt missionärerna att resa. Hur skulle de göra? Det fattades pengar. Bankerna hade slagit igen. Missionärerna hade så väl behövt de pengar som rövarna tagit. Trots sina skador hade Carl Blom därför gått till mandarinerna, som visade sig vara lika hjälplös. I hela Luoyang skulle man på sin höjd kunna uppbringa ett par hundra dollar.

Därför var Carl Blom förtvivlad. Kamraterna kände honom som den som glatt trotsade faror och besvärligheter och fann på utvägar. Han älskade det kinesiska språket och hade framgångsrikt använt det i många förhandlingar¹⁰⁴. Han hade ju t.ex. just kommit loss från rövarna. Kollegerna var säkra på att han skulle hitta en utväg.

Vem var han då, korpralens son, den forna vallpojken, som skrev till SMK att farorna inte skrämde honom? Han hade hoppat av gymnasiet och hållit missionsmöten för SMK innan han som tjugoåring for till Kina. Några år senare ledde han pionjärarbetet i Henan. Vid sekelskiftet var han finanssekreterare (Erik Folke var föreståndare och August Berg vice föreståndare)¹⁰⁵. När boxarupproret bröt ut skrev han "Som myndigheterna här ej gjort något för att aflägsna mig, anser jag mig berättigad att stanna, tills det visar sig omöjligt att göra det med någorlunda garanterad säkerhet. Jag är glad att kvinnor och barn äro på väg til kusten¹⁰⁶.

Carl Blom blev i alla fall tvungen att resa. Efter en kort tid av arbete för KFUM var han tillbaka i Kina¹⁰⁷. Snart berättade Sinims Land att han tänkte fara till Luoyang och "intaga landet för vår Herre och Konung"¹⁰⁸. Man kan förstå att Östra Härads Ungdomsförbund (i trakten av Vetlanda) valde att underhålla just honom¹⁰⁹. Det var ju han som skrev som nittonåring: "Hvad mer, om den som erbjuder sig att strida, är en yngling! David var ej annat, och dock slog han Goliath. Gud strider för de sina. Sänd mig i kampen."

¹⁰² Se noterna 1 och 2. Tidsföljden mellan händelserna är inte helt lätt att läsa ut av Richard Anderssons brev i *SL* s. 26-27 (15 februari 1912). Men det verkar som om mandarinens varning kom innan Carl Blom och hans kamrater anlände.

¹⁰³ *SL* s. 77 (15 maj och 1 juni 1911, årsredogörelse av August Berg)

¹⁰⁴ "Litet kinesiska", artikel av Carl Blom i *HSÖ* s. 133-137 (1913).

¹⁰⁵ Så presenterades missionsledningen i Kina på sista sidan av varje häfte av Sinims Land.

¹⁰⁶ Två brev av Carl Blom i *SL* s. 100-101 (oktober 1900).

¹⁰⁷ Kristliga Föreningen av Unga Män. *SL* s. 51 (juni 1901).

¹⁰⁸ *SL* s. 57-58 (juni 1903, redogörelse för andra halvåret 1902 av Henrik Tjäder) och *SL* s. 64 (juni 1903, maning till förbön).

¹⁰⁹ Ett besök där gladdes Erik Folke mycket. *SL* s. 108 (december 1905).

Men nu hade han mött en svårighet som han inte kunde klara av. Och han hade ansvar för andra, särskilt för Ethel, som fått allvarliga skador (doktor Friberg fann att skallen var spräckt). Myndigheterna i Luoyang skickade ut soldater mot rövarna (ledaren dödades och några greps).

Carl svängde in på en gränd där mörkret var ännu mer ogenomträngligt. Snart hade han missionärsbostaden på vänster sida¹¹⁰. Till höger var kapellet. Men det var snarast från gatukapellet vid Norra Storgatan som väckelsen spritt sig. Carl hade t.ex. nyligen rapporterat om Luoning: "Herren välsignar bysamankomsterna och särskildt den nyligen bildade föreningen 'Christian Endeavour'." ¹¹¹

Till höger var också pojkskolan där Carl hade undervisat. Flickskolan hade fått ett nytt hus, inköpt två år tidigare¹¹². Men nu hade skolorna stängts, då det inte gick att få fram pengar¹¹³. Dessförinnan var det ett ännu större stormöte än året innan. Elva personer hade döpts. Stämningen var stillsam, säkerligen påverkad av rapporterna om revolten i Wuhan den 10 oktober (de revolutionära tendenserna i armén hade varit kända länge)¹¹⁴.

Carl blev stående vid ingången till missionsstationen. Mörkret låg tungt över hans sinne. Vad skulle han säga till kamraterna, nu när hoppet var ute? Och hur skulle det gå för Ethel? Skulle hon överleva?

För Carl hade de lyckliga åren med Ethel gått fort. Men de hade varit med om mycket tillsammans. När Carl på våren 1911 skulle uträtta en del uppdrag utanför Yuncheng gjorde han och Ethel det delvis till en rekreativresa¹¹⁵. En del vägar låg under vatten och därför satt de i en bår buren av två mulor. Det blev "en stundtals ganska äfventyrlig färd genom träsk och moras och rinnade vatten". Eftersom det var i snösmältningens tid följde Ethel förståndigt nog inte med när Carl deltog i letandet efter en plats för ett sommarhus i bergen. Efter att ha blivit genomvåta och gått vilse fann de letande en lämplig plats. Men Ethel var med när Carl efteråt för första gången på årtal vågade predika två gånger samma dag. En söndag när han redan predikat en gång talade han nämligen till ljusbilder på kvällen (sådana ljusbilder, helst i kinesisk stil, användes också i Luoyang¹¹⁶). Ethel var också med när några missionärer under rekreativresan vaccinerades mot pest. (Vem som utförde vaccinationen framgår inte, men epidemin närmade sig och var då bara 15 mil från Luoyang¹¹⁷. Att vaccinera kineser var inte tänkbart på grund av ett rykte att pesten spreds med vaccineringsar.)

¹¹⁰ Egna minnen som stämmer med Anna Janzons beskrivning i *SL* s. 139 (15 sept. 1910).

¹¹¹ Rapport av Carl Blom från konferensen i Yuncheng i *SL* s. 11-12 (15 januari 1912).

¹¹² *SL* s. 137-138 (1 och 15 sept. 1909, brev från Ossian Beinhoff).

¹¹³ *SL* s. 26-27 (15 februari 1912, brev från Richard Andersson).

¹¹⁴ *SL* s. 92-93 (15 juni - 1 juli 1910, ur tal av Henrik Tjäder vid årsmötet 8 maj 1910).

¹¹⁵ *SL* s. 98-101 (15 maj och 1 juni 1911).

¹¹⁶ Apparaten kallades *laterna magica*. Bilderna var troligen genomskinliga men större än senare tiders småbilder. Vid denna resa hade Carl Blom med sig bilder om Kristens resa. Se vidare *SL* s. 70-71 (1 maj 1910, brev från Richard Andersson) och *HSÖ* s. 56-71 (1911, "En marknadsresa - till jordens mittpunkt", Malte Ringberg i juni 1910).

¹¹⁷ Carl Blom skrev 300 li. En li är ungefär en halv kilometer.

Hur länge Carl Blom stod utanför missionsstationen och tänkte i sin förtvivlan vet vi inte. Men det skulle bli värre. Det dök upp en underlig figur, som frågade efter evangeliesalen och Carl Blom och som insisterade på att få tala med honom längst in i ett hus där ingen kunde höra dem.

Främlingen såg ut som en bonde men var tydligen någon slags budbärare. Men man kunde bli livrädd av att se honom. Vilka fruktansvärda nyheter kom han med? Räckte det inte med vad som redan var känt?

Söndagen den 26 oktober hade de kristna i Xian varit samlade till gudstjänst när det plötsligt hördes stridslarm¹¹⁸. Stadens ledande män var inte på plats utan hade oförsiktigt nog begett sig till templen. Det var nämligen partiell solförmörkelse den dagen och enligt statsreligionen måste man med ivriga böner rädda solen. I tre dagar varade slakten på män, kvinnor och barn som tillhörde manchuerna, samma folkgrupp som kejsaren¹¹⁹. Det talades om mellan 10000 och 20000 dödsoffer. Dessutom mördades några missionärer samt eleverna vid en liten skola för svenskamerikanska missionärsbarn. (För SMK:s missionärsbarn i skolåldern byggdes just då ett hem intill det semesterhem för missionärer som funnits utanför Sundbyberg sedan 1900¹²⁰.)

Våldsamheterna berodde mycket på De Äldre Bröderna, en regimfientlig organisation med stor anslutning (efter oroligheter 1905 avrättades 23 "bröder" enbart i Yuncheng)¹²¹. Det är inte underligt att Carl Blom skrev var han gömt pengar och hushandlingar, "detta i händelse vi ej skulle komma undan. Det kan ju hända att detta brev kommer fram"¹²². Senare uppmanade han missionärerna i Xinan att också resa så snart som möjligt¹²³. "Carl trodde, att äfven om vi blefvo räddade till lifvet, skulle det blifva så nervspännande, att vi skulle lida skada därigenom", skrev Maria Pettersson.

Carl Blom hade lärt sig en del om konsekvenser av nervspänningar. Just nu hade han mer än nog. Alltjämt väntade Carl Bloms chockade kamrater på att han skulle komma med en plan. Carl stålsatte sig och frågade främlingen efter hans ärende.

Vinden ven över missionsstationen och dess skolor. Till det som lamslagits hörde arbetet för en annan syn på kvinnor och flickor. Hur skulle det nu gå med missionens fredliga revolution?

¹¹⁸ Ernest F. Borst-Smith: *Caught in the Chinese Revolution: A record of risks and rescue*. London 1912 (T. Fisher Unwin).

¹¹⁹ Manchuernas särställning berodde på att deras förfäder erövrade Kina på 1600-talet. Skolbarnens föräldrar tillhörde Scandinavian Alliance Mission (sedermera The Evangelical Alliance Mission, TEAM), se Jon P. DePriest: *Send the Light: Team and the Evangelical Mission, 1890-1975* s. 111 (AuthorHouse, 2007, ISBN 1434339793, 9781434339799).

¹²⁰ Semesterhemmet anskaffades när många missionärer samtidigt kom hem från Kina på grund av boxarupproret. Se *SL* s. 104 (oktober 1900) och *SL* s. 120-122 (december 1900, reportage av "en missionär"). Hela "missionshemmet" såldes 1991, varpå de äldre byggnaderna revs. Kvar blev "barnens hem", betraktat som kulturminne av Sundbybergs stad (egna minnen).

¹²¹ Om Ge Lao Hui (Kohlaohwei, Kå-lao-hvä) 1905 se *SL* s. 108 (december 1905).

¹²² Brev och telegram från Carl Blom i *SL* s. 179-180 (1 december 1911).

¹²³ *SL* s. 5-7 (1 januari 1912, brev från Maria Pettersson).

Där bor allra kärestan min

*Till Österkand vill jag fara,
där bor allra kärestan min.*

Kärestan?

Visst är väl den kinesiska flickan en exotiskt ljuv varelse, som växer upp i en atmosfär av österländsk visdom och romantik?

Den blivande sonhustrun var ju tretton år och alltså giftasvuxen¹²⁴. Men nu hade hela familjen blivit kristen. Och i stället för att högtidligen sändas iväg till sitt blivande nya hem gick hon i en kristen skola. Kan man tänka sig, en skola för *flickor*! Nåja, det fanns ju en och annan som satte sin dotter i skola ett tag. Men de hade ju vett att ta henne därifrån när det var dags för bröllop.

Tiden bara gick. Nu hade förlovningen snart varat i tio år och såg ut att hålla på länge än. Något måste göras. Flickan inbjöds till en familjefest i fästmannens hem. Väl framme tvingades hon genomgå en bröllopsceremoni. Visserligen krävdes det vid barnäktskap att vårdnadshavaren gav sitt samtycke. Men det kunde man ju få i efterhand. För att undvika skandal skulle föräldrarna naturligtvis ge sitt godkännande när det äktenskapliga samlivet väl var ett faktum.

Flickan protesterade vältaligt och temperamentsfullt. Men en flickas ord har ju ingen betydelse. Med våld kläddes hon på en brudräkt och med våld tvingades hon buga sig för husets gudar.

Kränt i det innersta av sin själ vägrade flickan dag efter dag att ha någonting alls att göra med sin "man". "Svärfadern" insåg att planen gått i baklås. I Mittens Rike fanns det tydligen åtminstone *en* flicka som inte kunde tvingas in i äktenskap. Och vad skulle föräldrarna säga? Men om hon omkom genom "sjukdom" eller "olyckshändelse" på hemvägen behövde de ju inte få veta vad som hänt.

Så den omöjliga unga "frun" skickades hem eskorterad av sin "man". När hon var nästan hemma tvingade han i henne en dödlig dos opium (alternativet hade varit att hon "råkat" ramla ner från vägen utför ett stup). Hon lyckades ta sig hem till föräldrarna. De kallade på en missionär som kom med motgift. (Sådant motgift fanns till hands med tanke på alla överdoser av det gift som Storbritannien tvingade Kina att släppa in, men som också odlades i landet¹²⁵.) Men narkotikan fick henne att stilla somna in, sedan hon med uppbyggande av sina sista krafter berättat om sina upplevelser. Det sista hon gjorde var att tacka Gud som gett henne frid mitt under allt plågandet.

¹²⁴ "Siang-Ny, en trettonårig martyr", artikel av Robert Bergling i *SL* s. 120-121 (december 1897).

¹²⁵ Opiets roll i Kina behandlades bl.a. i Hugo Linders artikelserie "Opium och kineserna" i *SL* s. 84-86 (september 1897), s. 100-102 (oktober 1897), s. 109-111 (november 1897) och s. 126-127 (december 1897).

Det var Robert Bergling som rapporterade om denna händelse som inträffade utanför SMK:s område. Barn som dödades var i regel oönskade (oftast flickor). Det fanns också "normala" förhållanden som gav missionärerna bekymmer, t.ex. bristen på utbildning för flickor.

SMK:s skolverksamhet började med att några flickor och pojkar i Yuncheng fick undervisning i läsning från 1892¹²⁶. Längre fram startade en liten internatskola för flickor i Yuncheng¹²⁷. Där blev det varje dag en konflikt med kinesiskt tänkesätt.

Det var kväll när Manao sökte upp rektorn, Frida Prytz, och bad att få slippa läxförhöret nästa morgon¹²⁸. Hennes föräldrar hade kommit på besök och nu hade hennes far bestämt att hon måste lämna skolan som straff för olydnad. Vad hade hon gjort? Hon hade slutat att binda om sina fötter.

För sin skönhets skull måste Kinas kvinnor ha mycket förkrympta fötter. Tidigt fick flickorna lära sig att snöra om fötterna hårt så att de inte skulle växa. Det gjorde mycket ont. En lag mot seden hade ännu inte trätt i kraft¹²⁹.

Vad missionärerna än tänkte och sade (och det var inte litet) så var de inte barnens vårdnadshavare. Men skolan hade fått ett brev att Manaos far tillät henne att slippa fotbindningen. Dessvärre var någonting fel i budskapet och nu var han mycket uppbragt över att hon handlat "självsvåldigt". Till läraren och sin mor sade nu Manao att hon tänkte fasta och be.

(*Frida Prytz berättar:*) Hon omtalade, att Herren användt skolan såsom ett medel att frälsa hennes själ, och att hon *aldrig* komme att binda sina fötter mer. Hon var villig att *lida för Jesus*. Man erfor, att hvad hon sade kom från hjärtat.

Nästa dag ändrade sig Manaos far och hennes mor sade att man måste lyda Gud och respektera det som Manao funnit vara Guds vilja.

Räcker det med att hänvisa till Guds vilja? En skolkamrat såldes av sin kristna mor "enligt Guds vilja" till en opiumrökare som varit gift två gånger och hade dåligt rykte¹³⁰. Flickan ville dö. Axel Hahne skrev: "Flickan kommer liksom till helvetet, helst som man vet, att hon i och med inträdet i sin mans hus är helt och hållet öfverlämnad åt sin mans och svärmoderns godtyckliga behandling"¹³¹. Missionärerna vädjade, de kristna var skakade. Men enligt modern var det alltså "Guds vilja" och bröllopet genomfördes. Till missionärernas förtvivlan ville församlingen inte framföra någon officiell kritik. Modern hade ju följt skick och bruk i denna ärevördiga stad¹³².

¹²⁶ Se s. 31 i *Meddelande från Svenska Missionen i Kina. Redogörelse för dess sjette verksamhetsår 1 maj 1892-1893* (1 maj 1893).

¹²⁷ Flickskolan startade senast 1894. Se *SL* s. 51 (juni 1896, årsredogörelse av Erik Folke, avgiven i januari 1896). Där står även om planer på en skola för pojkar.

¹²⁸ *SL* s. 82 (september 1896, brev från Frida Prytz).

¹²⁹ *SL* s. 73 (augusti 1896, brev från Frida Prytz).

¹³⁰ *SL* s. 88 (oktober 1896, brev från Frida Prytz).

¹³¹ *SL* s. 23-24 (februari 1897, brev från Axel Hahne).

¹³² *SL* s. 86 (september 1897, brev från Axel Hahne).

Så få för så många

Manao fortsatte i skolan och kunde snart hjälpa till själv¹³³. Den efterlängtna lagen mot fotbindningen trädde i kraft nästa termin (hösten 1896)¹³⁴. Då togs en av Manaos kamrater ur skolan. Modern var rädd att flickan skulle sluta binda sina fötter, och då skulle hon ju få mindre betalt för barnet.

Hösten 1897 döptes Manao. Vidare firades det ett kristet bröllop när en av de äldre eleverna gifte sig¹³⁵. Men samma termin blev en trettonårig elev genom sin mors försorg gift med en nästan fyrtioårig man. Något år innan hade en tioårig f.d. elev blivit gift med en man som var mellan 30 och 40 år. Så blandades glädjeämnen och besvikelser för missionärerna. Det gällde alla grenar av verksamheten. Det blev inga lättvunna framgångar.

När Manaos föräldrar lämnade sin Ädelsten på skolan i Yuncheng (Manao betyder ädelsten) färdades de troligen åt väster för att nå sitt hem på andra sidan Gula floden¹³⁶. Till vänster hade de först en vacker milslång sjö utanför staden. Sedan urminnes tider har salt utvunnits ur vattnet. På den tiden, dvs före luftföroreningarna, kunde man vackra dagar bortom det blå vattnet se ett berglandskap med vild skönhet. Men åt floden till är landskapet flackt.

För att komma över floden från provinsen Shanxi till provinsen Shaanxi måste Manaos föräldrar ta färja¹³⁷. Dvs de måste ros över i en stor men enkel träbåt. (Detta sätt att korsa floder i Kinas inre levde kvar ännu efter andra världskriget. Två sådana båtar kunde fästas bredvid varandra. Om man så lade ett gemensamt däck över båda båtarna kunde en vagn forslas över.) Så kom de till ett distrikt där SMK verkat nästan lika länge som i Yuncheng, men inte så långt bort som i provinshuvudstaden Xian¹³⁸.

Floden rinner här rakt åt söder. Men efter ett tag gör den en tvär krök åt öster, åt havet till. Den flyter sedan med Shanxi på den norra sidan och Henan på södra. De lägre delarna av området kring Gula flodens krök är täckta av tjocka lager lössjord som bildats av fint stoft som blåst in från Mongoliets öknar. Marken har odlats sedan förhistorisk tid. Det största hotet mot människorna var återkommande långa perioder av torka. Vid sådana svältkatastrofer fick missionärerna medverka i nödhjälp.

¹³³ *SL* s. 31 (mars 1897, brev från Frida Prytz). Frida Prytz var skolans rektor, se *SL* s. 37 (april 1897, avsnittet IX i artikelserien *Svenska Missionens i Kina uppkomst och utveckling*).

¹³⁴ Om Manao m.fl. sades det att de "genom sin ståndaktighet i fotbindningsfrågan afgifvit ett kraftigt vittnesbörd om sin tro". Se *SL* s. 57-58 (juni 1897, årsberättelse av Erik Folke). Fotbindningens avskaffande omnämndes i rektors rapport för höstterminen 1896 i *SL* s. 61-62 (juni 1897). Se även *SL* s. 80 (augusti 1897, brev från Frida Prytz).

¹³⁵ *SL* s. 63-64 (juni 1898, terminsberättelse för hösten 1897 av Frida Prytz).

¹³⁶ Namnets betydelse anges i *SL* s. 99-100 (oktober 1897, terminsberättelse för våren 1897 av Frida Prytz). Skildringen av Yunchengs omgivning byggs på egna minnen från en vistelse 1947 och besök våren 2000.

¹³⁷ Provinsnamnen Shanxi, Shaanxi och Henan skrevs förr Shansi, Shensi och Honan.

¹³⁸ Xian skrevs förr Sian.

Det bodde flera millioner människor i det område där SMK länge var den enda kristna organisation som hade någon verksamhet. Tid, pengar och personal räckte inte till för alla uppgifter. När Carl Blom och Hugo Linder reste runt i nordvästra Henan i slutet av 1896 hann de inte besöka så många platser de tänkt¹³⁹. "Många inbjudningar fingo vi att bosätta oss där och undervisa", skrev Linder. Men som nämnts var det först så småningom man kunde sända missionärer, först till Xinan och sedan även till Luoning. Och inte förrän 1903 kunde Carl Blom slå sig ner i Luoyang.

Fler skolor inrättades. Så fick t.ex. Yuncheng en pojkskola 1896, Luoning en flickskola 1902 och Xinan en pojkskola 1903¹⁴⁰. 1904 började man också undervisa pojkar i Luoning. 1905 flyttade missionärerna i Luoning till Luoyang sedan det blivit möjligt att bo där. Flickskolan följde med, men det blev snart en ny pojkskola i Luoning, huvudsakligen bekostad av församlingen. En annan pojkskola startade i Luoyang (mer om skolorna har skrivits tidigare).

Evangelisten Gong i Luoyang hade en dotter Pingan som gick i missionens flickskola. 1911 skrev hon till en svensk missionsvän ("ärade äldre syster")¹⁴¹: "...Under dessa sista år hava förhållandena i Kina mycket förändrats. Jag tänker, att min äldre syster redan vet, att kvinnorna i Kina icke kunna läsa, och att dåliga seder och bruk bland dem varit rådande, såsom att binda fötterna och röka opium, till deras stora fördärv. Men vi tacka Herren att bruket av opium håller på att försvinna. Min fader har upprättat en opieasyl, och många bliva där icke blott hjälpta från opiebegäret, utan de få även höra Guds ord...

I alla större städer upprättas nu flickskolor, där unga flickor få börja studera. Och det finnes numer ett stort antal kvinnor, som icke binda sina fötter. Överallt vinner evangelium framgång i Kina. Och den Helige Ande uppväcker och förnyar församlingen allestädes. Innerligt beder jag eder, min vän, att allvarligt bedja för mitt land, att vi var och en må mottaga den Helige Ande... I fröken Janzons skola äro vi nu 40 skolflickor, och de hälsa eder med frid. Må Herrens nåd alltid vara med eder och oss!

Den 21 i 3:dje månaden 1911 eft. Kristus.

Enfaldiga skolflickan

Kong Pingan"

Som Pingan skrev hade nya skolor börjat upprättas. De räckte inte på långa vägar och dessutom hade man i början mycket ont om kompetenta lärare. Det fanns också ett motstånd hos många tjänstemän att den utbildning själva fått inte längre skulle ges. Men det fanns en växande grupp som ansåg att samhällsförändringen gick för sakta. När Pingans brev publicerades var planerna på en revolt i Wuhan i centrala Kina redan långt framskridna.

¹³⁹ *SL* s. 62-63 (juni 1897, brev från Hugo Linder).

¹⁴⁰ Om Yuncheng se *SL* s. 57 (juni 1897, årsredogörelse av Erik Folke). Om Luoning (Iong-ning) och Xinan se *SL* s. 46 (juni 1904, årsredogörelse av August Berg). Flickskolan i Luoning började 1 december 1902. Se *SL* s. 57 (juni 1903, redogörelse andra halvåret 1902 av Henrik Tjäder) och *SL* s. 70-71 (juli 1903, brev från Anna Janzon).

¹⁴¹ Utdragen återgivna efter *SL* s. 134-135 (15 augusti- 1 september 1911).

Men Kina led inte bara brist på skolor utan också på god sjukvård. Det fanns ingen läkare bland SMK:s missionärer. Det kunde därför bli som för Richard Andersson 1907¹⁴²:

“Under de sista veckorna har jag varit alldeles öfverlupen af människor med alla slags krämpor, och understundom har jag varit nästan rådlös, ty min kunskap i sjukvård är ju så ytterst ringa... Bland andra kom här en man med de eländigaste sår från foten upp till knäet på båda sina ben. Jag smorde på en salfva samt bad till Gud för honom, och nu äro hans ben fullständigt läkta.”

Så småningom kom doktor Friberg från Augustanasynoden till Luoyang. Och i provinshuvudstaden Kaifeng upprättade Kina Inlandmissionen ett sjukhus.

En dag skrev en av Kina Inlandmissionens missionärer i Kaifeng ett brev till Carl Blom¹⁴³. Det lydde ungefär så här: “Jag har fått en så stark förnimmelse av att Ni äro i någon nöd och att jag skall skicka till dig pengar i Honanfu. Hur det kan vara fatt, vet jag icke, och ej heller varför jag skall skicka pengarna till Honanfu då du ju är i Shansi, men jag måste lyda Herrens maning.”

En assistent vid sjukhuset åtog sig att utklädd till bonde ta med pengarna i en påse sötpotatis. Vakten vid stadsporten kände lyckligtvis bara på påsens utsida. Men när budbäraren tagit sig fram till missionsstationen i Luoyang var han så uppskärnad att han skrämde Carl Blom som just då kom dit från sitt misslyckade besök hos myndigheterna. Två omständigheter slog Carl Blom. Den ena var att räddningsaktionen påbörjades *innan* överfallet ägde rum. Den andra var att han och budbäraren som inte kände varandra anlände så gott som samtidigt till missionsstationens port.

Detta skedde den 18 november. Den 13 december skrev Carl från Shanghai¹⁴⁴: “Min hustrus sår läkas, men faran är den inre skadan.” Själv mädde han inte heller bra: “Jag håller att bli döf, men kanske kan detta afvändas genom behandling.” Den 19 december födde Ethel en dotter¹⁴⁵.

Kanske kan man förmoda att Carl Bloms hörselproblem hade att göra med de uppskakande upplevelserna. För familjen återvände efter några år till Kina. Carl blev så småningom föreståndare och hade behörighet att tentera missionärer i kinesiska¹⁴⁶.

Många år senare blev Carl Blom ombedd att välja ett kinesiskt namn åt ett missionärsbarn som fötts i Luoyang. Han valde “Beredd nåd” (Bei En). Kanske tänkte han på upplevelserna 1911. För han skrev ungefär samtidigt: “När vi nu, min hustru och jag, se tillbaka på nöden och farorna, så förstå vi att de blott utgjorde ’töcknet, i vilket Gud var’. “

¹⁴² *SL* s. 135-136 (1 september 1907, brev från Richard Andersson).

¹⁴³ *HSÖ* s. 10-13 (“Töcknet i vilket Gud var” av Carl Blom, 1936).

¹⁴⁴ *SL* s. 14 (15 januari 1912, under rubriken Böneämnena).

¹⁴⁵ *SL* s. 8 (1 januari 1912).

¹⁴⁶ SMK följde Kina Inlandmissionens läroplan, där ett halvårs vistelse på en central språkskola följdes av fortsatta studier i det område där missionären skulle arbeta. En missionär skulle förstå den lokala dialekten samt kunna tala och skriva på riksspråket.

Konflikt

“Skola vi under tiden dö, så dö vi här.” Mandarinen i Luoyang talade med sin fru, som ville fly¹⁴⁷. Under det korta inbördeskriget hade Luoyang hållits av kejsartrogna styrkor. Men så hade en nationell kompromiss nåtts. Revolutionärerna som inte kunnat erövra Peking erkände premiärministern som president (kejsarfamiljen hade abdikerat)¹⁴⁸. De kejsartrogna soldaterna i Peking som nu blivit republikaner hade firat detta med mycket omfattande plundringar.

Så mandarinens fru hade skäl för sin oro, i synnerhet som hennes man var manchu och en kvarleva av den gamla ordningen. Han såg det ändå som sin plikt att försöka upprätthålla ordningen. Dittills hade soldaterna avstått från att överfalla de boende eftersom mandarinerna gett dem höjd lön. Men han hade inte kunnat hindra plundringar av traktens rövarband eftersom de påstod sig vara revolutionens styrkor. När Richard Anderson, Malte Ringberg och Verner Wester kom till Luoyang den 9 mars grävde de och evangelisterna för säkerhets skull ner pengar i trädgården. När Wester efter att ha gjort en stor rundresa den 30 mars träffade mandarinerna igen trodde denne att han skulle bli det första offret om soldaterna gjorde myteri.

Rövare hade härjat i Luoning och Xinan, men missionsstationen i Xinan var orörd¹⁴⁹. Om tillståndet västerut där det rasat strider skrev Verner Wester: “Hvilken bedröflig anblick, hvart man kommer! Byar och köpingar nästan öde och i ruiner. På bergsluttningarna ses stora samhällen af halmmattor, dit folket flytt.” De soldater som nu behärskade området var till stor del f.d. rövare vilkas hövdingar övertalats att ansluta sig till den nya armén.

Revolutionen som på sina håll lett till så mycket lidande hade inletts både med förhoppningar om en ljus framtid och med en stor vrede över det som varit. Många ämbetsmän dödades medan andra lyckades fly. För att ämbetsmännen bara skulle känna lojalitet mot kejsaren hade de nämligen placerats ut så att de var främlingar för befolkningen och för varandra. (För att förstå varandra talade tjänstemännen “mandarinernas kinesiska”, som byggde på pekingmålet och är upphovet till dagens riksspråk.) Följden blev en hel del maktmissbruk och därför starkt folkligt missnöje.

Kejsaren var centralgestalten som enväldigt stiftade lagar och som ansågs styra med uppdrag från Himmelen, det högsta väsen någon människa kunde tillbe. Och det var bara han som kunde och fick tillbe Himmelen. Det gjorde han när han lämnade den utsägliga sällheten bland sina många gemåler innanför den Himmelska fridens port och begav sig till Himmelens altare och Himmelens tempel. Landets välgång ansågs bero på att kejsaren hade Himmelens gillande och välsignelse.

¹⁴⁷ Dagboksanteckningar av Verner Wester, *SL* s. 59-61 (15 april 1912), *SL* s. 69-71 (1 maj 1912) och *SL* s. 93-96 (15 juni och 1 juli 1912).

¹⁴⁸ Ett referat av presidentinstallationen den 10 mars 1912 fanns i *SL* s. 51 (1 april 1912).

¹⁴⁹ *SL* s. 52 (1 april 1912).

De kristna var aldrig så upproriska att de tillbad Himmelen. Men de gjorde något värre. *De bad till den högste Guden*. Även kvinnor och barn hade fräckheten att *dagligen* söka personlig kontakt med den allra Högste, den som ansågs ouppnåelig för kejsaren. De placerade sig alltså *över* kejsaren¹⁵⁰. Men de kristna ber ju också för kejsaren! Erik Folke önskade 1902 att man skulle be "att kejsaren och hans rådgivare måtte under denna viktiga öfvergångsperiod vidtaga sådana mått och steg, som kunna blifva till folkets sanna väl"¹⁵¹. Detta är fruktansvärt. Det innebär att minsta kristen har tillträde till den Allsmäktige och kan lägga ett gott ord för "kejsaren och hans rådgivare" eftersom de inte själva har den nödvändiga visheten...

Dessutom är det nästan omöjligt att be för "kejsaren" utan att uttala sig om hur landets styrs. För när Erik Folke skrev detta var det varken kejsaren, hans rådgivare eller hans 91 gemåler som styrde, utan det var hans företrädarens änka som 1898 ryckt till sig makten¹⁵². Så den som ber för kejsaren kritiserar i praktiken kuppmakaren.

Evangelisten Zhang gav nog uttryck för många kristnas tankar när han 1901 önskade att ämbetsmännen skulle slippa offra till gudarna (denna plikt var en del av den officiella religionen, varför de kristna varken kunde eller fick inneha statliga ämbeten och de hade inte heller rösträtt)¹⁵³. Men många ämbetsmän hade personligen behandlat de kristna väl och försökt skydda dem. De bemöttes med allt mer respekt även i officiella uttalanden¹⁵⁴. Till detta bidrog att de evangeliska missionerna inte begärde ekonomisk ersättning för skadegörelse¹⁵⁵. Även allmänheten fick med tiden en mer positiv inställning till de kristna, vilket märktes under revolutionen.

Ett problem var att skoleleverna måste tillbe Konfucius. Regeringen ville respektera de kristna eleverna men ändå vörda Konfucius eftersom staten ansågs bygga på hans filosofi. Lösningen 1907 blev att "ett kejsarligt edikt förklarar att Konfucius upphöjts till jämlikhet med himmelen och jorden samt fått sin plats närmast under Shangti, den högsta gudomligheten. Det antages, att kejsaren förordnat detta för att därigenom bereda kristna ungdomar möjlighet att besöka regeringens skolor. Genom nämnda edikt tillåtes ingen annan än kejsaren att hädanefter tillbedja Konfucius."¹⁵⁶

Sinims Land berättade 1911 att ombud för Kinas kristna tänkte överlämna fyra exemplar av Nya Testamentet i praktband till kejsarfamiljen¹⁵⁷. Hann de göra något intryck innan stormen bröt ut?

¹⁵⁰ Långt innan denna berättelse var påtänkt såg jag en kinesisk uppsats som gav denna förklaring till varför Kinas myndigheter i alla tider tyckt illa om de kristnas bedjande. Man kan förstå de härskandes reaktion utifrån den traditionella synen på landets ledare.

¹⁵¹ Erik Folkes maning till förbön för regeringen stod i *SL* s. 31 (mars 1902).

¹⁵² Kejsarfamiljen beskrevs i *SL* s. 107-108 (dec. 1904)

¹⁵³ *SL* s. 84-85 (sept. 1901, brev från Chang till Henrik Tjäder) och *SL* s. 26-27 (15 februari 1912, brev från Rikard Andersson).

¹⁵⁴ T.ex. i en proklamation av guvernören i Shanxi, *SL* s. 35-36 (april 1902).

¹⁵⁵ Se ett uttalande av Kina Inlandmissionens ledare Hoste i *SL* s. 112-113 (dec. 1901).

¹⁵⁶ *SL* s. 95 (15 juni 1907).

¹⁵⁷ *SL* s. 24 (1 februari 1911).

När Luoyang 1908 skulle få järnväg anlades ett mindre tegelbruk¹⁵⁸. Det höll på att bli uppror eftersom röken antogs medföra otur för hela staden. Folkreligionen kännetecknades nämligen mycket av *fruktan* för olika makter. Många kände också ett inre *tvång* att underordna sig dessa makter¹⁵⁹. Carl Blom hävdade därför (vid SMK:s årsmöte 1901) att det är andliga makter som måste övervinnas: "Missionsarbetet är framför allt en andlig verksamhet"¹⁶⁰. Det var alltså inte änkekejsarinnan som var den egentliga fienden.

Missionärens kamp skall föras för att möta ett behov. "På missionsfälten möter många behov; men det största af dem alla är människohjärtats behov af pånyttfödelse", sade Gustaf Adolf Stålhammar vid samma årsmöte¹⁶¹. Han påminde om mångas erfarenhet: "På vår väg mötte vi Jesus, och han öppnade våra ögon, så att vi fingo syn på frälsningen i hans blod. Vi fingo se icke allenast vår egen frälsning genom Guds Lamm utan äfven hela världens frälsning genom honom, och så väcktes vårt missionsintresse."

När Ossian Beinhoff höll på med sina första språkstudier skrev han hem till Sverige: "Jag menar ej, att vi skola vara onaturliga uti vår handel och vandel här på jorden utan att vår själsblick städse måtte vara riktad till Gud, källan af all andlig välsignelse såväl som lekamlig välsignelse."¹⁶² En missionär bör ha fallenhet för att tala och umgås och i Kina kunna leva så likt kineserna som möjligt¹⁶³. Hudson Taylor uttryckte det så: "Endast i samma mån missionären blir ett med dem, kan han göra dem till ett med sig." Taylor tillade: "*Guds kärlek till själar* måste vara utgjuten i hans hjärta." August Berg underströk: "En kines är och förblifver en kines äfven efter sin omvändelse, och vårt mål är ej att skapa en kyrka efter västerländskt mönster utan att som visa byggmästare lägga grunden och sedan låta Guds Ande på densamma uppbygga en församling, en kropp, sådan han velat."¹⁶⁴

Malte Ringberg studerade 1911 för en rektor som såg fram mot sitt dop då han tänkte anta namnet "Litande (på Guds) bevarande".¹⁶⁵ Flera kristna berättade hur de fått hjälp genom förbön vid sjukdom¹⁶⁶. Ännu viktigare för missionärerna var frågan: "Känner ni skillnaden mellan ett lif i Kristus och ett lif utan honom?"¹⁶⁷ När den frågan ställdes 1902 till dem som skulle döpas i Xinan svarade de "så att vi kunde förstå, att de sett Kristus och erfarit gemenskapen med honom" (Gustaf Adolf Stålhammar). Längre fram kom väckelsen och med den större nit och värme, särskilt bland de unga.

¹⁵⁸ SL s. 12-13 (15 jan. 1910, brev från Richard Andersson).

¹⁵⁹ SL s. 56 (juni 1901, anförande av Hugo Linder vid SMK:s årsmöte).

¹⁶⁰ SL s. 55-56 (juni 1901, anförande av Carl Blom vid SMK:s årsmöte).

¹⁶¹ SL s. 55 (juni 1901, anförande av Gustaf Adolf Stålhammar vid SMK:s årsmöte).

¹⁶² SL s. 54 (juni 1902, brev från Ossian Beinhoff).

¹⁶³ SL s. 107-109 (november 1897, "Förutsättningarna för en kinamissionär", artikel av Hudson Taylor") och SL s. 66-67 (juli 1900, "En rätt missionärs egenskaper", föredrag av Axel Hahne i Blasieholmskyrkan i Stockholm den 24 maj 1900).

¹⁶⁴ SL s. 44 (juni 1905, årsredogörelse av August Berg).

¹⁶⁵ SL s. 133 (15 augusti - 1 september 1911, brev från Malte Ringberg).

¹⁶⁶ "Herrens kraft", artikel av Richard Anderson i HSÖ s. 76-80 (1911).

¹⁶⁷ SL s. 7-8 (jan. 1903, brev från Gustaf Adolf Stålhammar).

Eruption

Mitt på den japanska huvudön ligger semesterorten Karuizawa på nära 1000 meters höjd omgiven av kullar med tallar och lärkträd. En bit bort finns Asama, Japans mest aktiva vulkan. Hit kom våren 1950 flera svenskar¹⁶⁸. Våren 1948 hade alla SMK:s missionärer lämnat norra Kina utom Maria Pettersson i Xinan och Arvid Hjärtberg i Luoyang. Efter att ha varit i sydvästra Kina reste en del av dem till Japan, bland dem den sista missionärsfamiljen i Luoyang. Republiken Kina hade inom mindre än 40 år efterträtts av folkrepubliken. Revolutionen hade trots alla förhoppningar blivit början av en av de stormigaste och blodigaste perioderna i landets historia.

Hösten 1950 kom Asama med en gigantisk explosion som lär ha hörts 15 mil, olycklig för de turister som just då svärmade omkring på berget (fyra av dem dog, varför sådana utflykter förbjöds).

Redan sommaren 1913 var luoyangmissionären Malte Ringberg i Karuizawa på bröllopsresa¹⁶⁹. Han hade gift sig i Shanghai med Ida Andersson¹⁷⁰.

Vi vet inte om Malte Ringberg funderade på bergsbestigning (en del missionärer tyckte om att klättra). Men t.o.m. vulkanologerna höll sig borta eftersom Asama var ovanligt aktiv (en gång bolmade svart rök hela dagen)¹⁷¹. Dessutom var han i Japan på läkarorder.

Våren 1912 hade Malte Ringberg och några andra av SMK:s missionärer hjälpt till vid en svältkatastrof i centrala Kina som orsakats av stora översvämningar¹⁷². Det fanns ingen handlingskraftig och ansvarsställande regering. Bland de utfattiga uppstod rövarband som härjade "såsom gräshoppsvärmar" (enligt Ringberg). De som inte hade de fysiska förutsättningarna (t.ex. kvinnor och barn) dukade under i stort antal.

Under hjälparbetet fick Malte Ringberg tyfoid och var tidvis riktigt dålig¹⁷³. Under en tillfällig förbättring förlovade han sig med Ida¹⁷⁴. Först i början av 1913 kom han tillbaka till Luoyang som konvalescent.

En dag när vulkanen var lugn skrev Malte Ringberg om en svältkatastrof öster om Luoyang, som berodde på torka. Myndigheterna hade länge bara bett gudarna om regn. Många hade dött "som flugor" och andra hade bildat rövarband. Men det fanns också stora välorganiserade band som bara utnyttjade samhällets svagheter, bl.a. ett som leddes av den fruktade "Vargen".

¹⁶⁸ Egna minnen.

¹⁶⁹ *SL* s. 132 (1 september 1913, brev från Malte Ringberg med kommentar)

¹⁷⁰ *SL* s. 63 (15 april 1913) och *SL* s. 111 (15 juli 1913).

¹⁷¹ Se tabeller med kommentarer av Fusakichi Omori i *Bulletin of the Imperial Earthquake Investigation Committee* vol. VII nr 2, s. i-iii och 242-243 (1917).

¹⁷² Med David Landin, Josef Olsson och Nils Svensson *SL* s. 72 (1 maj 1912) och *SL* s. 83-85 (15 maj och 1 juni 1912, brev från Malte Ringberg).

¹⁷³ Med början i *SL* s. 98 (15 juni och 1 juli 1912) skrevs det om sjukdomen. Han skrev själv i *SL* s. 125-126 (15 augusti och 1 september 1912) och *SL* s. 27 (15 februari 1913).

¹⁷⁴ *SL* S. 143 (15 september 1912)

Missionärerna fick höra gräsliga historier om revolutionens tid. Vid ett tillfälle hade hälften av Luoyangs invånare flytt¹⁷⁵. Luoning hade plundrats. Kvinnor och barn hade i den djupa snön flytt till bergen. Yunchengtrakten hade lidit svårt av plundringar och strider, där regeringssidan representerades av en brokig samling soldater, rövare, Äldre Bröder och andra kriminella¹⁷⁶. De Sanna Kineserna, en grupp som avskydde allt nytt inklusive kristendomen, intog en stad där de dödade över 200 butiksinnehavare och plundrade deras affärer¹⁷⁷. Så kom de till en kristen affärsinnehavare. "*Var har du flätan?*" - "Den har jag klippt av i evangeliesalen." Han hade inte bara följt den nya regimens påbud att klippa av de kejsartrognas tecken, han hade gjort det i kyrkan. Men banditerna bara gick sin väg...

Våldsverkare kunde alltså ibland hejda sig inför kristna. Men nog var det skrämmande. När Xinan förstördes flydde befolkningen, men de kristna fick inte följa med¹⁷⁸. "Mänskligt sedt voro de skyddslösa, men Herren var deras hjälp i nödens tid", skrev Maria Pettersson, som själv under boxarupproret mött vänlighet från oväntade håll. En gång hade en icke kristen man gömt henne och hennes kamrater. Man skulle ju inte leta efter dem hos honom...¹⁷⁹.

Tyvärr förekom ibland problem för de kristna. Medan Malte Ringberg återhämtade sig i Japan fick Richard Andersson avbryta sin semester på Jigong och fara till Yanshi¹⁸⁰. I en by hade några som studerade den kristna tron misshandlats (en av dem fick ligga till sängs i två veckor). De hade inte bidragit till byns teaterfond. Här gällde det pengar och lojaliteten mot bygemenskapen. "Af de sex sökare, som funnos i denna by, hafva fyra blifvit blott ännu mer befästade i tron genom den förföljelse, de fått genomgå."

När Emma Andersson återkom till Luoyang i september 1912 föreberedde hon fem kvinnor för dop. En av dem blev bibelkvinna. När hon förstörde sina gudar blev hon tvungen att flytta eftersom grannkvinnan som hon delade gård med inte vågade ha henne kvar¹⁸¹.

Fruktan kan inte lagstiftas bort. Ändå trodde somliga att "de gamla religionerna hafva fått dödsstöten"¹⁸². Många tempel användes för andra ändamål. Konfucianismen, den gamla regimens filosofi, försvann från skolorna. De kristna bemöttes välvilligt¹⁸³. Flera av de nya ledarna var kristna eller hade gått på kristna skolor. Regeringen bad om de kristnas förböner vid gudstjänsterna den 27 april 1913¹⁸⁴. Provinsledningarna anmodades sända representanter.

¹⁷⁵ SL s. 52-53 (1 april 1912).

¹⁷⁶ SL s. 109-112 (15 juli och 1 augusti 1912, brev från Hugo Linder).

¹⁷⁷ Bandets namn (Hong Han) lät mycket fosterländskt. SL s. 95 (15 juni 1913, artikel av David Landin).

¹⁷⁸ SL s. 180 (1 december 1912, brev från Maria Pettersson).

¹⁷⁹ SL s. 58-59 (juni 1901, anförande av Maria Pettersson vid årsmötet).

¹⁸⁰ SL s. 183 (1 december 1913, rapport för 3:e kvartalet av Richard Andersson).

¹⁸¹ Hon hette Sü. Se SL s. 171-172 (15 november 1912, brev från Emma Andersson).

¹⁸² T.ex. *Missionary Review*, citerad i SL s. 178-179 (1 december 1912).

¹⁸³ SL s. 43 (15 mars 1912) och SL s. 71 (1 maj 1912). De katolska missionärerna miste rätten att ingripa i rättssaker, se not 12 och SL s. 127 (15 augusti och 1 september 1912).

¹⁸⁴ SL s. 75-76 (15 maj 1913).

Odling och användning av opium bekämpades och förbjöds i princip (tyvärr ökade tobaksrökningen och alkoholimporten)¹⁸⁵. Kvinnornas ställning förbättrades (det fanns också en liten men aggressiv kvinnorörelse)¹⁸⁶. Detta ledde ibland till att flickors ambitioner kom i konflikt med föräldrarnas¹⁸⁷. Ett nytt alfabet med 42 bokstäver föreslogs¹⁸⁸. Ämbetsmän skulle helst tjänstgöra i sin hemprovins osv.¹⁸⁹

Men plötsligt återinfördes viss tillbedjan av Konfucius i skolorna och det såg ut som om konfucianismen skulle bli statsreligion¹⁹⁰. Regeringen blev alltmer konservativ. Ett uppror från partiet Guomindang slogs ner och den provisoriske presidenten blev ordinarie president den 6 oktober 1913.¹⁹¹

Den 2 juni 1913 var det bibelsamtal hos Emma Andersson¹⁹². Gustaf Adolf Stålhammar var där på väg från Sverige tillbaka till Mianchi väster om Xinnan (Mina skulle komma senare). Troligen var där också Ebba Burén samt Hildur och Richard Anderson, som hade fått en son vid kusten. De samtalade om "Guds vattenströmmar". Gustaf Adolf skrev: "Det är en underbar lifsström, som f.n. flyter fram genom folken, genom vårt eget missionsfält..." Detta kunde sägas trots en del misstag under missionärernas bortovaro¹⁹³. Året innan hade en evangelist skrivit till Richard Anderson om välbesökta tältmöten: "Pastorn behöfver inga bekymmer ha för oss"¹⁹⁴.

Kvinnoarbetet kom igång¹⁹⁵. Kolportörerna sålde bibeldelar som aldrig förr¹⁹⁶. Malte Ringberg hade ofta sålt 40 evangelier om dagen vid stationen. Det var "en lifsström" i Luoyang, i Luoning, i Yiyang, i Yanshi, i Futian. Men missionen hade mött en ny motståndare, sekulariserat "västerländskt" tänkande. Redan före revolutionen hade den statliga skolan i Yiyang ivrigt motarbetat den kristna verksamheten¹⁹⁷.

Men bristen på utbildade personer gjorde att man gärna ville engagera dem som gått på kristna skolor. Man ville ha deras kompetens men inte deras kristendom¹⁹⁸. Ungdomarna borde (som man nu säger) dela samhällets värderingar. - Men vilka var värderingarna? Vad var egentligen det nya Kina?

¹⁸⁵ *SL* s. 120 (15 juli och 1 augusti 1912), *SL* s. 14 (15 januari 1913) och *SL* s. 39 (1 mars 1913).

¹⁸⁶ *SL* 102 (15 juni och 1 juli 1912, brev från Josef Olsson).

¹⁸⁷ *SL* s. 67-69 (1 maj 1913, artikel av Augusta Berg, som tog föräldrarnas parti).

¹⁸⁸ Alfabetet slog aldrig igenom. Se *SL* s. 54-55 (1 april 1913).

¹⁸⁹ Enligt regeringens rådgivare dr Morrison, *SL* s. 139 (15 september 1912).

¹⁹⁰ *SL* s. 142-143 (15 september 1913) och *SL* s. 168 (1 november 1913).

¹⁹¹ *SL* s. 120 (1 augusti 1913), *SL* s. 142-143 (15 september 1913) och *SL* s. 153 (15 oktober 1913). Guomindang (Kuomintang, Kuehmingtang) var det största partiet.

¹⁹² Mianchi skrevs förr Mienchih, Mienntji eller Nienchih, *SL* s. 108-109 (15 juli 1913, brev från Gustaf Adolf Stålhammar).

¹⁹³ *SL* s. 139-140 (15 september 1912, brev från August Berg).

¹⁹⁴ *SL* s. 142 (15 september 1912).

¹⁹⁵ Brev från E. Burén och E. Andersson i *SL* s. 37-38 (1 mars 1913).

¹⁹⁶ *SL* s. 181-182 (1 december 1912, rapport av Richard Anderson), *SL* s. 61 (15 april 1913, brev från Malte Ringberg).

¹⁹⁷ *SL* s. 12-13 (15 jan. 1910, brev från Richard Anderson).

¹⁹⁸ *SL* s. 67-69 (1 maj 1913, artikel av Augusta Berg).

Den ljusnande framtid

Det var en kväll i maj 1914. KFUM:s hörsal var prydd med svenska flaggor. Men där fanns också röda sidenbonader med kinesisk text. För detta var Kristi himmelfärdsdag, av tradition tiden för SMK:s årsmöte i Stockholm¹⁹⁹. Huvudtalare var Richard Anderson som med Hildur och de båda barnen kommit till Sverige två veckor tidigare (dottern var ett halvt år gammal)²⁰⁰. Han hade redan hunnit få en hel del frågor om det nya Kina.

Men först talade kungens äldste bror prins Oscar Bernadotte²⁰¹. Enligt en av Jesu liknelser liknar Guds rike "en man som kastar säden i jorden". Säden är Guds ord, men det måste vara någon som sår. "Vi veta, att Gud står bakom det, som är sådt... Må skördetiden i Kina komma snart!"

Richard Anderson började med att säga: "De nu församlade vännerna vänta kanske att få höra något om det *nya* Kina²⁰²." Det gjorde de säkert. Erik Folke hade ju skrivit två år tidigare: "1911 skall i Kinas historia räknas som det år, då det *nya Kina* trädde fram i ljuset. Vi kunna med frimodighet se framtiden an, fullt öfvertygade om att det nu inbrytande ljuset skall omsider besegra mörkret, och att rätten skall råda, där förr makten härskat.²⁰³" David Landin hade skrivit att *frihet* och *tolerans* var bärande tankar i revolutionen²⁰⁴.

Richard Anderson fortsatte: "Men, ledsamt nog, måste jag säga, att det nya Kina finns icke." Han gav en nedslående bild av regimen och dess reaktionära tendenser. Rövarhövdingen Vita Vargen härjade utan att kunna stoppas²⁰⁵. De gamla religionerna gjorde nya försök att motverka evangeliet. "Pröfningarna och svårigheterna därute äro verkligen så stora och nedbrytande för kropp och själ, att det går att stå kvar blott på grund af detta: Herren har talat." Ville han stanna i Sverige? "Nej, icke om jag fick det allra största gods, uppsatt med kor och hästar och allt, eller den allra bästa plats mig erbjuden. Jag skulle icke stanna hemma." Varför? "*Gud har talat... Jesus Kristus skall segra.*"

Några månader tidigare hade Malte Ringberg vandrat på en stor väg i trakten av Luoning²⁰⁶. Ida och han bodde nu (liksom Stålhammars) i Mianchi. Sedan oktober 1913 hade han ansvaret för verksamheten i Luoningområdet, sex mil söder om Mianchi, dit järnvägen nu gick.

¹⁹⁹ Program i *SL* s. 80 (15 maj 1914). Referat i *SL* s. 83-85 (1 juni 1914).

²⁰⁰ *SL* s. 174-175 (15 november 1913) och *SL* s. 79 (15 maj 1914).

²⁰¹ *SL* s. 89-91 (15 juni 1914). - Bror till Gustaf V (efter giftermål ej arvprins).

²⁰² Talet återgavs i *SL* s. 91-93 (15 juni 1914) och *SL* s. 99-101 (1 juli 1914).

²⁰³ Erik Folke *SL* s. 36 (1 mars 1912, ev. citat ur *The Chinese Recorder*, januari 1912).

²⁰⁴ *SL* s. 52 (1 april 1912, artikel av David Landin).

²⁰⁵ Vita Vargen härjade flera gånger i närheten av SMK:s fält. Se brev från Josef Olsson i *SL* s. 75-76 (15 maj 1914) och från Hugo Linder och Mina Stålhammar i *SL* s. 134-135 (1 september 1914), där mer om rövare skrevs av Gustaf Adolf Stålhammar, Malte Ringberg och Maria Pettersson.

²⁰⁶ *SL* s. 67-69 (1 maj 1914, brev från Malte Ringberg).

I Luoning hade på kort tid mellan 400 och 500 "rövare" avrättats utan dom och rannsakan. Malte var inte imponerad. "Den ro och ordning, som regeringens svärd under årtal ej lyckats införa i dessa urgamla röfvarnejder, skulle Guds ord på ett vida bättre sätt kunna gifva åt landet", menade han²⁰⁷. Därför borde bokspridarna sändas ut både i riktning mot Songxian och mot Lushi. Men det var inte så enkelt. En bokspridare uppe i bergen kunde råka ut för rövare eller för soldater som trodde att han gick rövarnas ärenden.

Det var därför han nu var på väg in i bergen tillsammans med en evangelist, en bokspridare och en bärare. De eskorterades av soldater med mynningslad-dare (som Malte inte trodde mycket på). Tack vare soldaterna fick de (primitiv) övernattning på militärposter, som var skydd mot rövarna.

"Den stora vägen" var en smal stig som gick uppför och nerför mycket vackra berg. Ibland fick man se sig för så att man inte halkade ner i en djup dal.

Efter denna utflykt såg han fram mot att med Ida besöka en by tre och en halv mil från Luoning där de kristna skulle fira sin månatliga nattvardsgudstjänst. När Malte tänkte på de kristna önskade han att de "måtte få mer ljus öfver Guds ord samt lära sig bero af den Helige Andes ledning och ej af sina lärares utläggningar; att Guds ord må bli *kärt* för dem; att de måtte lära sig att lefva af Jesus, såsom grenen lefver af vinträdets saft".²⁰⁸ Han hade också tagit starkt intryck av Kina Inlandmissionens dåvarande ledare Hoste som menade att även den bästa missionär var "blott en dålig ersättning för en af Gud rikt välsignad infödd evangelist".

Hildur och Richard Anderson hade lämnat Luoyang våren 1914 och Malte Ringberg hade som nämnts tagit över ansvaret för Luoning redan hösten innan. Då kom också Anna Janzon och Beinhoffs tillbaka (de senare med tre barn)²⁰⁹. Skolorna hade kommit igång då och det var ett stormöte med 270 deltagare²¹⁰. Richard Andersson hade inte hunnit med resor men Ebba Burén besökte Yiyang i december då vägen dit bevakades av soldater. På våren hölls en uppbyggelsekonferens i Luoyang med över 300 deltagare (kapellet blev överfullt tre gånger om dagen). Men pojkskolan fungerade inte på våren²¹¹.

Men "hvad människoblod och mycket oskyldigt sådant har ej flutit i dessa nejder! Och massorna strömma till afrättsplatsen som till teaterscenen", som Ossian Beinhoff skrev. Och Emma Andersson skrev: "Efter den vind af frigörelse och framåtskridande, som blåste för ett år sedan, ha vi kommit in i den starkaste reaktion. Rövverier, mord, lönnmord och afrättningar höra till ordningen för dagen. Tortyr, som faktiskt var avskaffad, användes troligen i större utsträckning än någonsin förr mot *politiska* fångar. Det är förfärligt hemskt."²¹² Det var alltså outhärdligt att det förekom våld ännu 1914...

²⁰⁷ SL s. 46-47 (15 mars 1914, rapport för 4:e kvartalet 1913 av Malte Ringberg). Songxian skrevs förr Songhsien eller Sunghsien och Lushi skrevs Lusi eller Luhsi.

²⁰⁸ SL s. 56 (1 april 1912).

²⁰⁹ SL s. 174-175 (15 november 1913) och SL s. 190 (15 december 1913).

²¹⁰ SL s. 45-46 (15 mars 1914, rapport för 4:e kvartalet 1913 av Richard Anderson).

²¹¹ SL s. 69-70 (1 maj 1914, brev från Ossian Beinhoff).

²¹² SL s. 52 (1 april 1914, brev från Emma Andersson).

Ljusen släcks i Europa

Fru Jia lyssnade med förskräckelse på sin man²¹³. Han var evangelist i trakten av Xinan. Rövare hade begärt en enorm summa pengar för att de inte skulle bränna ner hans hus och döda familjen. Nu måste alla gömma sig. Han tänkte föra kvinnorna och barnen till staden. De behövde inte jäkta. Men fru Jia var inte lugn. Hon visste vad rövare gick för. Som barn hade hon blivit tillfångatagen av rövare och illa behandlad. Minnen dök upp igen. Skräcken kom tillbaka. Det mardrömslika överväldigade henne och hon föll död ned.

Våren 1914 ansågs Luoyang och Xinan vara i fara för rövare²¹⁴. Mandarinerna i Mianchi uppmanade missionärerna att för säkerhets skull vara resberedda²¹⁵. Men missionärerna fortsatte verksamheten så gott det gick. Vid vårens stormöte i Luoning meddelade Malte Ringberg att missionen inte längre hade råd att hyra ett hus²¹⁶. Församlingen var nu stor nog och gammal nog att själv anskaffa en lokal. Det behövdes också en evangelist och en bibelkvinna²¹⁷.

Tyvärr fick Malte Ringberg sviter av sin gamla sjukdom och måste hålla sträng diet²¹⁸. Stålhammars och Emma Andersson återvände till Sverige av hälsoskäl i början av 1915²¹⁹.

Erik Folke förlorade 1906 sin första hustru Anna som varit klen efter en svår infektion 1900²²⁰. Själv måste han av hälsoskäl vara i Sverige efter hösten 1903²²¹. Vid den tid som nu skildras var han SMK:s ordförande och hans andra hustru Mimmi tog hand om barnen på missionshemmet i Duvbo, där det en tid var över 20 barn²²². Det började bli svårt att få plats med vuxna missionärer på sverigesemester så det var en lättnad när SMK i september 1914 skänktes ett hus i en annan förort²²³.

Det förekom åtskilliga dödsfall. T.ex. förlorade Stålhammars en son 1909 ("det var en bit af vårt eget lif, som rycktes bort", skrev Gustaf Adolf)²²⁴. Dagny Bergling berättade 1911 om besök på tre små gravplatser²²⁵. På en av dem låg ett av hennes barn, på de andra både vuxna och barn.

Och visst behövdes hälsa och god kondition. 1909 fick Verner Wester en gång vada flera kilometer i Gula floden sedan hans färja gått på grund...²²⁶

²¹³ Om anledningen till fru Chias död se *SL* s. 125-126 (15 augusti 1914).

²¹⁴ Ett meddelande från Ossian Beinhoff återges i *SL* s. 66 (1 maj 1914).

²¹⁵ *SL* s. 140 (15 september 1914, brev från Malte Ringberg).

²¹⁶ *SL* s. 142 (15 september 1914, notis av Malte Ringberg).

²¹⁷ *SL* s. 159 (15 okt. 1914) och *SL* s. 182-183 (1 dec. 1914, meddelande från August Berg).

²¹⁸ Föregående not samt *SL* s. 24 (1 februari 1915) och *SL* s. 29 (15 februari 1915).

²¹⁹ Minnesruna i *SL* s. 2-3 (1 januari 1907).

²²⁰ Herman Schlyter: *Erik Folke, kyrkogrundare i Kina* s. 65 (Gleerups 1964).

²²¹ *Redogörelse för Svenska Missionens i Kina 27:e verksamhetsår* s. 24, 33-35 (bilaga till *SL* nr 11, 1914). Enligt muntliga uppgifter till författaren var det mer än 20 barn en tid.

²²² I Djursholms Ösby. *SL* s. 146-148 (1 oktober 1914).

²²³ *SL* s. 69 (1 maj 1909, brev från Gustaf Adolf Stålhammar).

²²⁴ *SL* s. 61-62 (15 april 1911, brev från Dagny Bergling).

²²⁵ Verner Wester: "En natt på Gula floden" *SL* s. 134-135 (1 och 15 sept. 1909).

Alla risker kunde inte förutses. Hösten 1914 övernattade Dagny och Robert Bergling med de minsta barnen på ett värdshus. Taket störtade in och med det all klöver som fanns på vinden²²⁶. Robert kastade sig över ett av barnen. Nedervåningen ramponerades svårt men ingen kom till skada.

Näst infektioner var sommarhettan farligast. Av de cirka 50 missionärerna var drygt 40 i Kina. Sommaren 1914 sökte sig flera av dem till Jigong (det fanns inte så många bra semesterorter och Jigong var en av bästa). Ebba Buréns hus räckte inte alls. Pengar hade donerats till inköp av ett sommarhus och nu tycktes tiden vara inne att använda dem²²⁷. "Missionärernas andliga och fysiska hälsa är ju missionens största kapital" (August Berg). Tillfället var det bästa tänkbara. Det var lugnare i Kina. Och även om det fanns en del oroliga platser på jorden så hade världens framtid aldrig tett sig så ljus som sommaren 1914. Men medan missionärerna glädde sig åt att ha hittat ett hus med möbler, husgeråd och leksaker gick denna sköna värld plötsligt under. En kris på Balkan utvecklade sig på en vecka till ett världskrig vars omfattning och fasor hela tiden ökade²²⁸.

Alla missionärer hade inte varit på Jigong. Kort före krigsutbrottet satt Ida Ringberg en dag och sydde hemma i Mianchi när det plötsligt utbröt skottlossning²²⁹. Det hörde mer eller mindre till dagens ordning att avrättningar ägde rum utanför Stålhammars hus. Den här gången hade soldaterna blivit osams efter dagens insats och börjat skjuta på varandra medan folk sökte skydd och affärer stängde. Den ordinarie verksamheten på avrättningsplatsen blev alltmer outhärdlig för Mina Stålhammar. Nerverna gav upp och hon fick lämna flickskolan som hon startat²³⁰. Hon och Gustaf Adolf återvände till Sverige²³¹. (Gustaf Adolf var i Mianchi 1919-1920, men då Mina inte förmådde fara ut igen slutade båda som missionärer²³². Gustaf Adolf hade hela tiden med egna medel svarat för sitt och familjens underhåll.)

Men från Luoyang skrev Ossian Beinhoff hösten 1914²³³: "Våra tillfällen till missionsarbete äro rikare än någonsin förr. Alltsedan jag sist kom ut, har jag ej med undantag af i Honanfu hört ett enda okvädinsord utan under mina vandringar bland de vackra Honanbergen och byarna på slätten alltid bemötts med vänlighet - verklig vänlighet. Trött, hungrig och törstig kunde jag t. ex. komma till en för mig alldeles främmande by, där ingen kände mig. Ingen matbutik fanns. Folket var ute på åkrarna och arbetade. Jag var så trött och hungrig efter 2-3 sv mils marsch, att jag ej orkade gå längre. Men det fanns alltid någon, som särskildt för min skull kokade grynvälling.

²²⁶ *SL* s. 180 (1 december 1914, brev från Dagny Bergling).

²²⁷ Brev från August Berg den 11 juli i *SL* s. 124-125 (15 augusti 1914) och den 15 augusti i *SL* s. 155-156 (15 oktober 1914). Se också *SL* s. 164-166 (1 november 1914).

²²⁸ Storbritanniens utrikesminister Edward Grey tillskivs yttrandet: "Nu släcks ljusen i Europa. De kommer inte att tändas igen i vår livstid."

²²⁹ "Minnen och erfarenheter från i somras" av Ida Ringberg i *SL* s. 21 (1 februari 1915).

²³⁰ Rapport av Mina Stålhammar i *SL* s. 85-86 (1 juni 1915).

²³¹ *SL* s. 225 (15 november 1919 i samband med Gustaf Adolfs 50-årsdag).

²³² *SL* s. 141 (15 maj 1920).

²³³ *SL* s. 186-187 (15 december 1914, brev från Ossian Beinhoff).

Stärkt af 3, 4 skålar har jag sedan kunnat fortsätta min vandring. Ersättning har erbjudits för gästvänligheten, men trots min kamp för att förmå dem att mottaga en slant har jag alltid måst lägga pengarna tillbaka i min påse. Under det jag suttit ute på någon bygata, har alltid en skara samlats omkring mig, och hur ha de ej mottagit hvarje ord jag talat till dem! Evangeliedelar och traktater ha gått åt som den finaste handelsvara. Fördomarna ha verkligen nedbrutits, och vägen till folkets hjärtan ligger öppen för lifvets budskap. Kinas folk har verkligen genomgått underbara förändringar. Revolutionen, röfvarväsendet, Juan Shikais skräckvälde, hagelstormar, som slagit ned skörden, gräshoppor, som ätit upp den, m. m. ha fått tjäna Guds rikes sak. Nu äro vi verkligen välkomna med fridens budskap. Folket har sett, hur denna världens riken vackla, men hur Guds rike segrande gått genom allt. Jag känner mig lika hemma i Honanfu som på någon annan plats på jorden.”

(Den impopuläre presidenten Yuan Shikai utsågs 1915 till ny kejsare, men detta väckte sådan ovilja att han såg sig tvungen att 1916 förklara att han avstod från att tillträda ämbetet, och kort därefter avled han²³⁴.)

De två bibelkvinnorna i Luoyang var nu över 60 år gamla²³⁵. Den ena hade i sin ungdom haft den tvivelaktiga och ovanliga förmånen att bli gift genom brudrov. Hennes själs ofrid hade blivit botad. Den andras liv hade varit lugnare. Hon hade tyckt att de kristnas gudstjänster var trevliga. När innebörden så småningom gick upp för henne blev hon så glad att hon började arbeta som bibelkvinna redan innan hon var döpt.

Några ”fältpredikanter” höll våren 1915 tältmöten i Songxian²³⁶. De talade från morgon till kväll i fem dagar inför stora skaror. Många önskade att det skulle hållas regelbundna möten. ”Det finns andliga möjligheter, och fälten stå mogna”, skrev Ossian Beinhoff. ”Hvar äro skördemännen?”

Malte Ringberg tillfrisknade och höll en veckas bibelklass i Luoning med 12-15 deltagare²³⁷. Där hade man börjat samla pengar till en egen lokal och önskade sig en egen pastor²³⁸. I Luoyang hölls en evangelistkurs på tre veckor i början av sommaren.

Beinhoffs familj tillbringade sommaren på Jigong²³⁹. Ossian fick en dag veta att minsta flickan var sjuk. Han skyndade dit men när han klev av tåget fick han veta att hon dött. ”Vägen upp till bergets krön föreföll mycket lång.” En tysk missionär förrättade jordfästningen (trots kriget samarbetade missionärer från olika länder²⁴⁰). Dorotea Birgitta blev nio månader. Hon blev det första av missionärsbarnen från Luoyang som dog tidigt.

²³⁴ *SL* s. 62-63 (15 april 1916), *SL* s. 76 (15 maj 1916) och *SL* s. 94 (15 juni 1916).

²³⁵ De hette Ma och Hsü, *SL* s. 53 (1 april 1915).

²³⁶ *SL* s. 102 (1 juli 1915, meddelande från Ossian Beinhoff).

²³⁷ *SL* s. 94 (15 juni 1915, brev från Malte Ringberg), *SL* s. 147-149 (1 oktober 1915, brev från Ida Ringberg).

²³⁸ *SL* s. 165 (1 november 1915).

²³⁹ *SL* s. 181 (1 december 1915, brev från Ossian Beinhoff).

²⁴⁰ *SL* s. 149 (1 oktober 1914, ur en artikel i *China's Millions*, Kina Inlandmissionens tidskrift).

Lugnet i stormens öga

Samma dag som resterna av familjen Beinhoff återvände till Luoyang kom familjen Blom dit på sin resa från Sverige till Yuncheng²⁴¹. På grund av kriget hade de rest landvägen (över Haparanda)²⁴². En del av tiden i Sverige hade Carl och Ethel arbetat på SMK:s expedition tillsammans med Carls syster Lisa som var kassör²⁴³. De hade nog hoppats att allt skulle gå bra på den här resan. Men tyvärr fick muldrivarna idén att ta en genväg över de branta bergen söder om Yuncheng med olyckliga följder för mulbåren (Carl fick plocka fram sig själv och de andra ur spillrorna).

I Yuncheng var snart hela familjen Blom sjuk liksom flera av de andra missionärerna²⁴⁴. Men efter en tid kunde Bloms meddela att de nog skulle få behålla sin Majastina.

Carl Blom hade tänkt en hel del på det som hände utanför Luoyang. Han skrev en dikt med titeln *Hvarför* som slutar så här²⁴⁵:

*När sorgen sin fåra i hjärtat har plöjt,
Och när lidandet krossat din själ;
När bördan, den tunga, ditt sinne har böjt
Och din framtid syns grusad jämväl,
Du spørjer måhända, hvarför? -
Ur lidandets djup springer himmelsk fröjd.
Som Jesus fick sörja och lida och dö
Att åt oss ge evinnerligt lif,
Så mylla i lidandets åker ditt frö,
Ja, ock lifvet för bröderna gif,
Och spörj icke mera hvarför!
Men lef i hans kärlek och dö i den.*

Missionärer på sverigesemester brukade medverka i missionmöten. Richard Anderson besökte tillsammans med Erik Folke i augusti 1915 det ungdomsförbund i trakten av Vetlanda som stödde Carl Blom ekonomiskt²⁴⁶. En missionär, Martin Lindén, kom därifrån (han blev senare missionsföreståndare). Trots att flera av medarbetarna var sjuka hölls flera stora möten i luoyang-trakten under hösten 1915.²⁴⁷ Till krigsgudens tempel(!) i Yanshi kom 3000 personer för att se en förevisning med laterna magica. Hälften stannade för att höra evangelisten Guo. Verksamheten på orten blev efteråt livligare.

²⁴¹ *SL* s. 171 (15 november 1915, brev från Carl Blom).

²⁴² *SL* s. 139-140 (15 september 1915, meddelanden från Carl Blom).

²⁴³ *Redogörelse för Svenska Missionens i Kina 27:e verksamhetsår* s. 25 (bilaga till *SL* nr 11, 1914).

²⁴⁴ *SL* s. 171 (15 november 1915) och *SL* s. 184 (1 december 1915).

²⁴⁵ *HSÖ* s. 75-75 (1913).

²⁴⁶ Östra Härads Kristliga Ungdomsförbund, *SL* s. 141 (15 september 1915). Rikard Anderson kallade sig senare Richard. Sinims Land skrev ofta efternamnet Andersson.

²⁴⁷ Evangelistens namn skrevs Kuo i *SL* s. 53 (1 april 1916, rapport från O. Beinhoff).

När Malte Ringberg var på stormöte i Luoning i oktober 1915 såg han några nya ansikten²⁴⁸. Där fanns Yang som gått omkring och sålt bönost och blivit biten i foten av en gårdvar. När ingen läkarvård hjälpte frågade en kristen granne om han fick be till Gud för honom. Nästa dag kunde han gå mer än en och en halv mil och snart var han bra. (Upplevd bönhörelse var ingen ovanlig orsak till att en person ville veta mer om kristendomen.)

I Luoyang med omnejd delades det i november ut inbjudningskort till möten för kvinnor som skulle hållas av en miss Gregg²⁴⁹. Kapellet blev fullt. Där fanns kvinnor från staden, kristna och icke kristna och där fanns elever vid flickskolan (som återigen förestods av Anna Janzon²⁵⁰). Där fanns de som kommit med tåg och andra som vandrat miltals. Mer än 100 kvinnor var inkvarterade på missionsstationen. "Äfven de som voro alldeles främmande för evangelii budskap blefvo djupt gripna och ingen var oberörd", skrev Ebba Burén. Evangelisten Gongs dotter Pingan som nu var lärare vid flickskolan blev "som en ny människa".

Ebba Buréns omdöme om mötena var: "Allting har blifvit nytt. Vi erforo att Gud var midt ibland oss." För missionärerna var sådant mycket viktigt. Kvällen innan Richard Anderson och hans familj skulle resa till Kina (över Haparanda) höll han ett avskedstal i Stockholm²⁵¹. Då påminde han om att Mose vid ett tillfälle bett "att Gud själf måtte gå med honom".

"De stora konferenserna äro af stort värde för arbetet", skrev Ossian Beinhoff innan han och Edith flyttade till Shanxian väster om Mianchi för att börja pionjärarbete²⁵². Men kapellet i Luoyang var för litet för cirka 400 personer, och det var ett stort bekymmer.

När sommarhettan kom var bl.a. Anna Janzon glad att Ebba Burén låtit göra en grundlig upprustning av sitt sommarhus på Jigong ("tänk att få ett hus med *brädgolf!*")²⁵³. Missionärerna var ju vana att bo enkelt.

Också i Luoyang pågick byggnadsarbeten på missionsstationen. Hildur och Richard Anderson, som skulle ersätta Beinhoffs, bodde därför först i Mianchi och kom till Luoyang på hösten²⁵⁴. Evangelisterna hade ofta besökt byggnadsarbetarna och 13 av dem förklarade sig "villiga att tro på och följa Kristus". Det gatukapell som dittills hyrts ersattes mot slutet av 1916 av ett nytt vid Norra Storgatan, men på missionens egen mark.

Men redan vid vårens tältmöten i Luoyang hade man kunnat höra trummorna i krigsgudens tempel²⁵⁵. Skulle de överrösta "evangelii budskap om lif"?

²⁴⁸ Yang kallas Iang i *SL* s. 70-72 (1 maj 1916, brev från Malte Ringberg).

²⁴⁹ *SL* s. 23 (1 februari 1915, brev från Ebba Burén).

²⁵⁰ *SL* s. 3-4 (1 januari 1916, reportage med foton av Anna Janzon).

²⁵¹ Referat av Richard Andersons tal i *SL* s. 25-26 (15 februari 1916).

²⁵² Brev från Ossian Beinhoff i *SL* s. 54-55 (1 april 1916) och *SL* s. 187-188 (15 december 1916). Shanxian skrevs förr Shanchow.

²⁵³ *SL* s. 174 (15 november 1916, där ett brev från Anna Janzon citeras).

²⁵⁴ Brev från Richard Anderson i *SL* s. 119-120 (1 augusti 1916) och *SL* s. 188-189. (15 december 1916). Rapport från August Berg i *SL* s. 152-153 (15 maj 1917).

²⁵⁵ *SL* s. 86 (1 juni 1916).

Kejsardöme med förhinder

*Kejsaren var tillbaka!*²⁵⁶ Den 1 juli 1917 återinsattes barnkejsaren i sitt ämbete. Den som skulle styra landet var naturligtvis inte han själv utan den general som till allas förvåning utnämnt sig själv till hans beskyddare. Så slutade försöken att få till stånd något som liknade konstitutionellt styre i Kina. Efter president Yuan Shikais död 1916 hade man gått tillbaka till republikens första statsskick²⁵⁷. Men parlamentet (som efter flera års uppehåll började fungera igen) kom i konflikt med de allt mäktigare militära ledarna och hade upplösts redan före kuppen.

Yuan Shikais styre hade gett de gamla religionerna en viss renässans. Bl.a. hade han själv övertagit kejsarnas roll som överstepräst vid Himmels tempel i Peking²⁵⁸. Men nu hade denna symbol för kejsarmakten förlorat sitt anseende. Det hade rent av hållits kristna gudstjänster på tempelområdet under ledning av jordbruksministern²⁵⁹. Den nye presidenten (den som sedan störtades vid kuppen) hade uttalat sig positivt om missionärerna²⁶⁰.

Också i Henan hade det varit relativt lugnt. Den kristna verksamheten hade inte mött något motstånd. Evangeliedelar hade sålts i stort antal och många hade besökt mötena. Sommaren 1916 hade det hållits bibelkurser för de kristna kring Luoning och Mianchi²⁶¹. Från detta område hade 73 äldre skolpojkar rest till Shanxi på läger. Luoning hade fått ett gatukapell medan det i Yiyang saknades lämplig lokal. För det nya gatukapellet i Yanshi hade man fått en medarbetare som hette Wei²⁶². En annan medarbetare hade "tjänat i evangelium under ett par år med mycken nitälskan och framgång".

I Luoyang fanns alltså ungdomsföreningen "Christian Endeavour"²⁶³. Missionärerna glädde sig allra mest över att "Guds Ande rört vid deras hjärtan" (ur en rapport från flickskolan i Luoyang). En skolflicka ville på sommarlovet berätta om Jesus för några grannkvinnor. Hon började gråta när ingen tycktes ha tid att lyssna. Men då förstod de att detta var viktigt för henne och "de satte sig ned och lyssnade med verkligt intresse".²⁶⁴

Senvåren 1916 startade Maria Pettersson ett barnhem i Xinan²⁶⁵. August Berg (fältets föreståndare) deltog vid invigningen under höstens stormöte²⁶⁶.

²⁵⁶ *SL* s. 198-199 (1 november 1917, brev från Malte Ringberg). Se även F.L.Hawks Pott: *A Sketch of Chinese History* s. 220-221 (Kelly and Walsh, Shanghai 1923).

²⁵⁷ *SL* s. 115-117 (15 april 1917).

²⁵⁸ *SL* s. 35 (1 mars 1916, artikel om Kina under 1915).

²⁵⁹ *SL* s. 62-63 (15 februari 1917).

²⁶⁰ *SL* s. 123 (15 augusti 1916, notis om Li Yuanhong, skrivet Li-Juan-Hung).

²⁶¹ *SL* s. 181-182 (1 december 1916, brev från Malte Ringberg).

²⁶² Medarbetarna hette Wei-dien-chen och Koh-shu-chen enligt Richard Andersson, se *SL* s. 26-28 (15 januari 1917).

²⁶³ *SL* s. 155 (15 maj 1917).

²⁶⁴ *SL* s. 44 (1 februari 1917, brev från Anna Janzon).

²⁶⁵ *SL* s. 142-143 (15 september 1916, brev från Maria Pettersson).

²⁶⁶ *SL* s. 39-41 (1 februari 1917, brev från August Berg, föreståndare på fältet).

Richard Anderson vädjade till missionens vänner att be "att Herren må sända oss en genomgripande väckelse öfver hela församlingen, så att hvarje individ måtte bli en *själavinnare*, att hvarje troende måtte taga emot nåd af Gud att lefva ett lif *värdigt evangelium*"²⁶⁷. Vid missionärernas konferens i Yuncheng i januari 1917 höll han ett föredrag där han tog kung Davids hjältar som ett föredöme²⁶⁸. En av dem hade nämligen "blifvit beklädd med andekraft". Varje kristen behöver detta. Och det är nödvändigt för evangeliskt arbete.

Vid julen 1916 hade Xie, en vän till SMK, inbjudits att hålla möten²⁶⁹. I samband härmed döptes 30 personer. I mars 1917 hölls en mötesserie med pastor Ding Limei som talare²⁷⁰. Augustanamissionen var medarrangör (samarbetet med SMK hade varit gott ända sedan doktor Friberg kom 1908, däremot förekom inget samarbete med katolikerna som verkat i Luoyang sedan 1906²⁷¹). Över skolgården hade spännts tyg (lånat från några affärsmän) så att man fick ett slags tält som kunde rymma alla mötesdeltagare. Vid stormötet två veckor senare döptes 15 personer, så att församlingen hade 166 medlemmar²⁷². Dessutom avskildes nio diakoner, dvs oavlönade medhjälpare, var och en med ansvar för en krets (det fanns 12 kretsar).

August Berg, som var med vid stormötet, frågade vid ett tillfälle hur många som hade ett ämbete i församlingen. Några få anmälde sig. Då "talade han varmt och allvarligt om vikten af bön och förbön och slutade med att fråga, huru många som ville inträda i bönsens och förbönsens ämbete. Nu reste sig hela församlingen."

En av evangelisterna trodde på fullt allvar att han inte hade "gåfvan att tala till utomstående"²⁷³. Men en gång talade han över ämnet "Herre till hvem skola vi gå? Du har det eviga lifvets ord." När han sedan frågade om någon ville följa Kristus reste sig fyra män...

Möjligheterna och utmaningarna var stora. I Luoyang fanns 8000-10000 muslimer. På grund av sin religion och sina seder ansågs de vara en särskild etnisk grupp och man tycks inte ha nått dem med de vanliga mötena²⁷⁴. Ännu fler var de 26000 soldaterna i Luoyangs garnison. Yuan Shikai, som förstärkte krigsmakten till stöd för sin regim, hade nämligen funnit Luoyang vara av stor strategisk betydelse. I flera bemärkelser var han en dyrkare av krigsguden. En tid krävde han att all militär personal skulle avlägga trohetsed inför krigsguden²⁷⁵. Flera kristna, bland dem en amiral, tog då avsked eller uppmanades att göra det. Detta ledde till att samvetsfriheten återinfördes.

Yuan Shikai var död. Men hans krigsmakt var stark och regeringen föll.

²⁶⁷ SL s. 5 (1 januari 1917, brev från Richard Anderson).

²⁶⁸ Föredrag av Rikard Anderson i SL s. 129-132, 161-163 (1 maj resp. 1 juni 1917).

²⁶⁹ Han kallades Sie-meng-tse av Rikard Anderson i SL s. 167-168 (1 juni 1917).

²⁷⁰ Kallad Ting-Li-mei i SL s. 187-190 (15 juni 1917, brev från Rikard Anderson).

²⁷¹ "Exteriör från Honanfu", artikel av Rikard Anderson i SL s. 280-282 (15 okt. 1917).

²⁷² SL s. 214-216 (1 augusti 1917, minnesanteckningar av August Berg).

²⁷³ SL s. 160 (15 maj 1917, brev från Rikard Anderson).

²⁷⁴ "Muhammedanismen i Kina", artikel i SL s. 317-318 (15 november 1917).

²⁷⁵ SL s. 95-96 (15 mars 1917, ur *China's Millions*, Kina Inlandmissionens tidning).

Maktkamp

Generalen som störtade republiken fördrevs snart av en annan general, en tidigare premiärminister som varit i konflikt med parlamentet²⁷⁶. Sedan dess har vapen och inte röstsedlar avgjort hur Kina skall styras. Malte Ringberg förutsåg helt riktigt att Sydkina inte skulle godta militärregimen (där inrättades en konkurrerande regering). Armén upplöstes under de följande åren i fraktioner som behärskade var sitt område i resten av landet. Ibland förde de krig med varandra (t.ex. om vem som skulle gälla för regeringschef i Peking). Luoyang blev ett viktigt centrum i det mäktigaste av dessa småriken. Nationens sönderfall hade redan börjat. Shanxi förklarade sig självständigt²⁷⁷. Där och i Shaanxi utkämpades strider mellan rövare och mer eller mindre äkta arméförband och mellan de senare inbördes. I Henan däremot hade enligt Malte Ringberg "ett lugn rådt, som är enastående för sådana tider". På samma sida i Sinims Land beskrev han vad det betydde i Luoning. Soldaterna som skulle bekämpa rövarna brukade på natten "självva gå ut som rövare" och på dagen ta emot anmälningar om övergreppen...

Ändå hävdade Malte Ringberg: "Under allt går dock Guds rike fram i Kina och ingen kan förhindra det." Som ett exempel berättade han att stora skaror kom till gudstjänster i en by en mil från Yanshi och att det stora kapellet i själva Yanshi var välfyllt på söndagarna. I Luoning brukade cirka 20 personer komma till söndagsgudstjänsterna²⁷⁸. Var femte dag var det marknad i Wangfang några kilometer därifrån och då såldes många evangeliedelar.

När Ebba Burén återvände till Sverige sommaren 1917 var det bara Andersons (som fick en son på våren) och Anna Janzon kvar i Luoyang²⁷⁹. Det var egentligen för få för den livligaste staden på SMK:s fält. Man hade behövt en heltidstjänst bara för de 26000 soldaterna. Men det var ont om resurser, även i fråga om pengar (man tvingades hyra ut det nyaste missionshemmet)²⁸⁰.

På hösten 1917 kom Carl Johan Bergquist till Luoyang sedan han studerat kinesiska i Yuncheng²⁸¹. Världskrigets "behov" av unga män kan man förmoda var orsaken till att Kina Inlandmissionen av brist på elever måste stänga sin språkskola för manliga missionärer i Anjing (språkskolan i Yangzhou för kvinnliga missionärer fortsatte som vanligt).

²⁷⁶ *SL* s. 228-230 (1 september 1917, brev från August Berg, som just kommit till Sverige) och *SL* s. 298-300 (1 november 1917, två brev från Malte Ringberg). Se även F.L.Hawks Pott: *A Sketch of Chinese History* s. 220-227 (Kelly and Walsh, Shanghai 1923).

²⁷⁷ *SL* s. 293-296 (1 november 1917, brev från Carl Blom).

²⁷⁸ *SL* s. 41 (1 februari 1917, brev från Malte Ringberg).

²⁷⁹ *SL* s. 228 (1 september 1917) och *SL* s. 207 (1 juli 1917).

²⁸⁰ I Djursholms Ösby, se *SL* s. 256 (15 september 1917).

²⁸¹ *SL* s. 272 (1 oktober 1917). Han kallades då Carl Bergquist. Han presenterades i *SL* s. 166 (1 november 1916). Hans berättelse om resan till Kina stod 1917 i *SL* s. 139-142 (1 maj), 170-171 (1 juni), 182-185 (15 juni) och 202-203 (1 juli). Om språkstudierna se även *SL* s. 21 (15 januari 1917). Anjing skrevs förr Anking eller Ganking. Yangzhou skrevs Yangchow.

En vårdag 1947 stod jag utanför Yuncheng och såg ut över den vackra salt-sjön²⁸². Fjorton år tidigare hade mina föräldrar kommit hit för att läsa kinesiska för Carl Blom, sedan de gått en första kurs på var sin språkskola²⁸³. De hette Ingrid Berg och Erik Malm och var förlovade. Efter praktik på skilda håll gifte de sig vid missionärernas försommarmarkonferens i Yuncheng 1934. De slog sig ner i Luoyang där jag föddes 1936.

Under tiden i Yuncheng semestrade mina föräldrar med andra missionärer uppe i de vackra bergen bortom sjön. Bl.a. besteg de ett berömt berg med nästan lodräta väggar. På återfärden mot Yuncheng fick min mor se en procession där unga män till ära för bergets ande bar svärd i händerna och spjut genom kinderna. Frukten för olika makter var som nämnts ett genomgående drag i den kinesiska folkreligionen. Erik Folkes son Torsten, som var missionär i Luoyang 1918-20, skrev om folkreligionen i boken *I drakens skugga*²⁸⁴.

Den där vårdagen var jag elva år och tänkte på förmånen att få vara sju år i Kina, två år i Yuncheng och fem år i Luoyang. Man planerade ordentligt på den tiden! Under andra världskriget hade min familj varit i Sverige, där mina systrar föddes. Men nu var vi sedan några månader tillbaka i Kina.

Allt såg ljust ut. Men i själva verket var det en av de allra sista dagarna för SMK i Yuncheng. Ännu ett inbördeskrig hade börjat och de röda armeerna var på marsch. Snart skulle vi lämna Yuncheng med ett tåg där min far höll sig fast utanpå en vagn full med flyktingar. Ett år senare var SMK:s verksamhetstid i norra Kina över. Men ännu fanns ett porträtt av president Chiang Kai Shek över stadsporten. Som så mycket annat hade hans uniform västerländsk stil. De första missionärernas sätt att "vara kineser" blev omodernt efter revolutionen, när landets invånare själva tog efter utlandet.

Men gammal stil (utan elektricitet) var det på vår tillfälliga bostad, som låg pittoreskt vid en liten kringbyggd gård. Visst var det enkelt. Men det var ändå ett palats i jämförelse med de eländiga ruckel som Carl Blom och Ossian Beinhoff fick låna av kommunen den första tiden i Luoyang²⁸⁵. Men det var helt annorlunda 1919 när en besökare kom till Andersons nya bostad utanför stadsmuren²⁸⁶. Också husen på den egentliga missionsstationen var rejäla. Två år tidigare hade flickskolan byggts ut, pojkskolan hade sovsalar på det nya gatukapellets övervåning och där fanns en ny solig och luftig bostad för Anna Janzon och Ebba Burén (som var i Sverige 1917-19)²⁸⁷.

²⁸² Egna minnen.

²⁸³ Enligt brev och dagböcker från författarens föräldrar.

²⁸⁴ Torsten Folke: *I drakens skugga: Studier i Kinas folkreligion* (med förord av Edgar Reuterskiöld), utgiven genom Svenska Kyrkans missionsstyrelse, Svenska Kyrkans Diakonistyrelses bokförlag 1923. - Torsten Folke presenterades i *SL* s. 29 (1 februari 1918). Han skrev om språkstudier i Peking i *SL* s. 140 (15 juli 1918), och om ankomsten till Luoyang i *SL* s. 86-87 (15 april 1919). 1920 blev han präst i Sverige, se *SL* s. 80 (maj 1921).

²⁸⁵ *HSÖ* s. 7-24 ("Ett besök i Honanfu" av J.M.Ollén, 1921).

²⁸⁶ *HSÖ* s. 74-80 ("Intryck från Honanfu" av J.Nyrén, 1921).

²⁸⁷ *SL* s. 23-25 (15 januari 1917, rapport från August Berg), *SL* s. 74-75 (1 mars 1917, brev från Emy Ohrlander), *SL* s. 84-86 (15 april 1919, brev från Richard Anderson) och *SL* s. 180 (1 oktober 1919).

Läxfritt

Vårvintern 1947 var det lilla huset i Yuncheng också min skola. Man hade i stort sett slutat skicka skolpliktiga barn till Sverige. På Barnens hem fanns då bara två ungdomar, båda från familjen Aspberg i Luoyang.

Nu var det hemstudier som gällde. Läromedel för många år hade köpts in och sänts till Kina. Jag fick snart lära mig att SMK svarade för alla missionärsbarn upp till 18 års ålder, för uppehälle, resor, sjukvård och skolgång. Jag lärde mig också att alla missionärer hade samma lön med den skillnaden att ett gift par hade något mindre än två ensamstående. Till reglerna hörde också att den tid som föräldrar ägnade barnen var *betald* arbetstid. SMK:s ansvar för barnen innebar t.ex. att om en barnsäng behövdes så anskaffades den på missionens bekostnad²⁸⁸. Att vara missionärsbarn på sådana villkor var mycket bra för självkänslan.

Det hade funnits en svensk skola på Jigong²⁸⁹. Sommaren 1918 kom några missionärer från SMK och Svenska Missionsförbundet över ett par lämpliga hus. Skolan började genast med Mimmi Folke som husmor (hon och hennes man Erik hade kommit till Kina samtidigt med Torsten). Det fanns 11 elever. Tre av dem kom från SMK, bl.a. två från familjen Beinhoff. (Ett år senare tog August och Augusta Berg över ansvaret för skolan och Erik Folke blev tillfällig ledare på fältet²⁹⁰). Men under andra världskriget upphörde skolan.

För landets egna dröjde det innan skolgång var självklar även om det byggdes många statliga skolor. 1919 förestods SMK:s flickkola i Luoyang fortfarande av Anna Janzon (som var 60 år²⁹¹) och Gong Pingan (egentligen Gong Shumin) var en av lärarna²⁹².

1919 skulle en trettonårig flicka från Yanshi äntligen få börja i skola²⁹¹. Hela familjen hade blivit kristen och som en konsekvens hade hon fått slippa fotbindningen (trots förbud i lag levde fotbindingsseden kvar²⁹⁴). Men flickan var sedan länge förlovad och fästmannens far försökte nu föra bort henne med våld. Då det inte lyckades misshandlades hennes far och bror. "Vi ha ständigt svårigheter i vårt arbete på grund av dessa barnförlovningar", skrev Richard Anderson. Men oftast kunde man få ett skriftligt löfte av de blivande svärföräldrarna "att ej binda flickans fötter, att hon före giftermålet får komma i skola, om hennes föräldrar så önska, att vigseln får ske på kristligt sätt och att de ej hindra flickan att bevista gudstjänsterna, sedan hon kommit till hemmet." Men i det här fallet var det tydligt att förlovningen måste brytas.

²⁸⁸ T.ex. enligt 1936 års räkenskaper för Luoyang (i Evangeliska Östasienmissionens arkiv).

²⁸⁹ *SL* s. 260-261 (15 december 1918), *SL* s. 30 (1 februari 1919), *SL* s. 49, 53-55 (1 mars 1919) och *SL* s. 9-11 (1 januari 1920, brev från August Berg).

²⁹⁰ *SL* s. 21 (15 januari 1920).

²⁹¹ Se prologen och *SL* s. 31-31 (1 februari 1919, brev från Richard Andersson).

²⁹² Liksom Dung och Beh Tswei, *SL* s. 196-197 (15 okt. 1919, årsredog. av Anna Janzon).

²⁹³ *SL* s. 84-86 (15 april 1919, brev från Richard Anderson).

²⁹⁴ *SL* s. 203-204 (1 juli 1917, brev från Gertrud Wester) och *SL* s. 132-133 (1 juni 1919, brev från David Landin).

Familjen som flytt till Luoyang sökte hjälp av mandarinerna. Då han till sin förvåning fann att hennes far inte sökte efter en ny fästman åt henne utbrast han: "Men du kan ej förbli ogift och vem skall du tillhöra i framtiden?". Glatt och frimodigt svarade hon: "Jag skall tillhöra Jesus." Svaret både överraskade och övertygade mandarinerna, som omedelbart löste henne från förlovningen.

Richard Andersson skrev vidare: "Med anledning av vad hennes far och bror fått lida, gjorde vi ingen hemställan om straff, utan de togo detta lidande såsom för Jesu skull, och jag har flera gånger hört dem tacka Herren, att de aktats värdiga att lida detta, och de ha burit förföljelsen med mycket tålamod och ståndaktighet, vilket gjort oss stor glädje."

I allmänhet bemöttes dock de kristna väl i luoyangtrakten. 1918 besöktes Songxian av Erik Folke och Richard Anderson²⁹⁵. Då kom stadens äldste, understödda av mandarinerna, med en begäran om en evangeliesal (en s.k. utstation kom också till stånd). Erik Folke skrev: "När missionär Andersson och tre evangelister gingo ut på gatan för att predika, tävlade affärsmännen om att skaffa bänkar och bord, samt att göra i ordning té åt dem."

Erik Folke var imponerad av kyrkans organisation. Man önskade få en predikoplatz för var 15:e kilometer längs Luoflodens och Yiflodens dalgångar. De olika kretsarna fick "hjälp att skaffa sig lokal. Denna hjälp avbetala de sedan succesivt. De sålunda återbetalda penningarna insätts sedan på nya platser."

Behoven var stora. Med tanke på de 10000 muslimerna bjöd man in den erfarne missionären Samuel Zwemer för att lära av honom²⁹⁶. Och tänk om det funnes ett soldathem för den ständigt växande garnisonen!

Erik Folke behövdes i Sverige²⁹⁷. Men innan han och Mimmi återvände till hemlandet sommaren 1920 hann han skriva en biblisk historia och översätta böcker, bl.a. Luthers "En kristen människas frihet" och augsburgiska bekännelsen²⁹⁸. Redan hösten 1918 invigde han den förste kinesiske pastorn på SMK:s fält²⁹⁹. 1920 var han med när ombud för församlingarna på SMK:s fält antog stadgar som innebar större självstyre³⁰⁰. Missionärer skulle tills vidare finnas med i den regionala ledningen och de som sysslade med församlingsvård var självskrivna i de lokala församlingsråden (luoyangförsamlingen fick sitt råd redan hösten 1919³⁰¹). Andra missionärer var valbara till församlingsråden. - En stor hjälp var att hela Bibeln sedan 1918 fanns på mandarin, världens största språk som då talades av 300 millioner människor³⁰².

Mycket såg alltså ljusare ut. Men - det slutade regna.

²⁹⁵ *SL* s. 162-164 (15 augusti 1918, meddelande från Erik Folke) och *SL* s. 213 (15 oktober 1918, brev från Richard Anderson).

²⁹⁶ *SL* s. 35 (1 februari 1918).

²⁹⁷ *SL* s. 136 (1 juni 1918).

²⁹⁸ *SL* s. 220 (15 november 1919) och *SL* s. 224 (15 september 1920).

²⁹⁹ Han hette Ching, se *SL* s. 33-34 (1 februari 1919, brev från Torsten Folke).

³⁰⁰ En s.k. presbyteriansk synodalförfattning, se *SL* s. 192 (15 augusti 1920, rapport från Erik Folke) och *SL* s. 298 (15 november 1920, rapport från Carl Blom).

³⁰¹ *SL* s. 213 (1 november 1919, brev från Richard Andersson).

³⁰² *SL* s. 112 (1 maj 1918).

Krocketspel i villaträdgården

Krocketkloten rullade sakta fram på gräsmattan³⁰³. Jag såg förvånat på. Det fanns så mycket nytt i Sverige för ett missionärsbarn. Egentligen var det inte så märkvärdigt att människor spelade krocket en vacker sommardag i början av 1940-talet. Det ovanliga den här gången var att de som möttes var en av de första och en av de sista missionärsfamiljerna i Luoyang. Kriget spärrade vägen tillbaka till Kina. Därför befann de sig vid en villa utanför Örebro, en stad som spelat en viss roll för missionen i Luoyang. - Låt oss gå cirka 20 år tillbaka i tiden.

Det var ett ovälkommet besked som kommit till missionskommittén (den var vald av missionärerna för att leda verksamheten i Kina). Vid höstsammanträdet 1922 i Yuncheng fann man att 10 missionärer stod i tur att inom ett år resa till Sverige. Men det fanns bara pengar till en resa. Och nu fanns det ett läkarutlåtande att Richard Anderson omedelbart måste resa till hemlandet och vila minst ett år. Hur hade det blivit så? Vad hade hänt?

Ett tag hade det varit förhållandevis lugnt i trakten av Luoyang. Vid ett möte 1919 döptes 13 personer³⁰⁵. En av dem var en kvinna på 83 år som bodde utanför Yanshi. Trots trakasserier från familjen brukade hon gå in i staden till gudstjänsterna. I Yiyang köptes ett lämpligt hus åt församlingen och den började avbetalningen³⁰⁶. I Futian hade församlingen ett par år tidigare själv köpt ett hus med viss hjälp från församlingen i Luoyang³⁰⁷. Utanför Luoning hejdades en kristen man av rövare när han var på väg till staden med pengar som samlats in för reparation av församlingens lokal³⁰⁸. Men rövarna släppte honom när de fick veta att han tillhörde Jesusläran.

Så växte arbetet. Vid stormötet våren 1919 samlades omkring 500 personer och 24 döptes. De bibelkurser som hållits av Richard Anderson, Ossian Beinhoff och Malte Ringberg hade haft stor betydelse³⁰⁹.

När ett nytt kapell invigdes i Luoyang den 10 december 1921 höll Carl Blom invigningstalet³¹⁰. Nitton år tidigare fanns det bara en kristen i hela trakten. Missionärerna bodde till en början i det ruskiga gamla rannsakningshäktet. Men undan för undan hade utrymmena blivit för små och ordentliga hus hade gjorts i ordning, för kyrkan, skolorna och missionärerna. Andersons med sina 4 barn (den yngsta född 1918) bodde i ett rejält hus utanför stadsmuren³¹¹.

³⁰³ Egna minnen, troligen från 1941.

³⁰⁴ *SL* s. 236 (15 december 1922). Även huvudstyrelsen i Sverige kallades missionskommitté. Den kompletterade sig själv enligt SMK:s *Grundstadgar och föreskrifter*.

³⁰⁵ *SL* s. 60 (15 mars 1919, brev från Anna Janzon).

³⁰⁶ *SL* s. 84-86 (15 april 1919, brev från Richard Anderson).

³⁰⁷ *SL* s. 213 (1 november 1919, brev från Richard Anderson).

³⁰⁸ *SL* s. 35-37 (1 februari 1919, brev från Malte Ringberg).

³⁰⁹ *SL* s. 46 (15 februari 1919, brev från Malte Ringberg).

³¹⁰ *SL* s. 119-122 (juni 1922, brev från Richard Anderson).

³¹¹ *SL* s. 244 (1 december 1918).

Sent en höstkväll 1922 bultades det kraftigt på en port till den kristna pojkskolan i Luoyang³¹². Eleverna som redan lagt sig rusade upp i panik. Somliga klättrade upp på taket medan lärarna ropade till dem att rövarena hade kommit. De visste vad det kunde innebära att hamna i rövarens händer.

I bergen nära Luoning kom en dag ett rövarband gående med sin senaste fånge, den hedervärde gamle läraren Wang³¹³. Med kristen självkänsla bar han hela kläder till skillnad från de andra i trakten. Därför trodde rövarena att han var rik. Det var han inte. Och eftersom han inte kunde betala vad de begärde vandrade han nu längs en avgrund, gammal som han var och med dålig syn, tills han naturligtvis föll ner.

Kidnappningar, mord, plundringar och strider blev allt vanligare. Vid Luoning lyckades regeringstrupper slå tillbaka ett anfall från soldater som slagit sig på röveri³¹⁴. "Allt är en obeskrivlig röra, ett enda kaos", skrev Sinims Land hösten 1922. Folket hade hoppats på en förbättring när den kristne generalen Feng Yuxiang blev militärguvernör i Henan³¹⁵. Han blev inte kvar länge. För medan Fengs trupper var veldisciplinerade hade den ännu mäktigare generalen Wu Peifu (som ofta var i Luoyang) mer överseende med övergrepp från rövare, soldater och ämbetsmän. Det var ofrånkomligt att de båda generalerna skulle bli oense³¹⁶.

I Luoyang barrikerades nattetid gränder och gårdar. När det så en kväll bultades på pojkskolans port blev som nämnts alla skräckslagna ("rövarena har kommit, rövarena har kommit"). Det dröjde mycket länge innan man vågade släppa in den försenade missionär, som på grund av avspärningarna måste ta vägen genom skolans område för att komma hem.

Det var en svår förlust för pojkskolan när rektorn 1922 avled efter en kort sjukdom³¹⁷. Han hade själv gått på skolan och sedan på SMK:s seminarium i Yuncheng. En annan tidigare elev ville 1919 bli missionsläkare för SMK (det verkar dock som om idén med missionssjukvård inte fullföljdes)³¹⁸.

Hösten 1922 kunde (på grund av rövarena) ingen missionär komma till Songxian när församlingen höll sitt första stormöte med 41 dop³¹⁹.

³¹² SL s. 128-129 (5 juni 1923, brev från Malte Ringberg).

³¹³ SL s. 204-206 (november 1922, brev från Malte Ringberg).

³¹⁴ SL s. 207-208 (november 1922).

³¹⁵ J. Goforth skrev om Feng Yu Hsiang (äldre skrivsätt) i CIM:s tidskrift *China's Millions* januari-februari 1920, översättning i SL s. 83-85 (15 Mars 1920), SL s. 100-101 (1 april 1920) och SL s. 109-110 (15 april 1922). Se även SL s. 225-226 (5 november 1924) samt SL s. 226-227 (5 november 1924, artikel av Rosalind Goforth om nationaldagsfirandet 1922 i den dåvarande provinshuvudstaden Kaifeng under ledning av militärguvernören general Feng). Om Fengs tid i Shaanxi se SL s. 12 (januari 1922, översättning av en artikel av Martin Lindén i *Shanghai Times* den 7 oktober 1921) och SL s. 12-13 (januari 1922).

³¹⁶ SL s. 7-8 (5 januari 1923, brev från Hildur Anderson) och SL s. 56-59 (5 mars 1923, brev från Robert Bergling).

³¹⁷ SL s. 35-36 (5 februari 1923, minnesruna över Koh Yung Loh av Richard Anderson).

³¹⁸ I SL s. 164-165 (1 augusti-15 september 1919, artikel av Richard Anderson) presenteras doktor Li Pao-an. Redaktionen skrev att verksamheten kunde börja, men i följande årsberättelse av August Berg i SL s. 145-151 (15 maj 1920) sägs ingenting om sjukvård.

³¹⁹ SL s. 21 (20 januari 1923, brev från Nathanael Engbäck).

Det hade varit bättre förhållanden några år tidigare när professor J.G. Andersson samlade djurfossil och fick hjälp av missionärerna. 1919 fick Richard Andersson, Ossian Beinhoff och Malte Ringberg ett tack från Vetenskapsakademien och Maria Pettersson fick en silvermedalj.

I februari 1920 gifte sig Carl Johan Bergquist på Jigong med sjuksköterskan Hattie (Hedda) Anderson från Chicago³²¹. Hon sändes ut av SMK:s kommitté i Kalifornien. I Luoyang fanns dessutom Hildur och Richard Anderson, Anna Janzon, Ebba Burén och Torsten Folke (som under våren återvände till Sverige)³²². Tillfälligt var också två nya missionärer där, nämligen Karin Otterdahl (som var förlovad med David Landin) och Elna Lenell (som skulle bli dödad 1947 i Ruicheng i Shanxi)³²³. 14 månader efter bröllopet fick Carl Johan Bergquist föra sin hustrus kista till Jigong³²⁴. Något senare flyttade han till Yuncheng³²⁵. Han ersattes av Nathanael Engbäck och av Ringbergs, som efter ett och ett halvt år i Sverige slog sig ner i Luoyang³²⁶.

När en svår influensapandemi (spanska sjukan) drabbade världen efter kriget skrev Erik Folke³²⁷: "Hela familjer ha dött ut. Folket kan icke anskaffa likkistor i tillräcklig mängd." 1919, 1920 och 1922 härjade kolera³²⁸. Dessutom ledde torka från hösten 1920 till en hungersnöd som drabbade många millioner³²⁹. Missionärerna engagerade sig hårt för de nödställda. 1922 åtog sig Richard Anderson att leda vägbyggen som nödhjälpsarbete för 3000 som blivit utblottade³³⁰. Men till slut förmådde han *absolut ingenting mer*.

Andersons lämnade Kina 1923 (en tids vila på Jigong hjälpte inte) och de slog sig så småningom ner utanför Örebro³³¹. Hösten 1926 *hoppades* de kunna delta i ett möte för SMK (sådana hölls ibland där)³³². Så svag var Richard. Till de ungdomar som han ändå fick kontakt med hörde min far. - Så kom det sig att mina föräldrar som nygifta slog sig ner i Luoyang hösten 1934.

³²⁰ SL s. 135 (1 juni 1919).

³²¹ SL s. 107, 110-111 (15 april 1920, bl.a. brev från August Berg). Hattie presenterades i SL s. 57 (1 mars 1918) och SL s. 200 (1 oktober 1919).

³²² SL s. 142 (15 maj 1920) och SL s. 164-165 (15 juni 1920).

³²³ SL s. 214 (1 nov. 1919), SL s. 18 (25 jan. 1948, meddelande av Martin Lindén), SL s. 29-30 (10 febr. 1948, brev från Selfrid Ershammar) och SL s. 41-43 (25 febr. 1948, minnesruna av M. Lindén och rapport från församlingsledare i Ruicheng, då kallat Juicheng).

³²⁴ SL s. 97 (juni 1921, SL s. 120-123 (juli 1921, brev från Ester Jonsson, som skildrade både bröllopet och begravningen) och SL s. 208 (december 1921).

³²⁵ SL s. 183 (oktober 1921).

³²⁶ SL s. 39 (februari 1922). Engbäck presenterades i SL s. 154-155 (15 juni - 15 juli 1919).

³²⁷ SL s. 44 (15 februari 1919, brev från Erik Folke).

³²⁸ SL s. 47 (1 februari 1920, brev från Richard Anderson), SL s. 310 (1 december 1920, rapport från Hugo Linder) och SL s. 208 (november 1922).

³²⁹ SL s. 256 (15 okt. 1920), SL s. 304-306 (1 dec. 1920, brev från Ossian Beinhoff), SL s. 12-13 (jan. 1921), SL s. 64-66, 68 (april 1921, bl.a. brev från Ossian Beinhoff och Carl Johan Bergquist), SL s. 84 (maj 1922) och SL s. 34 (febr. 1922, brev från Richard Anderson).

³³⁰ Richard Anderson skrev i SL s. 187-189 (okt. 1922) och SL s. 202-203 (nov. 1922).

³³¹ SL s. 150 (5 juli 1923), SL s. 212 (5 november 1923), SL s. 234 (20 november 1923), SL s. 76 (20 mars 1926, inför 50-årsdagen) och SL s. 67-68 (25 mars 1946, inför 70-årsdagen).

³³² SL s. 125 (15 april 1917) och SL s. 207 (5 oktober 1926).

Marskalken skriver brev

“Var finns utlännigen?” Det undrade de minst 400 rövare som stormade ett värdshus där Ossian Beinhoff övernattade och som bara skyddades av nio soldater³³³. Beinhoff lyckades i sista ögonblicket fly över murarna med hjälp av en stege. Så småningom kom en undsättningsstyrka. Eftersom rövarna gett sig av nöjde sig soldaterna med att stjäla allt av värde som fanns kvar.

Beinhoff begav sig till Wu Peifu i Luoyang och begärde det skydd han hade rätt till enligt passet³³⁴. En hel division beordrades till området kring Shan-xian där Beinhoffs bodde. Men Kina var i “ett hopplöst tillstånd”. Beinhoffs hyrde för säkerhets skull också ett hus norr om Gula floden. Edith mådde inte bra. “Det är hjärtat som är oroligt och inte vill fungera ibland.” Ossian skrev att Edith tänkte försöka hålla ut till barnens sommarlov (i juni 1923).

Men barnen på Svenska skolan hade inte haft det så lugnt de heller. I november 1922 hade hela skolan evakuerats på grund av faran från rövare³³⁵. Militärguvernören Feng Yuxiang hade just förflyttats till Peking. Många var besvikna eftersom de (helt riktigt) befarade att oredan skulle bestå. Så vad hade han gjort för fel?

Vid nationaldagsfirandet i provinshuvudstaden hösten 1922 hade Feng hållit ett eldande tal³³⁶. Han påminde om dem som offrat sig för landets bästa och uppmanade till liknande offervillighet. Gång på gång upprepade de 20000 paraderande soldaterna och alla skolbarnen och studenterna hans paroll. En general hade tackat Gud, en annan hade lett i bön, arméns kristna kör hade sjungit fosterländska sånger och republikens flagga hade hyllats.

Men Wu Peifu tolererade att den förre militärguvernörens armé härjade i västra Henan (besegrad av Feng slöt den sig till rövarna). Ringbergs som återvänt till Mianchi aktade sig för att avlägsna sig långt från staden³³⁷. De fick höra att bland dem som skjutits i luoningtrakten fanns en kristen, vars familj inte kunde betala vad rövarna begärde för att släppa honom (redan 1920 hade äldste Zhang i Luoning kidnappats och fått lösas ut³³⁸). Augustanas missionärer lämande Luoyang³³⁹. “Själva stå vi avvaktande och äro beredda på en ev. flykt”, skrev Nathanael Engbäck i november 1922. “Vi äro dock trygga under allt i Guds hand.”

Ovanpå allt detta såg det våren 1923 som om det skulle bli en ny hungerkatastrof³⁴⁰. Svälten hade redan börjat när det för Henans del kom regn vid påsk.

³³³ *SL* s. 33-34 (3 februari 1923).

³³⁴ *SL* s. 53-55 (3 mars 1923, brev från Ossian Beinhoff).

³³⁵ *SL* s. 22-23 (20 januari, brev från Morris Bergling).

³³⁶ *SL* s. 226-227 (5 november 1924, artikel av Rosalind Goforth). Man firade årsdagen av revolutionens utbrott (10/10). För bild av flaggan se *SL* s. 57 (5 mars 1923).

³³⁷ *SL* s. 8-11 (5 januari 1923, brev från Malte Ringberg).

³³⁸ *SL* s. 208 (1 sept. 1920, brev från Ossian Beinhoff) och *SL* s. 256 (15 okt. 1920).

³³⁹ *SL* s. 21 (20 januari 1923, brev från Nathaniel Engbäck).

³⁴⁰ *SL* s. 68-69 (20 mars 1923), *SL* s. 76 (5 april 1923, brev från Nathanael Engbäck) och *SL* s. 131 (5 juni 1923).

Den här tiden kom det ibland 500 personer till gudstjänsterna i Luoning (som inte längre hette Yongning)³⁴¹. Malte Ringberg skrev att flertalet “ha infunnit sig i hopp om att längre fram få hjälp vid eventuell spannmålsutdelning för nödställda. Ett sådant sinne ha vi emellertid ej alls sökt uppmuntra, men Kristus bliver dock förkunnad för dem.” Men han kunde också berätta om många dop vid stormötet under julhelgen 1922.

För luoyangförsamlingen inköptes ett tält som rymde 200 personer med medel från Stewart Evangelistic Fund³⁴². Det sattes upp i Yanchiu två mil väster om Luoyang och var ofta fullsatt. Allt fler platser kring Luoyang fick nu besök, t.ex. Minggao där den lilla gruppen nykristna hjälpte till att skaffa pengar till ett hus³⁴³.

Augustanamissionen som verkade öster om Luoyang övertog ansvaret för församlingen i Yanshi och betalade för kapellet där. För pengarna kunde SMK äntligen köpa ett hus i Yiyang. Men “på grund av osäkerhet ute i distriktet ha vi ej fritt kunnat vara ute, som vi önskat, men Guds ord är ej bundet, och Han har vägar att föra fram sitt verk, som vi ej alltid kunna förutse” (Nathanael Engbäck). I Luoyang och den ganska nya utstationen Hancheng döptes under våren 1923 inte mindre än 80 personer³⁴⁴.

Men missionärskåren blev äldre och ett problem var att varje år borde cirka åtta missionärer fara på sverigesemester³⁴⁵. När Nathanael Engbäck den 18 september 1923 gifte sig på Jigong med Elsa Engström blev det i alla fall fyra svenska missionärer i Luoyang (med Anna Janzon och Ebba Burén)³⁴⁶. Med ökad självmedvetenhet hos Kinas kristna kunde ett kristet nationalråd bildas³⁴⁷. Men det fanns också propagande för de gamla sederna och de gamla religionerna och mot kristendomen³⁴⁸. Dessutom fick republikens misslyckande allt fler att hoppas att kommunismen skulle ge Kina samma välsignelser som man trodde att Ryssland fått³⁴⁹.

Wu Peifu fick mer kontroll över Luoyang³⁵⁰. Dit fördes två kvinnliga missionärer från Kina Inlandmissionen som Wus styrkor befriat från rövarena. Nathanael Engbäck bjöds till en stor nyårsmiddag hos Wu Peifu som lovade göra Henan till en “mönsterprovins” med Luoyang som huvudstad³⁵¹.

³⁴¹ Malte Ringberg skrev i *SL* s. 128-129 (5 juni) och *SL* s. 143-146 (5 juli 1923). Namnet Loning förekom redan i brev från Malte Ringberg i *SL* s. 204-206 (november 1922). Phil Billingsley säger i *Bandits in Republican China* s. 44 (Stanford University Press 1988) att namnbytet skedde 1912. Men det verkar mindre troligt eftersom missionärerna fortsatte att kalla staden Yungning i många år.

³⁴² Nathanael Engbäck skrev om Ien ch'iu i *SL* s. 95 (20 april 1923).

³⁴³ *SL* s. 146-148 (5 juli 1923, kvartalsrapport av Nathanael Engbäck).

³⁴⁴ *SL* s. 202 (20 oktober 1923, brev från Nathanael Engbäck).

³⁴⁵ *SL* s. 106-107 (5 maj 1923, ur årsredogörelse av Carl Blom).

³⁴⁶ *SL* s. 200 (20 oktober 1923). Elsa Engström presenterades i *SL* s. 29-30 (februari 1921).

³⁴⁷ *SL* s. 98-99 (5 maj 1923, artikel av Erik Folke).

³⁴⁸ *SL* s. 55-56 (5 mars 1923, brev från Carl Blom).

³⁴⁹ *SL* s. 165 (6 augusti 1923). Här hänvisas till *CMS Review* (Church Missionary Society).

³⁵⁰ *SL* s. 77-79 (5 april 1923, brev från Nathanael Engbäck) och *SL* s. 29-30 (5 februari 1924, bl.a. brev från Ebba Burén).

³⁵¹ Nathanael Engbäck skrev i *SL* s. 76 (5 april 1924) och *SL* s. 168-170 (5 augusti 1924).

Från Peking skrev Feng Yuxiang (som nu blivit marskalk) i september 1923 till Brittiska och Utländska Bibelsällskapet där han blivit hedersledamot³⁵². "Jag betraktar det som en stor ära, men vågar icke säga, att jag är värd den eller förtjänar den. På sistone har jag varit mycket upptagen. På grund härav är jag icke i stånd att göra så mycket för Kristus vår Herre, som jag önskade. Dock kan jag tala om för Eder att alla officerare under mitt befäl hava biblar och att några av dem läsa däri varje dag, dock naturligtvis icke alla av dem. Vi ha bibelklasser under veckodagarna och söndagsgudstjänst på söndagarna. Vi ha sex kinesiska predikanter ibland oss, och predikanter från Peking, både kineser och utlänningar hjälpa oss mycket. Vi ha upprättat ett litet kapell vid gatan i Nanyuan varest mina officerare i tur och ordning predika."

Det är natt i Peking. Sover den unge exkejsaren i palatset? Må han sova där i lugn och ro ännu några nätter. Snart kommer en order om vräkning från Feng Yuxiang³⁵³. Men hans armé har på sista tiden mest hållit till i Inre Mongoliet. Så den siste kejsaren kan leva som det anstår en härskare över alla kineser (och det tycker en hel del att han bör vara).

Sover presidenten och premiärministern? Men vem bryr sig förresten om dem? I alla fall inte generalerna som just nu strider norr om Peking. Efter att ha bränt mycken rökelse åt krigsguden i Luoyang tänker Wu Peifu erövra de nordöstra provinserna³⁵⁴. Feng Yuxiang har order att hjälpa till.

Det splittrade Kina är svagt. 1917 gick landet med i första världskriget i hopp om att få tillbaka den tyska kolonin på östkusten³⁵⁵. Men den erövrade Japan 1914 och behöll den länge. Till slut fick Kina betala för att få igen området. Men japanerna finns fortfarande kvar i nordöst. Dessutom har de då och då krävt överhöghet över Kina (enligt sin statsreligion är japanerna av gudomligt ursprung och därmed förutbestämda att härska över mänskligheten). Feng Yuxiang har manat hela Kina till kamp mot inkräktarna.

Regeringen är svag och kan t.ex. inte hindra opiumbruket som ändå sedan länge är förbjudet. Brittiska Indien fortsätter att exportera opium till Kina³⁵⁶. Och det finns narkotikabekämpare som själva säljer drogen. För syns skull bötfälls en del personer. Då drabbas naturligtvis inte kunder utan bara oskyldiga människor.

Regeringen inte bara blundar. Den sover medan marskalk Fengs trupper besätter alla viktiga platser i Peking. I hans armé sover ingen. Men visst har Feng order av Wu att delta i inbördeskriget³⁵⁷? Vad skall en kristen befälhavare göra när han får en sådan order? På det hänger landets framtid.

³⁵² *SL* s. 84-85 (5 april 1924, översättning av Fengs brev).

³⁵³ *Svensk Uppslagsbok (SU)*, andra omarbetade och utvidgade upplagan, spalt 364 (band 9, Förlagshuset Norden 1948). Kuppen sägs felaktigt ha skett 1922 (det var 1924).

³⁵⁴ *SL* s. 77-79 (5 april 1923, brev från Nathanael Engbäck) och *SL* s. 173 (5 augusti 1925).

³⁵⁵ *SU* spalt 1050-1051 (band 14, 1950), *SU* spalt 26-30 (band 16, 1950) och *SU* spalt 1115 (band 29, 1954).

³⁵⁶ *SU* s. 69 (april 1921).

³⁵⁷ *SU* spalt 813 (band 31, 1955).

Döda dem!

När jag som barn i Luoyang fick tag på missionens stadgar såg jag att missionärerna skulle avhålla sig från politisk verksamhet och alla slags rättsprocesser³⁵⁸. Det gick att förstå. Men så läste jag att en stöld kunde anmälas till polisen om den skedde där det rådde "laglig myndighet". Det gjorde mig förbryllad. Vad var en "laglig myndighet"? Jag förstod inte då att det långa tider hade varit en ganska brännande fråga.

Vad menas med "laglig myndighet" när det är inbördeskrig eller revolution? Kunde man tala om en laglig myndighet i Kina när marskalk Feng hösten 1924 hade avsatt statsledningen, tvingat bort exkejsaren från Den Förbjudna Staden och på ett avgörande sätt bidragit till Wu Peifus nederlag?³⁵⁹

Erik Folke var först bestört över kuppen men återgav sedan i Sinims Land ett positivt omdöme av Kina Inlandsmissionens ledare Hoste³⁶⁰. Denne menade att det var rätt av Feng att bryta med Wu som varit den mäktigaste i Kina men inte hade bekämpat rövarna utan startat ett nytt blodigt inbördeskrig. Kort efteråt avled den gamle revolutionsledaren Sun Yat Sen som länge lett Guo Min Dangs alternativa regering i Sydkina³⁶¹. Men någon samlingsregering kunde inte bildas. Den nya provisoriska regering som tillsattes i Peking erkändes inte av så många. Den bekämpades bl.a. av kommunister och anarkister ("den stora friheten kommer, då man upphäver alla lagar"). Som så ofta kom de politiska förhållandena att påverka de vanliga människornas liv och därmed de kristnas villkor.

När fältets föreståndare Johannes Aspberg 1947 återkom till Luoyang efter att familjen tre år tidigare flytt undan japanerna packade han upp några böcker³⁶². Som de flesta andra hade han inte kunnat gå på gymnasium, men hans stora språkintresse var känt innan han 1922 kom till Kina³⁶³. Nu återsåg han till sin glädje en bok på tibetanska, tyvärr svårt skadad av råttor.

³⁵⁸ Jag läste i SMK:s *Grundstadgar och föreskrifter*.

³⁵⁹ I *SL* s. 265-269 (20 december 1924) återgav redaktören Nathanael Högman en skildring av kuppen skiven av Svenska Dagbladets pekingkorrespondent: "Siste kejsaren av den gamla ärorika Ch'ingdynastin har avgått från scenen och hans underbara purpurstad likt ett andra Versailles tagits i arv av nationen... På c:a 14 dagar har alltså gneral Feng bl.a. hunnit med en statskupp, gjort slut på inbördeskriget, fördrivit marakalk Wu Pei-fu, avsatt presidenten och nu sist omintegjort en monarkisk komplott."

³⁶⁰ *SL* s. 68 (20 mars 1925). Hoste citerades i *SL* s. 76 (5 april 1925). Feng hade dittills gjort ett gott intryck på många missionärer. Inte långt efteråt organiserades fältprästverksamheten i hans armé av Chen Chonggui ("Marcus Cheng"), som beskrev denna utförligt i *SL* s. 20-23 (20 januari 1926). Chen var en mycket känd förkunnare och kristen ledare. Detta motsäger det envisa ryktet att Feng "brukade döpa sina soldater med en brandslang" (se t.ex. s. 376 i resehandboken *Frommer's China* av Simon Foster, Jen Lin-Liu, Sharon Owyang, Sherisse Pham, Beth Reiber och Lee Wing-sze, utgiven av Wiley 2010).

³⁶¹ *SL* s. 48 (20 februari 1925).

³⁶² Författaren var som elvaåring med vid tillfället.

³⁶³ *SL* s. 149 (augusti 1922, presentation) och *SL* s. 170 (september 1922).

Att han studerade japanska blev i början av 1950-talet av stort värde när missionen flyttade till Japan³⁶⁴. Men 1927 var det kanske hans insikter i kinesiska som gjorde att just han översatte ett oroande dokument³⁶⁵.

Shanxi provins studentförening proklamerade nämligen vid en konferens den 26 september 1926: "Kristendomen är det vapen, varmed härskarklassen förtrycker de av dem styrda folkklasserna, det verktyg imperialismen använder för att angripa svagare nationer." Kristna kyrkor och organisationer skulle motarbetas och all deras verksamhet så möjligt möjligt omintetgöras. Deras skolor, sjukhus och sociala arbete måste upphöra. Varje kindergarten måste stänga: "Kristendomen passar på att under barnaåren bibringa de små föreställningen om gudsdyrkan och vanan att med villighet finna sig i att vara slavar." T.o.m. anti-opiumföreningarna sågs som de kristnas "svarta täckmantel". F.ö. borde de kristna mista rösträtten.

(En hel del av dessa idéer skulle återkomma 20 år senare. Johannes Aspberg, som då var föreståndare på fältet, drog den slutsatsen att det skulle vara fel av missionärer att stanna kvar under kommunistiskt styre, det skulle nämligen bara skapa problem för de kristna kineserna³⁶⁶. Därför reste nästan alla SMK:s missionärer innan deras områden erövrades av kommunisterna i det inbördeskrig 1947-49 som ledde till Folkrepublikens inrättande.)

Någonting hade alltså hänt vid mitten av 1920-talet. Under 1924 hade det först blivit en förbättring av förhållandena i och kring Luoyang³⁶⁷. Busstrafik hade införts i staden och Nathanael Engbäck kunde på en nyanlagd bilväg fara de sex mil till stormöte i Hancheng. Missionärerna slapp känna sig "som fåglar instängda i bur". Den unge evangelisten Yao talade särskilt gärna om Kristi kors. "Man känner att han har upplevt det han förkunnade". 16 personer döptes och en insamling gjordes för ett kapell i en by i närheten. I Yanqiu där Yao också verkat fanns redan ett provisoriskt kapell.

På flera mindre orter hade alltså arbetet varit uppmuntande. Tältmöten hade hållits i Kushui av evangelisten Shang och där fanns nu en grupp "som blivit fattad av evangelium"³⁶⁸. Både i och kring Songxian hade verksamheten vuxit så mycket att det egentligen borde finnas en missionär där³⁶⁹. Men mandارين tillhörde en ny rörelse som dagligen brände rökelse "för Kristus, Mohammed, Buddha och Konfucius m.fl." Och efter ett tag började förföljelse mot en del kristna. Bl.a. misshandlades en muslim som blivit kristen.

Kyrkans organisation fungerade nu bättre. I september 1924 hölls en konferens i Luoyang (ombuden från Shaanxi kunde dock inte komma)³⁷⁰.

³⁶⁴ Även författarens föräldrar fick tips av honom (egna minnen).

³⁶⁵ *SL* s. 55-57 (5 maj 1927).

³⁶⁶ Uppgifter från författarens föräldrar. Författarens familj lämnade Luoyang 1948.

³⁶⁷ I *SL* s. 168-170 (5 augusti 1924) berättade Nathanael Engbäck om stormötet, evangelisten Iao Chi Hui och de kristna i Lienchuang och Iench'iu.

³⁶⁸ *SL* s. 171-173 (5 augusti 1924, rapport från Nathanael Engbäck).

³⁶⁹ Songxian borde bli en huvudstation enligt Engbäck, *SL* s. 93-94 (20 april 1924).

³⁷⁰ *SL* s. 122 (20 maj 1924, årsberättelse av Carl Blom), *SL* s. 270-272 (20 december 1924, rapport från August Berg) och *SL* s. 65 (20 mars 1925, gruppfoto).

Den kände förkunnaren Chen Chonggui (ibland kallad Marcus Cheng) medverkade under och efter konferensen³⁷¹. "Många fingo en stark impuls att göra upp sin sak med Gud och med sin nästa" (David Landin).

Men det fanns bekymmer. I Yanqiu fick man bilägga en tvist mellan två ledare³⁷². Äldste Wei var klen. Och hur skulle det gå i kriget mellan marskalarna Wu och Feng? Redan började rövare röra på sig igen. I Luoning som på grund av oron inte varit så lätt att nå fortsatte gudstjänsterna och evangelisationsverksamheten³⁷³. Många av åhörarna var "rövaressoldater". Skulle det bli skillnad på rövare och soldater framöver? I Mianchi hörde Malte Ringberg vid en morgonbön i kapellet att man tackade Gud "att åter en natt gått utan att rövare hade kommit..."³⁷⁴

Wus imperium föll samman och Kina blev "mer oroligt än någonsin" (Maria Pettersson)³⁷⁵. Malte Ringberg skrev: "Allt är i sanning ett eländes elände." Luoyang intogs av upprorsmän som krävde ut höga skatter och sedan av regeringstrupper, varpå det blev plundringar, förstörelse och mer strider³⁷⁶. "Kulorna flögo över och in på gårdarna." Medan skolan ändå fortsatte kunde missionärerna tala med dem som sökt skydd på missionsstationen.

I Luoyang fanns alltså Anna Janzon, Eva Burén och Engbäcks (som fick en dotter på Jigong i juni 1925)³⁷⁷. Men SMK hade för få missionärer för allt arbetet och en del blev mycket slitna³⁷⁸. T.ex. fick Carl Blom förnyade öronproblem³⁷⁹. Han ordinerades "absolut stillhet och vila" i Sverige sommaren 1924 och opererades året därpå.

Det rörde sig i kinesernas sinnen³⁸⁰. Buddismen fick nytt liv, den kommunistiska propagandan ökade, de statliga skolornas läroböcker var religionsfientliga och kritik kom mot de kristna skolorna. Det blev protester mot att andra stater kontrollerade delar av bl.a. Shanghai, där ett antal demonstranter sköts ihjäl av brittisk polis den 30 maj 1925³⁸¹. Det är inte underligt att en missionär såg marscherande ungdomar som skanderade: "Döda dem!"³⁸²

³⁷¹ SL s. 44-47 (20 februari 1925, brev från David Landin) och SL s. 65 (20 mars 1925). Efter kommunismens seger blev Chen på 1950-talet en av ledarna för den enade protestantiska kyrkan (Den Patriotiska Tjesjälvörörelsen). Men kritiska uttalanden gjorde honom obekvämt för regimen. Se s. 314 i artikeln "The Growth of Independent Christianity" av Daniel H. Bays i *Christianity in China: From the Eighteenth Century to the Present* (Stanford University Press 1996). Boken är redigerad av Bays.

³⁷² SL s. 273 (20 december 1924, brev från Nathanael Engbäck).

³⁷³ SL s. 120 (20 maj 1925, ur årsrapport av August Berg).

³⁷⁴ SL s. 79 (5 april 1925, kvartalsrapport av Malte Ringberg).

³⁷⁵ SL s. 21-22 (20 januari 1925, brev från Maria Pettersson och Malte Ringberg).

³⁷⁶ SL s. 173-175 (5 augusti 1925, brev från Anna Janzon).

³⁷⁷ SL s. 159 (5 juli 1925) och SL s. 208 (5 oktober 1925).

³⁷⁸ SL s. 138-139 (5 juni 1925, Verner Wester vid SMK:s årsmöte) och SL s. 170-171. (5 augusti, redogörelse av Erik Folke).

³⁷⁹ SL s. 193 (5 september 1924) och SL s. 244 (20 november 1925).

³⁸⁰ SL s. 118-119 (20 maj 1924, årsrapport av Carl Blom), SL s. 9-11 (5 januari 1925, artikel av Erik Folke), SL s. 22 (20 januari 1925) och SL s. 48 (20 februari 1925).

³⁸¹ SL s. 108 (5 maj 1926, årsrapport av August Berg).

³⁸² Författaren hörde som barn en missionär berätta om denna demonstration.

Månen lyser vackert

Flaggan hade just hissats vid en skola på missionens område i Luoyang³⁸³. Eleverna sjöng (inte helt rent) Sun Yat Sens hymn om "folkets tre principer", dvs nationalsången. Den röda flaggan hade ett blått fält med en strålände vit sol, symbolen för Guomintang ("Folkets parti").

När jag bevittnade denna morgonsamling var det år 36 (fast västerlänningar sade 1947). För tideräkningen utgick från revolutionen. Men republikens dagar var redan räknade. Inbördeskriget närmade sig och nästa år intogs Luoyang. Missionens verksamhet upphörde. När staden långt senare moderniserades revs de flesta av SMK:s byggnader och ersattes med höga flerfamiljshus. Men där missionärsbostaden stått invigdes påsken 2000 den nya stora Tacksägelsekyrkan³⁸⁴.

Flaggan jag såg var inte republikens ursprungliga flagga. Den blev nationalflagga först efter det inbördeskrig som förde Guomintang till makten.

Tåget hade stått stilla en stor del av natten³⁸⁵. Vintern 1927 var Nils och Olga Svensson (sedermera Styrelius) och deras två flickor på väg till Sverige från Shaanxi. Engbäcks som de träffat i Luoyang skulle också resa till Sverige. Eftersom resan var besvärlig hade några kinesiska vänner valt att följa med, bl.a. Zhang från Luoyang. Och nu var det stopp igen två mil från Zhengzhou. "Det var månljust och lugnt, så vi behövde ej frysa där vi sutto hopkrupna på våra saker i ett hörn av vagnen. Soldater lågo utsträckta på golvet runt omkring oss, och det var alldeles mörkt i vagnen utom månskenet som lyste så vackert. Intressant var det att höra soldaterna diskutera Wu Pei-fu. Många bittra ord fölls om honom."

Överallt färdades soldater. Erik Folke skrev: "Härar ha gått endast för att lämna rum för nya härar. Och alla ha de plundrat, mördat och bränt."³⁸⁶ Det var inte alls som när äldste Zhao i Luoyang några år tidigare upplät en del av sitt hem till en välbesökt predikolokal för soldater³⁸⁷. Nu var Wu Peifu på väg att drivas bort av Guomindangs arméer³⁸⁸. Ett exempel på oredan är att de "jullådor" från Sverige som missionärerna skulle få 1926 nådde adressaterna med över ett års försening (inga jullådor sändes därför ut 1927)³⁸⁹. Allvarligare var att opium odlades mer än någonsin³⁹⁰. Själva ordföranden i Luoyangs antiopiumförening var storrökare...

³⁸³ Eget minne.

³⁸⁴ Författaren hade tillfälle att besöka kyrkan några dagar för invigningen.

³⁸⁵ *SL* s. 108-110 (5 maj 1927, brev från Nils och Olga Svensson) och *SL* s. 104 (5 maj 1927). Familjen bytte senare namn till Styrelius, se *SL* s. 29 (5 februari 1929).

³⁸⁶ *SL* s. 5-6 (5 januari 1927, återblick av Erik Folke).

³⁸⁷ *SL* s. 103-104 (5 maj 1925, brev från Nathanael Engbäck).

³⁸⁸ Verner Wester skrev i *SL* s. 234-236 (5 november 1926) och *HSÖ* s. 86-97 (1928).

³⁸⁹ *SL* s. 104 (5 maj 1927) och *SL* s. 32 (5 februari 1928, tackbrev från missionärerna).

³⁹⁰ *SL* s. 31-33 (5 februari 1927, brev från Nathanael Engbäck) och *SL* s. 135-136 (20 maj 1927, rapport från Mienchih och Sinanhsien för fjärde kvartalet 1926 av Malte Ringberg).

När Svenssons skulle börja sin resa rekvirerades deras missionsstation för marskalk Fengs räkning. Han var nämligen i antågande från väster. Liksom guvernören i Shanxi samarbetade han nu med Guomindang mot pekingregeringen³⁹¹. Kriget drabbade i hög grad området öster om Luoyang³⁹². Men även trakten kring Luoyang utarmades. Många landsbygdsbor började då slåss mot armén med spjut, knivar och enkla bössor³⁹³. Chiang Kai Shek sågs redan som den nya ordningens verkliga ledare. Den 8 juni 1928 hölls en högtidlig ceremoni i Peking som innebar att norra Kina erkände Guomindangs regering³⁹⁴. Den forna huvudstaden Nanjing (då skrivet Nanking) blev huvudstad igen. Peking fick byta namn till Beiping (då skrivet Peiping).

Men det hade varit oroligt, särskilt våren och sommaren 1927. Svenska skolan evakuerades till Japan³⁹⁵. Verner Wester befann sig på besök i Luoyang när det kom en uppmaning från den svenska konsuln att resa (i Engbäcks frånvaro höll han kontakt med verksamheten där)³⁹⁶. Nästan alla missionärerna kom till kusten i maj³⁹⁷. Efter många år i ett sträck i Luoyang återvände Ebba Burén till Sverige på hösten och Anna Janzon följande sommar³⁹⁸.

Västerlänningar brukade kalla Guomindang Nationalistpartiet. På sina håll var det en militant nationalism som uppstod. Hugo Linder upplevde detta redan i slutet av 1926 i Pucheng i Shaanxi³⁹⁹. Det skulle hållas möten i ett tält. "Vid min ankomst dit lågo bänkar, bord, svarta tavlan m.m. överända. Evangelisterna sutto där andfådda och rådlösa, överfallna som de blivit vid första försöket att bemöta motståndarna. Jag ställde i lugn sakerna till rätta och bad folket som, som ville höra predikan att sätta sig. Ynglingarna stormade då in, hojtande åt folket att gå ut. Vi stämde upp en sång och läto icke överrösta oss trots deras hojtande och handklappande och stampande uppe på bänkarna. Våra små skolgossar stodo mig troget bi. Ehuru de fingo slag på munnen höllo de på att sjunga, och vi kunde behålla fältet."

En stund senare försökte mötesledarna stänga tältet. "Ungdomen trängde dock in och fortsatte sina anfall. Vill ni inte predika? Vad sitta Ni då här för? Ni har ju alls ingen livskraft i Er! Hur långt kommer man sådan beskedlighet, som Ni visa, om man vill gagna sitt land och sitt folk? Gud! Jesus! Låt oss få se honom och vad han duger till! Bibeln! En sådan utländsk smörja! Nej! Ni äro utlänningarnas politiska redskap. De vilja taga vårt land ifrån oss!"

Trakasserierna hejdades så småningom av högre myndigheter, men våren 1927 beordrades församlingsledarna i Shaanxi att rapportera om missionärerernas förehavanden⁴⁰⁰. Hur skulle det nu bli för de kristna i Henan?

³⁹¹ *SL* s. 230 (5 november 1927).

³⁹² Det politiska läget beskrevs av Martin Lindén i *SL* s. 252-253 (5 december 1927).

³⁹³ Johannes Aspberg skrev Djiang Kai-Shek i *SL* s. 272 (20 december 1927).

³⁹⁴ *SL* s. 211-212 (5 oktober 1928, brev från Robert Bergling som var i Peking).

³⁹⁵ *SL* s. 77 (5 april 1927).

³⁹⁶ *SL* s. 164-166 (5 juli 1927, rapport från August Berg, föreståndare på fältet).

³⁹⁷ *SL* s. 134 (20 maj 1927) och *SL* s. 163-164 (5 juli 1927).

³⁹⁸ *SL* s. 229 (5 nov. 1927), *SL* s. 243 (20 nov. 1927) och *SL* s. 175 (5 augusti 1928).

³⁹⁹ *SL* s. 70-72 (20 mars 1927, brev från Hugo Linder).

⁴⁰⁰ *SL* s. 233-234 (5 november 1927, brev från Ingeborg Ackzell).

De första rödgardisterna

Plötsligt rusade de unga aktivisterna in i byggnaden och stoppade all verksamhet⁴⁰¹. De ropade slagord och släpade ut en misshaglig person. Sedan fördes han genom gatorna under förödmjukande former.

Sådana scener var vanliga när rödgardisterna härjade under kulturrevolutionen på 1960-talet. Men nu var det juldagen 1927 i en ort i Shaanxi. Namnet rödgardister var inte uppfunnet när ungdomarna angrep den lokala kyrkan och dess ledare och förbjöd de kristnas gudstjänster. Men visst fanns det "röda" inslag i de paroller som väckte en enorm hänförelse hos många unga.

Också Henan fick ungdomsgarden som i kampen för ett nytt och starkt Kina vände sig mot kristendomen. Våren 1928 fick luoyangtrakten besök av pastor Xie Mengzi, som var en känd och uppskattad förkunnare⁴⁰². Men aktivisterna på en ort beslöt sig för att hindra hans möte. Mötesdagen kom och då skulle skolungdomarnas plan sättas i verket. Mötesdeltagarna började samlas.

Det hade blivit svårare att vara kristen. Men när evangelisten Go Shuchen och åtta andra kristna 1927 dödades under ett möte i Changyang utanför Luoyang hade de helt enkelt kommit i vägen för en strid mellan armén och de upproriska Röda Spjuten⁴⁰³. Man hade försökt omintetgöra de små församlingarnas verksamhet⁴⁰⁴. Men just under denna kris döptes 90 personer i Luoyang och dess närhet och ett trettiotal i luoningtrakten⁴⁰⁵. En evangelist kommenterade: "Ja, det är nog så, det skall nöd och lidande till för att människorna skola besinna sig inför det allra nödvändigaste, och prövningar och fara för att vi, Guds barn, skola hålla oss vakna."

Medan missionärerna var kvar hade organisatoriska förbättringar gjorts⁴⁰⁶. 1925 hade församlingsledarna haft överläggningar om en bättre distriktsindelning, fler diakoner tillsattes och man började samla pengar för att kunna anställa en pastor. Någon sådan hade man inte ännu när krisen kom. Men det var många som gjort goda insatser. I Hanhwa hade en predikolokal inrättats⁴⁰⁶. Nathanael Engbäck skrev: "Vår äldste Li besökte platsen och bad för en kvinna, som varit besatt av en ond ande. Hon hade varit vild en lång tid, men blev frisk efter att Li hade bedit för henne. Hennes förändring gjorde djupt intryck på folket och flera blevo intresserade i evangelium där... Gamle Li har en särskild gåva att bedja för sjuka."

⁴⁰¹ *SL* s. 57 (5 mars 1928, i rapport från August Berg). Äldste Li i Huachow hade rapporterat om övefallet på Ma Tsz-liang i Hsiao-i-chen. Se karta på *SL* s. 113 (20 maj 1928).

⁴⁰² Hsie Meng-tses besök beskrevs i *SL* s. 178 (5 augusti 1928, i brev från Carl Blom) och *SL* s. 194-196 (5 september 1928, brev från Verner Wester).

⁴⁰³ Evangelisten Ko Shu-chen ledde mötet. Se *SL* s. 211 (5 oktober 1927, brev från Anna Janzon) och *SL* 21-22 (20 januari 1929, brev från Wei Tien-ch'en).

⁴⁰⁴ *SL* s. 235-236 (5 november 1927, brev från Oscar Carlén).

⁴⁰⁵ *SL* s. 34-37 (5 februari 1928, brev från Verner Wester, som citerade evangelisten Sie) och *SL* s. 45-47 (20 februari 1928, brev från Carl Blom).

⁴⁰⁶ *SL* s. 31-33 (5 februari 1927, brev från Nathanael Engbäck).

Pastor Xies besök var uppmuntrande för de kristna, särskilt som en ny en profettrörelse upplevdes som störande och förvirrande.

Xies resa var inte odramatisk. Trots alla avrättningar fortsatte rövare att härja (enligt Maria Pettersson som återvänt till Xinan)⁴⁰⁷. I en stad kidnappades mandarinerna av rövare medan möte pågick. I en annan stad gjorde röverfaran att portarna var stängda. In släpptes bara de som kunde bevisa att de var kristna som tänkte lyssna på Xie. Och på en tredje ort beredde sig som nämnts militanta aktivister på att sabotera Xies framträdande. Men strax före mötet kom en order från marskalk Feng att de kristna skulle lämnas i fred (inbördeskriget pågick fortfarande och marskalken befann sig i Henan). Luften gick ur de unga garderna som upplöstes och bara försvann.

Bland reformvännerna fanns en del som var kristna. Marskalk Fengs främste general predikade själv⁴⁰⁸. När han besökte Tongguan i Shaanxi var de kristna efter missionärernas avresa som "får som mist sin herde". Generalen sammankallade ett församlingsmöte och tog med sig överfältläkaren och fältkaplanen. Evangelisten Li utsågs till pastor. Vid en gudstjänst ledde överfältläkaren i bön och generalen predikade varefter de förrättade pastorsinvielsen tillsammans med kaplanen och en representant för församlingen. Man hoppades att den något ovanliga pastorsinvielsen skulle godkännas av synoden (så kallades sammanslutningen av de församlingar som SMK grundat).

Officerarna står som slagna av blixten⁴⁰⁹. De har just bett distriktsintendenten om lov att ta över halva missionsstationen i Luoyang. Hela hösten 1927 har skolorna varit stängda (de nya registreringsavgifterna var för höga för SMK). Kommunen disponerar pojkskolan. Men där finns ju flickskolan och missionärsbostaden. Den kristne generalens fru har bott där men nu har hon flyttat. Och nu säger intendenten att så vitt han vet är lokalerna uthyrda. Omöjligt! Det hade ju varit alldeles tomt där när de talade med evangelisten Li dagen innan. Officerarna går dit igen och finner ett stort väveri...

Li och äldste Wei hade varit mycket verksamma. När Verner Wester (som kommit tillbaka från kusten) kom till Luoyang strax efteråt höll de som bäst på att hyra ut pojkskolan eftersom kommunen inte längre behövde den⁴¹⁰. Guomindangs propagandaavdelning som ville ha den greps av ursinne.

Skolorna hade länge varit ett bekymmer. Statens läroplan förbjöd konfessionella inslag i undervisningen i "godkända" skolor⁴¹¹. Och godkännandet var viktigt för elever som ville läsa vidare. Men nu kunde det inte bli några kristna skolor i Luoyang på mycket länge.

⁴⁰⁷ *SL* s. 197 (5 september 1928, brev från Maria Pettersson).

⁴⁰⁸ Om general Chang Chih-chiang (Chang Tz-chiang) skrevs i *SL* s. 172-173 (5 augusti 1927, rapport från församlingen i Tungkwan om pastorsinvielsen) och *SL* s. 11-12 (5 januari 1928, August Berg citerade Jonathan Goforth). Hans egen berättelse fanns i *SL* s. 255-256 (10 december 1933) och *SL* s. 275-277 (25 december 1933).

⁴⁰⁹ Verner Wester skrev i *SL* s. 148-150 (5 juni 1928) och *SL* s. 160-161 (5 juli 1928). Se även *SL* s. 122 (20 maj 1928, i årsrapport av August Berg).

⁴¹⁰ *SL* s. 51-52 (5 mars 1928, artikel av Martin Lindén).

⁴¹¹ *SL* s. 117 (20 maj 1927, i årsrapport av August Berg).

I rövarnas våld

Åskskuren kom som en lättnad⁴¹². Det hade varit olidligt varmt under de sju timmar det tog att komma över Gula floden. Men nu var de i säkerhet i Shanxi. På Shaanxistranden hade Estrid Sjöström, Ida Söderberg och deras vänner blivit omringade av rövare. "Det var ej första gången jag råkat ur för detta slags folk i Kina, så jag såg snart, vad de voro ute efter", skrev Estrid Sjöström eferåt. "Men det var förunderligt, hur Gud tog bort all fruktan, så att jag kunde tala med dem helt glatt och naturligt."

Men det var inte lätt att vara glad och naturlig när rövarna gick igenom deras tillhörigheter och plundrade resenärerna runt omkring dem. Men i stället för att ta något från missionärerna frågade de hövligt om de kunde få en bleckburk med utländska karameller. Ibland kunde alltså rövare visa viss respekt för kristna. Detta skulle leda till ett problem för äldste Wei i Luoyang.

Rövarhövdingen hade aldrig varit med om något liknande⁴¹³. De två som gripits på vägen från Luoyang till Songxian visade ingen rädsla. Med biblar och bibelplanscher förklarade de den kristna läran för honom. De bad och predikade för medfångarna av vilka somliga "under månader lidit plågor grymmare än helvetets, och som därför med glädje hörde evangelium och lärde sig bedja. Somliga, som under natten bådo till Gud, blevo följande dag satta på fri fot", skrev äldste Wei i Luoyang.

De båda, He och diakonen Ge, hade varit på ett möte för ledare i det s.k. presbyteriet (synoden, dvs "SMK:s" församlingar, var indelad i "presbyterier" varav ett var i Henan). Som kristna hade de sanningsenligt redogjort för sina tillgångar och rövarhövdingen var nu övertygad om att dessa fångar var ärliga. Men *hur* ärliga? He släpptes för att gå hem och *låna* till sin lösesumma. Äldste Wei, hans fru, äldste Xiao och Li Wencheng blev mycket glada att se honom i Luoyang igen och de tackade Gud. Men skulle He verkligen *gå tillbaka* till rövarna med de pengar som han lånat?

"Honan har blivit ett helvete på jorden", menade evangelisten Xiao Xili⁴¹⁴. För Wei berättade han om hur rövare stormade Hancheng. Han berättade om övergreppen, kvinnoroven, morderna, plundringarna, gisslantagandet och den enorma förödelsen. Av kapellet och hans bostad fanns bara ett trasigt kök kvar. "Men Gud vare lov, att vi ha en tillflykt undan regn." Han hade sår efter tortyr. Han var djupt rörd av att hans vänner varit beredda att skuldsätta sig om det behövdes för att lösa ut honom. (Xiaos värsta upplevelser var när rövarna kallblodigt sköt hela grupper av fångar som de inte fått lösen för.) - Måste He hålla sitt löfte att gå till sådana människor med pengar? Hövdingen hade ju bara lovat att "i vänskap göra slut på affären". *I vänskap?*

⁴¹² SL s. 210-212 (10 oktober 1930, brev från Estrid Sjöström).

⁴¹³ SL s. 195-197 (10 september 1930, brev från Wei Tien-ch'en). Även Hsiao var äldste. Ko var diakon. Indelningen av synoden hörde jag om som barn.

⁴¹⁴ Hsiao Hsi-li citerades av äldste Wei i hans brev (se föregående not).

Ibland ingrep armén, t.ex. när rövare tagit 2000 personer till fånga öster om Luoyang⁴¹⁵. Men vid fritagningen omkom halva gisslan. Allt detta hände 1930, men redan följande år lyckades en ny general genom en ordentlig upprensning få mera ordning i området⁴¹⁶.

Situationen hade förvärrats av nya inbördeskrig. Bl.a. hade Feng 1929 varit i strid med regeringen i Nanjing⁴¹⁷. Fred slöts nästa år⁴¹⁸. Men då hade provinshuvudstaden Kaifeng upplevt något så nytt som anfall av bombflyg (äldste Wei hade varit där när 10 plan fällde 26 bomber)⁴¹⁹. Flyg hade också satts in när regeringen skulle ta kontroll över Shanxi som så länge varit självständigt⁴²⁰. Kina skulle snart få vara med om ännu mer av sådant.

Japan utnyttjade nämligen Kinas svaghet genom att 1931 besätta nordöstra Kina som blev en japansk lydstat⁴²¹. (Efter ytterligare övergrepp försökte Japan 1937 erövra hela Kina. Det lyckades inte. Då Japan 1941 även angrep USA ledde det till nederlag 1945. Kina var då ännu mer härjat. 1947 gjorde de välorganiserade kommunisterna uppror och fördrev 1949 Guomindang från fastlandet. Då upprättades Folkrepubliken med Peking som huvudstad.)

En hungersnöd under 1929 fortsatte nästa år⁴²². Carl Blom skrev: "I Honan har krigstillståndet gjort nöden större, än den på grund av skördeförhållandena behövt bli"⁴²³. I Luoyang fanns kristna med en erfarenhet av nödhjälpsarbete som de fick användning för igen⁴²⁴. Johannes Aspberg fick i uppdrag att hjälpa till⁴²⁵. Pengar samlades in i Sverige⁴²⁶.

Verner Wester som arbetat hårt med nödhjälpsarbete i Shanxi avled efter en kort sjukdom 1930⁴²⁷. Han begrovs bredvid sin första fru, sin andra fru och fyra av de fem barnen (sonen Sven var i Sverige)⁴²⁸. Ytterligare fem missionärer avled under 1929 och 1930, en av dem efter mindre än två år i Kina⁴²⁹. Dessutom dog Ebba Burén som hoppats återvända till Luoyang. Ethel Blom och Maria Pettersson hörde till dem som var ordentligt sjuka⁴³⁰.

⁴¹⁵ *SL* s. 213 (15 oktober 1930, brev från Maria Pettersson).

⁴¹⁶ *SL* s. 82 (10 april 1932, i rapport för andra halvåret 1931 av Nathanael Engbäck).

⁴¹⁷ Martin Lindén skrev om det politiska läget i *SL* s. 231 (10 november 1929).

⁴¹⁸ *SL* s. 230 (10 november 1930).

⁴¹⁹ *SL* s. 213 (15 oktober 1930, brev från Maria Pettersson).

⁴²⁰ *SL* s. 33-34 (10 februari 1931, brev från Johannes Aspberg).

⁴²¹ Kinesernas bitterhet beskrevs av Johannes Aspberg i *SL* s. 123-124 (10 maj 1932).

August Berg beskrev inrättandet av lydstaten Manchukuo i *SL* s. 238 (10 november 1932).

⁴²² *SL* s. 45 (25 februari 1929), *SL* s. 80-82 (10 april 1929, brev från Verner Wester), *SL* s. 80,82 (10 april 1930, brev från Johannes Aspberg) och *SL* s. 100-107 (10 maj 1931, i årsberättelse av Carl Blom).

⁴²³ *SL* s. 122-123 (25 maj 1930, i årsrapport av Carl Blom).

⁴²⁴ *SL* s. 56-57 (10 mars 1930, brev från äldste Wei).

⁴²⁵ *SL* s. 93-95 (25 april 1930, brev från Malte Ringberg).

⁴²⁶ Redovisningen av nödhjälpsmedel började i *SL* s. 62-64 (10 mars 1929).

⁴²⁷ *SL* s. 159-160 (10 juli 1930, minnesruna av Erik Folke) och *SL* s. 8-9 (10 januari 1931, en minneshögtid skildrad av Maria Nylin).

⁴²⁸ Sven Westers resa till Sverige omnämns i *SL* s. 199 (5 september 1927).

⁴²⁹ Se t.ex. årsberättelser *SL* s. 125-126 (25 maj 1930) och *SL* s. 108-109 (10 maj 1931). Om Ebba Burén se *SL* s. 209-210 (10 oktober 1930, minnesruna av Erik Folke).

⁴³⁰ *SL* 93-95 (25 april 1930, brev från Malte Ringberg).

Inte alla missionärer som reste till Sverige kunde alltså komma tillbaka. Beinhoffs återvändande inte eftersom Edith var klen⁴³¹. Anna Janzon och August Berg (föreståndaren) slutade av åldersskäl⁴³². Missionärerna valde i november 1928 Carl Blom till ny föreståndare.

I början av 1931 var Engbäcks efter nästan fyra år på väg tillbaka till Luoyang när några vagnar i tåget spårade ur (utan att någon skadades)⁴³³. De hade fått en son i Sverige och Nathanael hade blivit prästvigd⁴³⁴. Nästa år fick de dottern Astrid⁴³⁵. (Det var i hennes sällskap min fru och jag strax före påsk 2000 fick se den nästan färdiga Tacksägelsekyrkan. Då fick vi också träffa den nästan nittioåriga pastor Ma. som tagit initiativ till kyrkan.)

När äldste Wei Dianchen avled i cancer sommaren 1932 skrev Nathanael Engbäck i minnesrunan att det var han som under stora svårigheter haft ansvaret för församlingen under dessa år⁴³⁶. "Efter eder avresa utbröt svår förföljelse", skrev Wei till Engbäck⁴³⁷. "Inom församlingen framträdde fiendskap och upplösning. Hade jag ej fått nåd att vila vid den korsfäste Frälsaren och hans uppståndelses väldiga kraft, så hade seger ej varit möjlig i dessa svåra förhållanden." Men det var många som hjälpt till på de olika platserna. Den predikande generalen hade talat flera gånger i Luoyang. Chen Chong-gui ("Marcus Cheng") hade varit på besök. Antalet församlingsmedlemmar uppgavs 1929 vara 729, men siffran ansågs vara osäker⁴³⁸.

I Songxian var kapellet för litet. He ledde arbetet där. Det var när han var på hemväg från en överläggning i Luoyang som han greps av rövare och blev fri mot löfte att hämta pengar. Wei kom fram till följande: "Enligt min tanke, så behöver man ej frukta några större svårigheter för dem, om de handla uppriktigt mot rövarna. Genom att sålunda behandla rövarna uppriktigt till slut kan man räkna, att de vunnit seger och förhärligat Guds namn."

Evangelisten Xiao som kommit undan som från "tiotusen dödar" lärde sig "att bedja utan återvändande och att blicka mot himlen i min bön". Hans slutkommentar var: "Efter utseendet tyckes det som om församlingen lidit ej ringa skada, men om man ser efter lärans andemening, så har församlingen i stället blivit uppbyggd."

Nathanael Engbäck greps av stor respekt för dessa kristna kineser och menade att det fordrades "mycken takt och vishet att åter gå in i arbetsuppgifterna härute". Stämningen var vänlig. Men det var en ny tid. *Hur* ny upptäckte Hugo och Marie Linder när de var på Jigong sommaren 1932⁴³⁹. För en dag hände något och de fick gömma sig i källaren.

⁴³¹ *SL* s. 19-20 (20 januari 1929) och *SL* s. 219-220 (25 oktober 1932).

⁴³² *SL* s. 29 (5 februari 1929) och *SL* s. 20 (20 januari 1929).

⁴³³ *SL* s. 54-57 (10 mars 1931, brev från Nathanael Engbäck).

⁴³⁴ *SL* s. 102 (5 maj 1928) och *SL* s. 159 (10 juli 1930).

⁴³⁵ *SL* s. 156 (10 juli 1932).

⁴³⁶ *SL* s. 220-221 (25 oktober 1932, minnesruna av Nathanael Engbäck).

⁴³⁷ *SL* s. 21-22 (20 januari 1929, brev från Wei Tien-ch'en).

⁴³⁸ Sannolikt avsågs medlemmarna i hela luoyandistriktet i *SL* s. 174-175 (10 augusti 1930, i årsrapport av August Berg).

⁴³⁹ *SL* s. 117 (25 maj 1933, i årsberättelse av Carl Blom).

Stäng portarna!

Äntligen vågade Linders sig upp ur källaren. De skrämmande ljuden hade upphört. Den kommunistiska gerillastyrkan hade verkligen lämnat området och tagit med sig alla sina fångar och allt annat de rövat. Vart den gett sig iväg var inte så gott att veta. Under de följande åren skulle flera röda arméer ströva hit och dit i Kina. SMK skulle få höra om dem igen.

Samtidigt förberedde sig sex unga missionärskandidater för att resa till Kina. Under åren innan hade det kommit flera nya missionärer, bl.a. Ingrid Israelsson som reste ut 1929⁴⁴⁰. Hon gifte sig 1931 med Johannes Aspberg⁴⁴¹. De skulle så småningom bli missionärer både i Luoyang och Japan⁴⁴². Men den aktiva missionärskåren började ändå tunnas ut och därför var det glädjande att det kom sex nya på en gång⁴⁴³. Bland dem var mina föräldrar Ingrid Berg och Erik Malm som var förlovade⁴⁴⁴. De skulle också komma både till Luoyang och Japan.

Alla sex deltog i SMK:s båda sommarkurser (sådana hölls varje år)⁴⁴⁵. De leddes av Erik Folke, som själv höll bibelstudierna (trots att han var 70 år var han missionsföreståndare i SMK samt ordförande i Svenska Missionsrådet, som omfattade de flesta samfund och organisationer som drev mission)⁴⁴⁶.

Min far hade varit ungdomsledare i KFUM och han hade haft kontakt med Richard Anderson. Min mor hade varit folkskollärare och kom från en familj som stödde SMK (mina morföräldrar hade själva gärna rest till Kina, men de kunde inte)⁴⁴⁷. 1927 hade hon hört Erik Folke på ett nordiskt möte för studenter och skolungdom i Karlskoga⁴⁴⁸.

Ingen av mina föräldrar hade någon teologisk utbildning. Men SMK som hade stöd från olika samfund hade i sina stadgar en slags bekännelse som något påminner om den nicenska trosbekännelsen med särskild betoning på frälsningen⁴⁴⁹.

⁴⁴⁰ *SL* s. 204 (10 oktober 1929). Presentation i *SL* s. 127 (25 maj 1929).

⁴⁴¹ Bröllopsfoto i *SL* s. 243 (25 november 1931).

⁴⁴² Författaren minns dem både från Luoyang och Japan.

⁴⁴³ Se t.ex. uppräknningen i *SL* s. 103 (25 april 1932, i årsberättelse).

⁴⁴⁴ Antagna 1931, se *SL* s. 227 (10 november 1931). Martin Lindén skrev presentationer i *SL* s. 207-208 (10 oktober 1932). Han skrev om avskiljningarna i *SL* s. 195-199 (10 september 1932) och om avskedet i *SL* s. 203-206 (10 oktober 1932).

⁴⁴⁵ De hölls nära Falun och Göteborg, se *SL* s. 135-136 (25 maj 1932). Reportage i *SL* s. 157-161 (10 juli 1932, av "H.B" med bild av de sex) och i *SL* s. 187-192 (10 september 1932, av "E.O.").

⁴⁴⁶ *SL* s. 140-143 (10 juni, artikel av Karl Fries). Om Svenska Missionsrådet se t.ex. *SL* s. 164 (10 juli 1932) och *SL* s. 229 (10 november 1934).

⁴⁴⁷ Enligt familjetraditionen kunde författarens morfar inte få samtycke från sina föräldrar. SMK krävde sådant samtycke eftersom man såg det som olyckligt om missionärsuppgiften vållade strid inom familjen.

⁴⁴⁸ *SL* s. 102 (5 maj 1927). Författarens mor har berättat att hon var med. Ur sådana möten uppstod Sveriges Evangeliska Student- och Gymnasiströrelse (numera Credo).

⁴⁴⁹ Detta stod i SMK:s *Grundstadgar och föreskrifter*.

Sorgligt nog blev Luoyang åter Kinas huvudstad i februari 1932⁴⁵⁰. Det talades om en stor modernisering. Men den sorgliga anledningen var japanernas anfall på Shanghai som gjorde att också Nanjing var hotat. "Vi hoppas, att det skall bli fred", skrev Maria Pettersson. "Landet är som ett upprört hav." Till de lokala förbättringarna hörde nya vägar och busstrafik till Yiyang och Luoning. I Luoyang hade det "talats om att bredda alla de fyra huvudgatorna för att giva rum åt den enormt ökade biltrafiken" (Nathanel Engbäck)⁴⁵¹.

Regeringens ankomst skapade alltså en stor trängsel. Missionsstationen hade redan fått avstå skollokalerna när utrikesdepartementet ville ha kapellgården. Men det var det enda som fanns kvar åt pojkskolan så det utrymmet lyckades man rädda. Ordentlig utbildning kunde bara ges i kommunala skolor. Ändå skrev en kristen regeringstjänsteman (liksom åtskilliga icke kristna föräldrar) in sina barn i kyrkans skola som inte kunde ge mycket mer än kristendomsundervisning. (I Xinan hade kyrkan "riktiga" skolor. Kristendomsundervisningen skedde mest i form av gudstjänster, något som var tillåtet där.)

Nathanael Engbäck skrev: "Vi ha öppna dörrar för att förkunna evangelium, och vi känna vikten av att bruka varje tillfälle, som ännu erbjudes oss. Och vi äro så tacksamma att få vara ihågkomna i bön."

1931 blev församlingarna i Songxian, Yiyang, Minggao och Hancheng självständiga precis som de i Luoyang och Luoning⁴⁵². Dessutom fanns ett tiotal predikoplatser⁴⁵³. Flera byar besöktes av evangelister och bibelkvinnor nu när det var lugnare. Söndagsskollärare hade utbildats i Luoyang och Songxian.

Hösten 1931 vädjade några stadsbor förgäves till myndigheterna i Songxian att de skulle stoppa församlingens stormöte⁴⁵⁴. Kapellet med 400 sittplatser var dag efter dag överfullt. Och de klagande var besvikna över att se var folkets sympatier låg.

Äldste Wei som var med berättade att efter 43 dop hade församlingen nu 223 medlemmar. Flera av dem hade viktiga uppgifter i samhället. Man höll på att skaffa lokal till sin nya pojkskola med 20 elever. Under ett par månader hade man hållit tältnöten på en mindre ort och ville fortsätta ett tag till⁴⁵⁵.

Naturligtvis ville församlingen ha ett nytt sådant stormöte hösten 1932⁴⁵⁶. Men strax innan det skulle börja närmade sig en kommunistisk armé. Stadsportarna stängdes och stormötet fick inställas. Men de röda anföll inte utan försvann från området - för den här gången.

⁴⁵⁰ *SL* s. 69-70 (25 mars 1932, brev från Maria Pettersson), *SL* s. 123-124 (10 maj 1932, brev från Nathanael Engbäck), *Bra Böckers Lexikon 2000* band 15 s. 199-200 (Bra Böcker 1997) och Hsiao-ting Lin: *Modern China's Ethnic Frontiers* s. 34-35 (Routledge 2011).

⁴⁵¹ *SL* s. 153-154 (10 maj 1932, brev från Nathanael Engbäck).

⁴⁵² Minggao skrevs då Mingkao. Se Nathanael Engbäcks halvårsrapporter för 1931 i *SL* s. 231-234 (10 november 1931) och *SL* s. 81-85 (10 april 1932).

⁴⁵³ *SL* s. 174-175 (10 augusti 1930, i artikel av August Berg om missionsstationer).

⁴⁵⁴ *SL* s. 9-10 (10 januari 1932, brev från Nathanael Engbäck).

⁴⁵⁵ Platsen hette Manüchen enligt andra rapporten i not 452 ovan.

⁴⁵⁶ *SL* s. 8-9 (10 januari 1933, brev från Carl Blom) och *SL* s. 83-85 (10 april 1933, brev från Johannes Aspberg).

Äntligen fred?

Svenska skolan på Jigong stod tom och övergiven⁴⁵⁷. Lyckligtvis hade överfallet ägt rum under sommarlovet. Nu var man en bra bit inne på höstterminen 1932 men man vågade naturligtvis inte skicka dit barnen.

Samtidigt närmade sig de sex nya missionärerna Shanghai efter en dryg månads båtresa från Genua⁴⁵⁸. De oroade sig i onödan för tullen (min far försökte t.o.m. räkna ut värdet av sitt bagage i kinesiska dollar)⁴⁵⁹.

Missionärerna for till CIM:s språkskolor, de tre manliga till Anjing och de tre kvinnliga till Yangzhou⁴⁶⁰. Min far blev som de flesta i hans kurs illa berörd när några unga tyska missionärer visade sympatier för Adolf Hitler som kom till makten i januari 1933 (under språkkursens gång)⁴⁶¹. Maktlystnaden hos Hitler, hos de kinesiska kommunisterna och hos de japanska generalerna som segrat vid Shanghai skulle snart få konsekvenser som han inte kunde ana.

Långt därifrån skrev Nathanael Engbäck en redogörelse för 1932 års verksamhet i luoyangtrakten⁴⁶². Det hade varit en fruktansvärd koleraepidemi⁴⁶³. 19 män och 82 kvinnor hade döpts och fler väntade på dop. Ny verksamhet hade börjat i Qaochang och Hongshui⁴⁶⁴. Men mest gladde han sig över att "ett tydligt uppvaknande hos många och förut oroliga samveten ha funnit frid genom Jesu Kristi försoning... Äktheten därav har visat sig i deras bekännelse av synd, återställande av orätt bekommet gods, förnyad iver att vittna om Frälsaren och större kärlek och innerlighet inbördes."

Vägen till Yuncheng hade upphört att existera⁴⁶⁵. Det fanns bara ett vattenfylldt dike där några kärror långsamt tog sig fram. Plötsligt halkade ett av dragdjuren och blev liggande med huvudet under vatten innan man lyckades lösgöra det. I sällskapet fanns min mor som efter en underbar semester i bergen var på väg tillbaka till språkstudierna⁴⁶⁶. Någon dag senare kom de återstående semesterfirarna, bland dem min far. Nu i slutet av augusti 1933 hade det kommit skyfall. Men när "de sex" korsade Gula Floden i april yrde stoftet nästan kvävande⁴⁶⁷. Vattenståndet var lågt och färjan gick på grund. Det liknade början till en hungerkatastrof och SMK vädjade om nödhjälp⁴⁶⁸.

⁴⁵⁷ *SL* s. 232-234 (10 november 1933, brev från Nathanel Engbäck).

⁴⁵⁸ Brev från Erik Malm i *SL* s. 259-261 (10 dec. 1932) och *SL* s. 13 (10 jan. 1933).

⁴⁵⁹ Det gick då nästan fem kinesiska dollar en amerikansk enligt *Memorandum on Construction in China* (American Council, Institute of Pacific Relations, April 14 1933).

⁴⁶⁰ Se t.ex. *SL* s. 12-13 (10 januari 1933, brev från Gudrun Boqvist) och *SL* s. 56-57 (10 mars 1933, brev från Erik Malm).

⁴⁶¹ Enligt samtal med författaren.

⁴⁶² Nathanael Engbäck i *SL* s. 95-96 (25 april 1933) och *SL* s. 106-107 (10 maj 1933).

⁴⁶³ Se föregående not och *SL* s. 232-234 (10 november 1932, brev från Nils Styrelius).

⁴⁶⁴ Nathanael Engbäck skrev Ts'ao Ch'ang och Hungshui.

⁴⁶⁵ Författarens mor skrev till sin syster Ebba 1-4 september 1933.

⁴⁶⁶ Åke Haglund skrev i *SL* s. 222-223 (25 okt. 1933) och *SL* s. 231-232 (10 nov. 1933).

⁴⁶⁷ Carl-Gustaf Nordberg: *SL* s. 163-166 (10 juli 1933) och *SL* s. 179-181 (10 aug. 1933).

⁴⁶⁸ *SL* s. 90-91 (25 april, artikel av Martin Lindén).

Vid missionärskonferensen i juni hade en stadgerevision godkänts⁴⁶⁹. Pensionsåldern var 70 år och om inget oförutsett inträffade skulle mina föräldrar kunna vara många år i det inre av Kina. Men det skulle verkligen inträffa mycket som de inte förutsåg när de återgick till språkstudierna för Carl Blom. De hade nu varit förlovade i ett och ett halvt år, men enligt reglerna skulle de vänta med bröllop ett år till så att de behärskade språket bättre⁴⁷⁰. De måste kunna riksspråket (en standardiserad form av pekingmålet) och dessutom henanmälet eftersom de skulle bo i Luoyang. Min mor tillbringade vintern och våren hos Aspbergs i Shanxian väster om Luoyang och tenderade för Johannes⁴⁷¹. Dessutom fick hon kontakt med arbetet bland kvinnor⁴⁷².

Min far var under tre månader med om tältnöten sydväst om Peking⁴⁷³. Där hade CIM arbetat. Trots att det blev oväntat kallt tog ingen skada av att sova i tält. Efteråt berättade evangelisterna att "det varit ett gemensamt böneämne för dem, att Herren skulle hjälpa oss alla, så att vi inte skulle känna kylan." På ett ställe var barnen stökiga. Mötesledarna bad till Gud och en evangelist talade med barnen så att han "började vinna deras hjärtan". En narkoman fick hjälp och började efter några dagar berätta för andra mötesbesökare. En av traktens få kristna hade tillsammans med sin fru kommit till tro tio år tidigare. Han hade nämligen efter förbön blivit fri från besatthet (de anhöriga hade förgäves sökt hjälp av en andebesvärjerska).

Med många nya erfarenheter återvände min far till Yuncheng för att arbeta på kontoret där. Av Carl Blom fick han höra hur man kommit fram till de olika rutinerna⁴⁷⁴. Men - det fanns inte lång tid kvar för den gamla ordningen.

Mina föräldrar gifte sig den 12 juni 1934 i samband med missionärskonferensen i Yuncheng⁴⁷⁵. Efter bröllopsresan till Jigong slog de sig ner i Luoyang, som inte längre hette Honanfu⁴⁷⁶. De kom in i en verksamhet som vuxit. I hela distriktet hade 200 döpts året innan⁴⁷⁶. Det berodde bl.a. på att man haft öppna kurser på en månad för intresserade kvinnor. Vid församlingarnas stormöten hade det varit en väckelseanda. "Nu märker man ofta hur det är det enkla evangeliet om synd och nåd, som kommer i centrum", skrev Nathanel Engbäck. Pojkskolor fanns i Luoyang och i Songxian och en nystartad flickskola i Minggao. Eftersom de flesta kvinnor hade dålig utbildning var kvinnoskolor också en viktig arbetsform.

Men nästan genast kom en chock för mina föräldrar, särskilt för min mor.

⁴⁶⁹ Författarens mor Ingrid Berg skrev rapporten i *SL* 206-208 (10 juni 1933).

⁴⁷⁰ Enligt SMK:s *Grundstadgar och föreskrifter*.

⁴⁷¹ Brev från författarens föräldrar. Se också *SL* s. 223 (25 oktober 1933).

⁴⁷² *SL* s. 146-147 (10 juni 1934, brev från Ingrid Berg).

⁴⁷³ *HSÖ* s. 69-78 ("I tält", artikel av Erik Malm).

⁴⁷⁴ Författarens föräldrar skrev flitigt till varandra denna vinter och vår.

⁴⁷⁵ *SL* s. 155 (10 juli 1934) och *SL* s. 10 (10 januari 1935, bild). Bröllopsresan hade planerats i brev som finns kvar.

⁴⁷⁶ Sinims Land säger inte när namnändringen skedde officiellt. Postverket tog bort adressen Honanfu 1933 enligt *SL* s. 178 (10 augusti 1933). Men enligt Maria Pettersson hade Luoyang blivit den vanliga benämningen redan tidigare. Se *SL* s. 69-70 (25 mars 1932).

⁴⁷⁷ *SL* s. 160-162 (10 juli 1934, redogörelse av Nathanael Engbäck).

Evangelium i spökslottet

Som barn fascinerades jag av berättelsen om missionsstationen som inrättades i ett spökhushus som ingen vågat använda på länge. Det huset fanns i Lushi, en stad långt uppåt Luofloden utanför luoyangdistriktets gränser⁴⁷⁸. Frågan är om det av missionärerna var någon mer än Johannes Aspberg som någonsin såg detta hus. Efter Malte Ringbergs besök 1916 hade ingen av SMK:s missionärer varit i Lushi förrän Johannes Aspberg en mörk kväll i oktober 1934 bad att få komma in genom stadporten. Tiderna var fortfarande så osäkra att han och hans följeslagare släpptes in bara för att de skulle till evangeliesalen.

I en stad där rövarhövdingar betraktats med allmän vördnad var det inte lätt att vara kristen. Men det var församlingen här som nu höll ett välbesökt stormöte i "spökhuset", som den hyrt för "ett fabulöst billigt pris". Det var i själva verket stadens största hus och här fanns både pojkskola och klinik.

Efter besök på några andra platser var Johannes Aspberg några dagar senare på väg ner genom Luoflodens kanjonliknande dalgång. Mellan små skogar av bambu rann flodens klara vatten och där flottades timmer. Naturen var hänförande. Här och där träffade han kristna, för församlingen i Luoning hade ett pärlband av predikoplatser längs floden⁴⁷⁹.

Men Johannes hade bråttom. Via militär radio hade övermandarinen i Shanxian förmedlat budskapet att den unga Margit Erikssons tillstånd var livshotande. En till synes lindrig magåkomma hade fört henne till sjukhus i Kaifeng. Johannes beslöt att genast resa hem. "Genast" betydde först två dagars ritt på mulåsna till Luoning där han övernattade hos äldste Zhang. Sedan for han med mulkärra till Luoyang, vilket tog två dagar till (inga bussar gick på de sönderregnade vägarna). Sedan åkte han tåg till Shanxian.

Magsjukdomar var ett svårt plågoris för kineserna. Vintern 1929-30 hade många i Luoyang dött⁴⁸⁰. Flera av Augustanas missionärer insjuknade då. Augustanas äldste Wu berättade detta vid "SMK:s" bönemöte (samarbetet mellan de båda församlingarna blev allt intimare och de höll gemensamma bönemöten en gång i månaden⁴⁸¹). Pionjären doktor Friberg vårdade de sjuka. Men till mångas sorg dog han ("många sjukas lyckostjärna") själv.

Och nu var det Margit Erikssons tur mindre än ett år efter ankomsten till Kina⁴⁸². Trots intravenös näringstillförsel kom slutet den 14 november 1934⁴⁸³. Min mor, Maria Pettersson och Maria Nylin var hos henne och upplevde trots allt ljus kring dödsbädden. Men "aldrig mer skall jag få se hennes soliga leende", skrev min mor.

⁴⁷⁸ *HSÖ* s. 65-74 (1938, artikel av Johannes Aspberg).

⁴⁷⁹ Se kartan efter föregående artikel (ofta återgiven i *SL*). Luoning kallas där Yungning.

⁴⁸⁰ *SL* s. 56-57 (10 mars 1930, brev från äldste Wei).

⁴⁸¹ *SL* s. 161-162 (10 juli 1933, brev från Nathanael Engbäck).

⁴⁸² *SL* s. 273-274 (25 december 1934, brev från Maria Nylin), *SL* s. 6 (10 januari 1934) och *SL* s. 243-244 (25 nov. 1934, minnesruna av Erik Folke).

⁴⁸³ *SL* s. 7-9 (10 januari 1935, brev från Ingrid Malm).

Malte Ringberg var tvungen att kliva av åsnan han red på⁴⁸⁴. När han hyrde den sades den vara "ett riktigt bra djur, och det var kanske så, men åsnan var illa fodrad". Han var på väg till Luoning där det skulle bli stormöte. Fastän han sedan länge bodde i Yuncheng och hade hand om räkenskaper m.m. var han nämligen på nytt ansvarig för en del av verksamheten i Henan. Stormötet fick en enastående tillslutning. Många som kom från landet måste därför sova utomhus på nätterna. Det gick bra nu i april 1935.

Malte Ringberg ville besöka Lushi igen. Men han måste avstå eftersom en kommunistisk styrka fanns inte långt därifrån. Kanske skulle den anfalla både Luoning och Luoyang. "Det är alldeles för många missionärer härute som infångats av kommunisterna", skrev han. Några hade avrättats⁴⁸⁵. En schweizisk missionär blev fången i 18 månader i södra Kina⁴⁸⁶.

Ungefär samtidigt deltog mer än 1000 personer i ett sex dagar långt stormöte i Luoyang⁴⁸⁷. Det hölls vid påskan för att understryka högtidens betydelse. "Det är vår i andens värld", skrev Nathanael Engbäck om att åtskilja "funnit frid för sin själ", bland dem en del gamla kristna. Där fanns kvinnor vars ansikten förslöats av livet men som nu lyste upp "med en sällsam glans".

Under stormötet samlades ledarna till överläggningar. Missionären var numera snarast vän och rådgivare. Äldste Wei som dog 1932 fick vid vårens stormöte året därpå en efterträdare⁴⁸⁸. Det blev läraren Li Zhende vars far sedan många år var äldste i Shiqiao (samtidigt med Li invigdes tre diakoner, en diakonissa och dessutom två äldste för församlingen i Hancheng). Han hade gått i SMK:s skola i Luoyang och vid seminariet i Yuncheng. 1921 blev han lärare vid sin gamla skola och efter några år rektor. I början av 1932 blev han synodens söndagsskolsekreterare⁴⁸⁹. Nathanael Engbäck skrev om honom som äldste: "Outtröttlig var han att bistå de kristna med råd och hjälp. Flitigt besökte han de små utstationerna för att leda gudstjänster och reda upp trassliga problem i arbetet." (Vid mitt besök i Luoyang 2000 fann jag att man mindes honom som en stor man⁴⁹⁰.) 1938 blev Li ledare för synoden.

De senaste åren var alltså en anmärkningsvärd period för de kristna i Luoyang. Bl.a. ökade samarbetet mellan församlingarna. Hösten 1934 besökte Erik Folkes vän Fritz Peterson Luoyang och talade vid flera möten som hölls gemensamt. Vid ett tillfälle noterade han att skolflickor från Augustana sjöng tillsammans med skolpojkar från SMK⁴⁹¹.

⁴⁸⁴ Malte Ringberg skrev i *SL* s. 182-183 (10 aug. 1935) och *SL* s. 194-195 (10 sept. 1935).

⁴⁸⁵ Erik Folke skrev i *SL* s. 79-80 (10 april 1935) och *SL* s. 267-268 (25 december 1935).

⁴⁸⁶ Morris Bergling skrev om Alfred Bosshardts fångenskap i *HSÖ* s. 84-101 (1937). Se också R.A. Bosshardt: *The Restraining Hand* (Hodder and Stoughton 1936).

⁴⁸⁷ *HSÖ* s. 66-79 (1936, artikeln "Det segra skall ditt korsbaner" av Nathanael Engbäck) och *SL* s. 197-198 (10 september 1935, brev från Erik Malm).

⁴⁸⁸ Li kom från Shihch'iao, se *SL* s. 211-212 (10 okt. 1933, brev från Nathanael Engbäck). Se även Erik Malms artikel "Li Chen Te" s. 194-204 i *I egna händer* (red. J.A: Lundahl, Lindblads förlag 1945). Avsnittet om Lis tidigare liv skrevs av Nathanael Engbäck.

⁴⁸⁹ Se ovan och *SL* s. 6-8 (10 januari 1933, artikel av Elsie Bergquist).

⁴⁹⁰ Min sagesperson var en ung man i Tacksägelsekyrkan.

⁴⁹¹ Brev från Fritz Peterson och Nils Styrelus i *SL* s. 9-12 resp. s. 13 (10 januari 1935).

Bara en av tusen var kristen⁴⁹². Men väckelsen fortsatte. Hösten 1934 döptes 109 kvinnor och 46 män i distriktet. Dopet är "porten till livets väg", skrev Nathaniel Engbäck⁴⁹³. "På den vandringen behöva dessa våra nykristna allt det stöd, som våra förböner kunna skänka dem, liksom de också behöva få mera ljus över vägen och kraft för vandringen genom flitigt bruk av nådemedlen."

Nu var gudstjänstlokalerna ofta för små. I Hancheng hyrde de kristna ett övergivet tempel (kapellet hade ju bränts ner av rövarna). Att det växande arbetet medförde ekonomiska problem hade synoden redan rapporterat⁴⁹⁴.

Tältnöten hölls bl.a. i Fenglichen och i Hexia, där en sinnesförvirrad man tyvärr skrämde bort många mötesbesökare⁴⁹⁵. I maj 1935 talade Wang Zai vid möten som hölls av de tre protestantiska församlingarna i Luoyang (grundade av SMK, Augustana och anglikaner)⁴⁹⁶. I september kom Wang Mingdao från Peking till Augustana men några möten hölls i SMK:s kapell⁴⁹⁷. Av höstens alla stormöten var det i Minggao särskilt glädjande eftersom den s.k. "Sanna Jesusförsamlingen" en tid vållat splittring bland de kristna.

Augustana tvingades 1934 stänga sin oregistrerade pojkskola, men kunde öppna igen hösten 1935. SMK:s skola som kunde fortsätta hade ett tag hade mer än 100 elever, många från icke kristna hem. Detta upplevdes som ett stort förtroende eftersom de kommunala skolornas standard hade förbättrats. Dessa hade numera samundervisning och SMK började mycket försiktigt med detsamma i de lägsta klasserna. Detta hade "slagit väl ut". Också på flera andra platser drev församlingarna skolor.

Vad gör en lärare när det inte längre finns några elever? Hanna Lundberg hann bara tjänstgöra ett läsår vid den lilla skola som SMK 1934 inrättade för sina missionärsbarn⁴⁹⁸. Först var den på Jigong och sedan under våren 1935 i Yuncheng. När de få skolpliktiga missionärsbarnen rest lades skolan ner och hon gick över till vanlig missionsverksamhet i Shaanxi. Två år senare gifte hon sig med Selfrid Eriksson. De bytte senare namn till Ershammar. När SMK 1951 startade en skola för missionärsbarn (i Japan) var de föräldrar till åtskilliga av eleverna, som alla bodde inom en mil från skolan⁴⁹⁹.

1934 och 1935 var på SMK:s fält de lugnaste åren efter revolutionen⁵⁰⁰. Ingen anade vad som skulle komma.

⁴⁹² *SL* s. 228-229 (10 november 1935, Nathanael Engbäck citerad av Martin Lindén).

⁴⁹³ *SL* s. 106-109 (10 maj 1935, redogörelse för andra halvåret 1934 av Nathanael Engbäck).

⁴⁹⁴ *SL* s. 55-57 (10 mars 1934, brev från synoden).

⁴⁹⁵ Ortsnamnet skrevs Hohsia i *SL* s. 107 (10 maj 1935, i Nathanael Engbäcks redogörelse).

⁴⁹⁶ Han kallades Leland Wang i *SL* s. 68-70 (25 mars 1936, årsredogörelse av Erik Malm). Se vidare s. 314 i artikel av Daniel H. Bays: *Christianity in China: From the Eighteenth Century to the Present* (red. Daniel H. Bays, Stanford University Press, ny upplaga 1999).

⁴⁹⁷ Wang Ming Tao var Kinas främste kristne talare enligt *SL* s. 45-47 (25 februari 1936, brev från Erik Malm). Se också föregående not.

⁴⁹⁸ *SL* s. 116-118 (25 maj 1935, årsredogörelse av Nils Styrelius) och *SL* s. 117-118 (25 maj 1936, årsredogörelse av Nils Styrelius).

⁴⁹⁹ I Svenska skolan i Japan (sedan länge nedlagd) gick även författarens systrar.

⁵⁰⁰ Se de årsredogörelser som nämnts i not 498.

Oväder

Det goda skördeåret 1934 följdes 1935 av försommartorka i Xinan⁵⁰¹. Den bröts först i juli⁵⁰². Men så kom en dag störtregn, hagel, åska och storm. "Vi fruktade att huset skulle ge vika", skrev Maria Pettersson. Ett stort träd föll över flera hus, men ingen blev skadad. Men på natten översvämmades en stad i närheten. Det ryktades att en tredjedel av befolkningen drunknat. Vid en annan översvämning förstördes Yanshi, hundratals drunknade och tiotusentals blev hemlösa⁵⁰³.

En dag några månader senare rörde sig två mulkärror långsamt på en väg som var som en leråker⁵⁰⁴. Stormötet i Songxian hade hållit på en dag när de kom fram. På den ena kärran åkte Johannes Aspberg och äldste Yao, på den andra min far och Selfrid Eriksson. (De två reste tillsammans fler gånger, t.ex. när de rekognoserade i Japan 1950 i samband med SMK:s flyttning dit⁵⁰⁵.) Under stormötet då 21 personer döptes fäste sig Selfrid särskilt vid Yaos "förmåga att med några penndrag på svarta tavlan få fram en bild, belysande det han vill ha sagt". Selfrid såg hur "mammorna glömma bort att leka med sina medtagna små" när Yao vädjade: "Öppna själens fönster mot nådens sol, och ditt liv blir ljust och rikt för dig själv, rikt för andra!"

Professorn hade åldrats⁵⁰⁶. Men jag hade ju inte sett honom på sexton år. När jag nu sommaren 1969 hälsade på mina föräldrar i Japan ville jag också se en del miljöer och personer som jag mindes⁵⁰⁷. Min far och jag gick in i professorsn hem, som var så helt annorlunda än de kinesiska husen. Ja, när kinamissionärerna kom till Japan måste de lära sig ett helt annat språk, en helt annan kultur och ett helt annat sätt att tänka⁵⁰⁸.

Men därinne i huset såg jag något som jag kände igen. Där fanns ett foto av Longmen (Drakporten). Redan som barn hade jag sett min fars foto som han tog vid resan till Songxian hösten 1935⁵⁰⁹. Professorn hade varit på turistbesök i Luoyang. Jag visste att Luoyang hade blivit en stor industristad med en väldig traktorfabrik men att Longmen var den enda verkliga turistattraktionen. I dag är den leriga landsvägen borta. Det är väl iordninggjort för dem som vill besöka de otaliga buddabilderna som är uthuggna i en klippvägg (den största är 17 meter hög)⁵¹⁰.

⁵⁰¹ *SL* s. 116 (25 maj 1935, i årsredogörelse av Nils Styrelius).

⁵⁰² Maria Pettersson skrev om katastrofen i Sen-si i *SL* s. 182 (10 augusti 1935).

⁵⁰³ *SL* s. 68-70 (25 mars 1936, årsredogörelse av Erik Malm).

⁵⁰⁴ *SL* s. 34-37 (10 februari 1936, brev från Selfrid Eriksson).

⁵⁰⁵ Egna minnen.

⁵⁰⁶ Professor Koide som bodde utanför Mishima nära berget Fuji var en av mina föräldrars språklärare unde deras första japanvistelse 1950-53. Sedan min far i flera år varit missionssekreterare återvände mina föräldrar till Japan.

⁵⁰⁷ *SL* s. 183-185 (julnummer 1969, artikel av förf.).

⁵⁰⁸ *EÖM-nytt* s. 6-7 (nr 33, juni 2009, artikel av förf.).

⁵⁰⁹ *SL* s. 35 (10 februari 1936, foto av Erik Malm).

⁵¹⁰ *EÖM-nytt* s. 4-5 (nr 9, juni 2003, artikel av förf.).

Luoyang! Inom oss undrade vi hur det egentligen var där nu? Hur var det med de kristna? Ingen tycktes veta något. Kulturrevolutionen pågick som bäst, kyrkorna var stängda och det påstods att kristendomen helt försvunnit⁵¹¹. Men nog var det väl annorlunda när jag var nyfödd våren 1936⁵¹²?

För sent! Tåget var överfullt av flyktingar redan när det kom till Yuncheng⁵¹³. När Malte Ringberg och Wilhelm Bergling fått in lådan med missionens värdehandlingar insåg de att de inte skulle kunna få med resten av bagaget. Tåget skulle just gå och det gick i trängseln inte att få ut lådan. Malte bad Wilhelm att försöka komma på tåget, men det ville han inte. Så i sista stund hoppade Malte på medan Wilhelm hyrde rikshor för bagaget.

Polischefen i Yuncheng hade varnat Malte Ringberg. Kommunisterna var i antågande från norr och försvaret var inte det bästa. Alla SMK:s missionärer for till Henan⁵¹⁴. Den röda offensiven hejdades visserligen, men missionärerna tillbringade sommaren på Jigong och hade sin konferens där. Kanske var det bra också för att åtskilliga av dem varit sjuka året innan⁵¹⁵. Engbäcks hade rent av blivit tvungna att resa till Sverige sommaren 1935.

Egendomligt nog hände något liknande elva år senare. Våren 1947 tågade de röda mot Yuncheng och min far uppmanades av en hög officer att resa. Malte Ringberg följde oss till tåget som var mer än överfullt med flyktingar. Min far hade ett stort besvär med att få med bagaget. Men den här gången stannade Malte Ringberg kvar med Ida och upplevde så småningom maktskiftet.

(Hur gick det med de viktiga handlingarna som Malte Ringberg hade med sig 1936? Vid något tillfälle kom åtminstone en del av dem till Sverige. De var i tryggt förvar när allt gammalt skulle rensas ut i Kina. Långt senare, på 2000-talet, kunde lagfarter överföras till återuppståndna församlingar⁵¹⁶.)

På hösten 1935 hade Li Zhende lämnat Luoyang för teologiska studier⁵¹⁷. Lyckligtvis hade Aspbergs och Selfrid Eriksson varit i Luoyang en del av hösten. På vintern hölls som brukligt en kurs för bibelkvinnor där även Maria Pettersson och Hanna Wang medverkade⁵¹⁸. Och i februari kom Maja Lundmark och Gerda Gustavsson, en av de sex (hon tog sig senare namnet Tonnvik)⁵¹⁹. Liksom min mor ägnade de sig mycket åt kvinnorna.

Under våren ledde en splittring till att några lämnade församlingen. Det var då en hjälp att pastor Yang från Shanxi talade vid stormötet. Skolorna fungerade och det var lätt för eleverna att gå vidare till högre utbildning.

⁵¹¹ *SL* s. 31 (20 februari 1969).

⁵¹² *SL* s. 53 (10 mars 1936).

⁵¹³ *SL* s. 100-103 (10 maj 1936, brev från Malte Ringberg).

⁵¹⁴ *SL* s. 94-95 (25 april 1937, i årsredogörelse av Carl Blom).

⁵¹⁵ *SL* s. 117-118 (25 maj 1936, i årsredogörelse av Nils Styrelius).

⁵¹⁶ Enligt Evangeliska Östasienmissionens sekreterare Jan-Endy Johannesson.

⁵¹⁷ *SL* s. 68-70 (25 mars 1936, årsredogörelse av Erik Malm).

⁵¹⁸ *SL* s. 61 (10 mars 1936, brev från Ingrid Malm).

⁵¹⁹ Hennes egen stavning i författarens föräldrars gästbok. Se *SL* s. 82-83 (10 april 1937, årsrapport av Erik Malm) samt s. 215 i *Sändebud till Sinims Land 1887-1937* och s. 165 i *Sändebud till Sinims Land 1887-1947*, båda på Svenska Missionens i Kina förlag.

Men i Yiyang levde församlingen upp och kapellet hade byggts ut⁵²⁰. I Songxian och Hancheng byggdes nya kapell. "Gud verkar på många platser", skrev min far. "Det förunderliga är, att på många platser komma många till tro genom att de bliva botade till kroppen... De som blivit förnyade till sina kroppar bli ofta de mest nitiska kristna."

Under krisen återkom Bloms efter ett års sverigesemester (under tiden hade Nils Styrelius varit föreståndare)⁵²¹. Det kom fler svårigheter. På hösten dog Gudrun Boqvist (en av de sex) efter en kort sjukdom⁵²². Hon bodde i Shanxi och planerade som bäst sitt bröllop med Arvid Hjärtberg, som blev den siste missionären i Luoyang. (Vid begravningen deltog Manao. Hon hade som tidigare nämnts gått i skola i Yuncheng och blev så småningom diakonissa⁵²³.)

Olämpligt väder ledde till svår hungersnöd hösten 1936. "Det första som tränger sig på är nödtiden", skrev Carl Blom som besökte Luoyang i samband med höstmötet⁵²⁴. Under mötet träffade han några kristna som börjat verksamhet med gudstjänster och flickskola i sin hemby. Ledaren var släkt med den som allra först bad SMK om missionärer till Henan. Det var ju just Carl Blom som kom och därför blev detta möte en stor upplevelse för honom.

Missionssekreterare Martin Lindén kom från Sverige och gjorde under vintern en lång rundresa⁵²⁵. I november var han och fem missionärer med om presbyteriemöte och kapellinvigning i Songxian. Dit for de med en verklig skrothög till buss⁵²⁶. Damm yrde in genom golvet(!). Det hade varit torrt så länge. Det var därför det blev hungersnöd och allt fler blev rövare⁵²⁷. Maja Lundmark och Gerda Gustavsson stannade kvar i Songxian för att hålla ortens första kvinnokurs (de hade redan haft en kurs i Yiyang)⁵²⁸. "Då jag kom kunde jag inte ett tecken, och nu kan jag läsa", sade en deltagare. Men det främsta målet var att kvinnorna skulle lära "känna sin frälsare" (Gerda Gustavsson).

Kursen var slut. Alla gästerna vid kapellinvigningen hade farit sin väg för länge sedan. Men nu gick inga bussar för rövarplågan hade blivit värre...

Men Luoyang "är militärstad, där ljudet från flygmaskiner ofta fyller luften, och där inflytelserika män i staten ibland samlas till rådplägning", skrev Martin Lindén. Här hade Chiang Kai Shek och marskalk Feng sammanträtt med regeringen några år tidigare⁵²⁹. På nationaldagen den 10 oktober 1934 invigde Chiang Kai Shek en krigsskola i Luoyang⁵³⁰.

⁵²⁰ *SL* s. 45-47 (25 februari 1936, brev från Erik Malm).

⁵²¹ *SL* s. 193 (10 sept. 1934), *SL* s. 13 (10 jan. 1935, brev från Nils Styrelius) och *SL* s. 124-125 (25 maj 1936, med bild).

⁵²² *SL* s. 245-248 (25 november 1936, brev från Lisa Gustafsson).

⁵²³ *SL* s. 181-182 (10 augusti 1937, artikel av Anna Hahne och redaktionell kommentar).

⁵²⁴ *SL* s. 272-273 (25 december 1936, brev från Carl Blom). Ki Wen Hsios brors sonson bodde i Ch'ichuang.

⁵²⁵ *SL* s. 271-272 (25 december 1936, brev från Martin Lindén).

⁵²⁶ *SL* s. 6-8 (10 januari 1937, reseberättelse av Martin Lindén).

⁵²⁷ *SL* s. 232-233 (10 november, brev från Maja Lundmark).

⁵²⁸ Anteckningar av författarens mor. *SL* s. 57-59 (10 mars, brev från Gerda Gustavsson).

⁵²⁹ *SL* s. 19 (25 maj 1935, foto av regeringen, marskalkarna var civilklädda).

⁵³⁰ *SL* s. 29-31 (10 februari, brev från Nathanael Engbäck).

Hotet från solgudinnan

Varför blev det inte ordning kring Luoyang när det fanns en så stor garnison där? Vad gjorde egentligen Chiang Kai Shek? Den 31 oktober 1936 kom han med extratåg från Xian för att fira sin femtioårsdag i den ärevördiga staden⁵³¹. Varför var han i norra Kina och inte i huvudstaden Nanjing?

Det var bröllop en dag i början av år 1936⁵³². Snart skulle bruden och brudgummen komma fram till gården där högtiden skulle hållas. Då överraskades de och deras två följeslagare av en beväpnad grupp som tog dem till fånga. Det var inga vanliga rövare utan en kommunistisk styrka. Men precis som rövorna begärde kommunisterna en stor lösensumma. De rödas avrättningar och plundringar skapade "hundraprocentig oro" enligt en pastor (ordagrant sade han "tio tiondelars oro").

Detta skedde i det nordvästra hörnet av SMK:s fält i Shaanxi. I Henan hade det däremot inte varit några strider sedan en mindre upprorsstyrka passerat helt kort 1934⁵³³. Men i Shanxi som drabbades av den röda offensiven våren 1936 blev det efteråt en jakt på verkliga och inbillade kommunist sympatisörer⁵³⁴. De kristna blev misstänkta och flera blev arresterade.

Skulle striderna aldrig ta slut? Chiang Kai Shek hoppades på en slutlig militär seger. Det var därför han var i norr. Men han hade inte tillräckligt många med sig. Det utbröt myteri i Shaanxi och han arresterades.

Nyheten vållade en enorm bestörtning. Martin Lindén var med om ett bönemöte i Yuncheng den 14 december 1936 där stämningen var djupt allvarlig⁵³⁵. Det visade sig snart att kuppmakarna inte fick den anslutning de hoppats på och Chiang frigavs. Men något fortsatt krig mot de röda blev det inte. Oron gjorde att missionärerna i Shaanxi tillfälligt evakuerades⁵³⁶.

Under tiden studerade nykomlingen Gösta Goës kinesiska i Luoyang⁵³⁷. På hösten var han ett tag sjuk i dysenteri, 1 februari tog han en dag ledigt från läsningen. "Först gick jag till gatukapellet eller läsrummet, som ligger alldeles invid gatan, Norra Stora Gatan... Några av våra trognaste och mest varmhjärtade församlingsmedlemmar hade samlats där." De gav sig iväg. En av dem var gammal. "Han stannade både här och där för att dela ut en traktat och säga några ord... Mycket långsamt gick det väl för den gamle mannen, men så småningom kommo vi dock ut på landsvägen norr om staden och över järnvägsbanken, där vägen sluttar så sakta uppför."

⁵³¹ Rundbrev den 31 oktober 1936 från Erik Malm till missionsvänner (hos författaren).

⁵³² *SL* s. 54-55 (10 mars 1936, brev från Birgit och Martin Bergling).

⁵³³ *SL* s. 116 (25 maj 1935, i årsberättelse av Nils Styrelius).

⁵³⁴ *SL* s. 145-146 (10 juni 1936, notis av Martin Lindén).

⁵³⁵ *SL* s. 6 (10 januari 1937, bl.a. citeras ett brev från Martin Lindén).

⁵³⁶ *SL* s. 28 (10 februari 1937) och *SL* s. 119 (10 maj 1937, brev från Lars Hugo Linder).

⁵³⁷ Rundbrev den 31 oktober 1936 från Erik Malm till missionsvänner (hos författaren) och *SL* s. 80-82 (10 april 1937, brev från Gösta Goës).

De fortsatte "genom en hålväg, djupt nerskuren i den gulockerfärgade lössjorden, där fattiga människor byggt upp sina anspråkslösa små hus av obränt tegel." Efter ett tag fick de sällskap med ett par andra kristna. "Herr Chang visade sig vara en god predikant för hedningar, så det var väl att han kom med... Denne Chang började alltid med att presentera vår Gud för lyssnarna såsom 'Gamle Far i Himmelen' (Lao Tien Ye)... Chang hade inte väl nämnt detta förrän ett leende for över allas ansikten... Några sade: 'Jaså är det verkligen den Guden ni predika och vet så mycket om.' "

Shangdi (Den Högste Härskaren) avbildades aldrig. Utan bättring kan man inte be till honom⁵³⁸. Gösta Goës misstänkte att det var därför kineserna inte vågade be till Den Högste (som det sades att man gjorde i forntiden). "Jag tror att det är för syndens skull", skrev han. Men det hände ibland att en människa i nöd bad till "Farfar i Himlen"⁵³⁹.

Hur anknyter man till det som åhörarna känner till? Vilket ord skall man t.ex. använda för Gud? I mina föräldrars biblar står *Shangdi*. Men jag har också hört *Shen* (som kan användas om alla gudar). Katolikerna säger *Tianzhu* (Himmelens herre). I Japan skulle missionärerna stöta på *Shen* igen som första stavelsen i *Shinto* (gudarnas väg), namnet på den gamla japanska religionen. Samma tecken används för *kami*, som betecknar vilken gudom som helst. Kan man använda ett sådant ord för Gud? Ja, i Japan gör de kristna det. Och i Kina säger som sagt en del kristna *Shen*.

Av japanernas otaliga gudar, var enligt den dåtida japanska statsreligionen Solgudinnan särskilt betydelsefull. Kejsaren sågs som hennes ättling. Han var förmer än vanliga japaner som i sin tur var förmer än andra människor.

Tanken på ett "rasernas krig" oroade komminister Johan Hoff, en av talarna vid SMK:s femtioårshögtid⁵⁴⁰. En annan av talarna, Ossian Beinhoff, mindes: "Nog har det kämpats många gånger, det har varit nöd, men det har också varit skönt få känna sig fattig, och se, att Gud är rik, att Gud vill fästa oss vid sig själv⁵⁴¹." Vid synodmötet i Luoyang sändes en hälsning från de drygt 7000 medlemmarna med en förhoppning att "Gud allsmäktig måtte skänka oss en alldeles särskild nåd så att vi kunna vandra från kraft till kraft... Så skola vi tillsammans sjunga den nya sången och prisa Lammet som segrat⁵⁴²."

Det var ett jubileum i en tid av nöd⁵⁴³. Och samma dag som Erik Folke fyllde 75 år (den 7 juli 1937) började kriget mellan Japan och Kina⁵⁴⁴.

⁵³⁸ Citat om *Shangdi* ur gamla skrifter återges på s. 780-781 i *Mathews' Chinese-English Dictionary* (Revised American Edition, Harvard University Press 1945).

⁵³⁹ Se t.ex. s. 241 i Dr. and Mrs Howard Taylor: *Hudson Taylor and the China Inland Mission* (China Inland Mission, 7:e tryckningen 1925) och s. 136 i den förkortade svenska översättningen *Hudson Taylor och Kina Inlandmissionen* (Lindblads 1936).

⁵⁴⁰ *SL* s. 144-145 (10 juni 1937). Se också *SL* s. 242 (25 november 1937).

⁵⁴¹ *SL* s. 141-142 (10 juni 1937).

⁵⁴² *SL* s. 131 (25 maj 1937), *SL* s. 147 (10 juni 1937) och *SL* s. 119 (25 maj 1938, årsberättelse av Carl Blom)..

⁵⁴³ *SL* s. 159-160 (10 jul 1937, brev från Ingrid Malm).

⁵⁴⁴ *SL* s. 156-157 (10 juli 1937, artikel av Karl Fries) och s. 279-281 i Ingemar Ottosson och Thomas Ekholm: *Japans historia* (Historiska Media 2007).

Gula Floden som vapen

Som elvaåring i Luoyang tyckte jag om att utforska en underjordisk gång. När jag gick med en ficklampa i det kyliga mörkret fascinerades jag av att lössjordsgrottor inte behövde stöttor för taket. (Det var därför det fanns så många grottbostäder i sluttningar utanför Luoyang⁵⁴⁵.) Grottan som använts som skyddsrum under kriget hade av säkerhetsskäl två uppgångar.

Lössjorden hade under långa tider blåst in från ödemarkerna i norr. Arne Bendtz såg en sådan sandstorm när han reste från språkskolan till Yuncheng våren 1937⁵⁴⁶. Vid Gula floden var allt förbränt av torkan. Kringflygande damm trängde in överallt och det knastrade otäckt mellan tänderna. Vattenståndet i floden var så lågt att färjan gick på grund 300 meter från andra stranden. Den oxvagn som skulle föra honom i land fastnade och började sjunka ner i dyn. "Med gott humör ser jag huru mina sängkläder sakta omslutas av Gula flodens lerslammiga vattenmassor."

För varje timme kom de nygifta allt längre från målet för bröllopsresan⁵⁴⁷. På själva midsommaraftonen hade Selfrid Eriksson och Hanna Lundberg gift sig vid missionärskonferensen i Yuncheng. Sent på kvällen tog de tåget norrut. Efter ett halvt dygn slog vädret om. Ett skyfall skadade banan varpå tåget backade(!) i flera timmar. Taket i kupén läckte så att brudbuketten levde upp men Selfrid höll ett paraply över sig och Hanna. Till slut kom de i alla fall fram. Men då återstod mindre än två veckor av freden.

Dånet hördes ända till Xinan⁵⁴⁸. De som lyssande till explosionerna undrade vad som hände med människorna där borta i Luoyang. Kunde de vara trygga i skyddsrummen? Kriget hade nu hållit på ett halvår. Särskilt erövringen av Nanjing kännetecknades av stor grymhet⁵⁴⁹. Luoyang som inte intogs förrän 1944 bombades många gånger dessförinnan⁵⁵⁰.

Gösta Goës slapp uppleva bombningarna eftersom han hade flyttat från Luoyang⁵⁵¹. Maja Lundmark reste till Sverige under senhösten 1937⁵⁵².

Efter splittringen 1936 hade 1937 börjat med flera glädjeämnen. Li Zhende var tillbaka efter pastorsutbildningen och väckelsetalaren Song Shangjie ("John Sung") medverkade vid synodkonferensen som hölls i Luoyang⁵⁵³.

⁵⁴⁵ Se foto av R. Anderson i *SL* s. 32 (10 februari 1932).

⁵⁴⁶ *SL* s. 163-164 (10 juli 1937, brev från Arne Bendtz).

⁵⁴⁷ *SL* s. 228-239 (10 november 1937, bl.a. brev från Selfrid Eriksson).

⁵⁴⁸ *SL* s. 58-61 (10 mars 1938, brev från Ingrid Malm).

⁵⁴⁹ Se s. 387 i band 16 av *Bra Böckers Lexikon 2000* (Bra Böcker 1997).

⁵⁵⁰ *SL* s. 233 (10 november 1944).

⁵⁵¹ *SL* s. 223 (25 oktober 1937).

⁵⁵² *SL* s. 6 (10 januari 1938).

⁵⁵³ *SL* s. 119-120 (25 maj 1938, årsberättelse av Carl Blom) och s. 315 i artikeln "The Growth of Independent Christianity" av Daniel H. Bays i *Christianity in China: From the Eighteenth Century to the Present* (Stanford University Press 1996, redigerad av Bays).

Kvinnoskolan som fungerade igen gav min mor både glädje och bekymmer⁵⁵⁴. Av de 32 eleverna var de flesta inackorderade. En som sades ha ett häftigt humör hade skickats av sin far. "I skolan är det inga svårigheter", skrev min mor om henne. Min mor hjälpte också till vid dopundervisningen. Hennes första lektion handlade om sakramenten. Min far höll en bibelkurs för män. Undervisning i den kristna tron var viktig. Den var särskilt viktig nu när det kommit nya läror. På en ort utanför Luoyang förklarade en kvinna att hon av Gud fått uppenbarelser om vilka som skulle få komma till Guds rike⁵⁵⁵. Maja Lundmark berättade att profetissan vann anhängare bland mindre erfarna kristna. "Hemkomna till sina församlingar sade dessa sig vara Kristus..."

Men så kom kriget. Kvinnoskolan stängdes och höstens stormöte inställdes⁵⁵⁶. När min far var på stormöte i Yiyang blev det flyglarm i Luoyang. Då var skyddsrummet bra att ta till. Det var den stora garnisonen (som missionärerna önskade få mer kontakt med) som gjorde staden till ett viktigt bombmål. På grund av rövarfaran inställdes även stormötet i Songxian. Men fem mil ("hundra li") söderut kom det många till tältmöten.

"Helt plötsligt hörde vi dock några dova smällar österut⁵⁵⁷", skrev min far i början av mars 1938. "Det tog inte många sekunder för oss att komma ned i skyddsgrottorna." Så hade det hållit på av och till sedan vi på hösten efter en hel besvär lyckats komma tillbaka från Jigong⁵⁵⁸. De första bomberna fälldes den 11 november. Just då var min far på stormöte i det nya kapellet i Hancheng⁵⁵⁹. Senare var vi ett tag i Xinan, men mina föräldrar återvände snart till uppgifterna i Luoyang. "Kineserna behöva den hjälp, jag kunde giva", skrev min far. "Om Ingrid stannade i Sinan, kunde det hända att vi blevo avskurna från varandra. Trots att riskerna kunna vara större här, är det dock bättre att vi äro på en plats."

I samma brev skrev min far att Yuncheng erövrats av japanerna. Där fanns då 800-1000 personer som sökt skydd på missionsstationen⁵⁶⁰. "De hoppades att hänsyn skulle tagas till den svenska flaggan, som var hissad över missionens olika gårdar", skrev Malte Ringberg. När södra Shanxi intogs sökte hundratals skydd även på andra missionsstationer. Carl Blom var övertygad om att färre skulle ha sökt asyl om de japanska soldaterna hade uppträtt bättre mot civilbefolkningen. Som det nu var hade många flytt undan japanernas framryckningar och flyktinghjälpens krävde nya ekonomiska resurser⁵⁶¹. Carl Blom skrev om Shanxi: "Alla som kunde lämnade provinsen eller sökte gömma sig undan i mera avlägsna byar."

⁵⁵⁴ *SL* s. 159-160 (10 juli 1937, brev från Ingrid Malm).

⁵⁵⁵ *SL* s. 59-60 (10 mars 1937, brev från Maja Lundmark).

⁵⁵⁶ *SL* s. 274-275 (25 december 1937, brev från Erik Malm).

⁵⁵⁷ *SL* s. 79-80 (10 april 1938, brev från Erik Malm).

⁵⁵⁸ *SL* s. 230-232 (10 november 1937, brev från Ingeborg Ackzell) och *SL* s. 58-60 (10 mars 1938, brev från Ingrid Malm).

⁵⁵⁹ Om kapellet se *SL* s. 82-83 (10 april 1937, årsrapport av Erik Malm).

⁵⁶⁰ *SL* s. 102-104 (10 maj 1938, brev från Carl Blom) och *SL* s. 104-106 (10 maj 1938, brev från Malte Ringberg).

⁵⁶¹ *SL* s. 6 (10 januari 1938) och *SL* s. 102-108 (10 maj 1939, årsberättelse av Carl Blom).

Innan detta skedde hade Li Zhende valts till synodens förste ledare vid ett synodmöte i Yuncheng⁵⁶². När nu missionsfältet delades längs Gula Floden måste organisationen ändras även för missionärerna. En särskild kommitté tog hösten 1938 över ledningen i Shaanxi och Henan⁵⁶³.

Den 30 mars 1938 avled Gustaf Adolf Stålhammar⁵⁶⁴. Han hade på kejsartiden varit i Luoyang innan någon kristen verksamhet börjat. Så annorlunda det hade blivit på cirka 35 år! Det fanns nu många församlingar och predikoplatser i området (till de nyaste hörde Chizhuang)⁵⁶⁵. Skolor fanns på flera ställen. Man höll inte strängt på förbudet mot konfessionella skolor. Och det förbudet upphävdes nu av regeringen⁵⁶⁶.

När japanerna var så nära insåg man i Luoyang att det kunde komma en stor flyktingström. I samarbete med Internationella Röda Korset beredde man sig på att kunna ta emot 700 kvinnor och barn på missionsstationen⁵⁶⁷. Som väl var såg veteskörden ut att bli god.

Mer lidande var på väg. En sommardag gick skolungdomar från hus till hus och berättade om en stor katastrof (många hade varken radio eller tidningar)⁵⁶⁸. De berättade att de ondskefulla japanerna sprängt Gula Flodens södra vall nära Kaifeng. Hela floden hade forsats ut på slätten och tagit ny vägar mot havet. Mina föräldrar lyssnade missstroget. Översvämningen var verklig nog liksom de 500000 dödsoffren (den officiella siffran är mer än 800000). Men det var den kinesiska armén som *själv* sprängt vallen i ett desperat och misslyckat försök att hejda en japansk offensiv⁵⁶⁹. Först 1947 återställdes vallen efter en de värsta krigshandlingarna i historien.

Hösten 1947 behövde missionärernas hundvalpar en koja⁵⁷⁰. Material fann jag i en stor hög med trasiga grå tegelstenar. Den hade varit missinärsbostadens kök. Men det första hus som förstördes på missionsstationen var kvinnskolan som träffades av en bomb den 4 juli 1938⁵⁷¹. Då hördes explosioner ända ner i skyddsrummet. Det värsta var alla döda och skadade i grannskapet. Räddningsmanskap sattes genast in, men det hade behövts fler läkare.

Luoyang som levde upp på kvällen med öppna affärer var dagtid död och nästan tömd på folk. Den var nu en stad i skräck.

⁵⁶² *SL* s. 102-108 (10 maj 1939, årsberättelse av Carl Blom) samt artikel om Li Chen Te av Erik Malm på s. 194-204 i *I egna händer. Infödda medarbetare på svenska missionsfält* (Lindblads förlag 1945, redigerad av J.E.Lundahl).

⁵⁶³ *SL* s. 219 (25 oktober 1938).

⁵⁶⁴ *SL* s. 75-76 (10 april 1938, minnesruna av August Berg).

⁵⁶⁵ Ch'ichuang omnämndes i *SL* s. 82-83 (10 april 1937, årsberättelse av Erik Malm).

⁵⁶⁶ *SL* s. 132-133 (25 maj 1938, artikel om läget av Martin Lindén).

⁵⁶⁷ *SL* s. 108 (10 maj 1938, brev från Ingrid Malm).

⁵⁶⁸ Muntligt besked från författarens föräldrar.

⁵⁶⁹ Nationalencyklopedien band 13 s. 132-133 (Bra Böcker 1992). Se också sammanfattningen av *The Largest Act of Environmental Warfare in History*, artikel av Steven I Dutch i *Environmental and Engineering Geoscience* vol. 15, nr 4 s. 287-297 (november 2009).

⁵⁷⁰ Egna minnen.

⁵⁷¹ *SL* s. 178 (10 augusti 1938) och *SL* s. 207-208 (10 oktober 1938, brev från Erik Malm).

Vi skola nästan alla dö

Men det pågick inget krig i Kina! Alla talade visserligen om det, och millioner upplevde det. Men regeringarna i både Japan och Kina hävdade att det inte var något krig⁵⁷². Krigförande länder brukar ju utsättas för en del svårigheter i handel o.d. Därför hade ingen av staterna förklarat krig.

Redan hösten 1937 hade ett "fredsbevarande råd" återgett Peking dess gamla namn⁵⁷³. Och i december 1937 tillträdde en "provisorisk regering" med Peking som huvudstad. Så nu var det ur japansk synpunkt helt säkert att det rådde fred mellan de båda länderna.

Det fanns inte överallt någon tydlig front med skyttegravar. Det kunde finnas ett brett ingen mans land mellan de stridande styrkorna⁵⁷⁴. Det var därför möjligt att ta sig från den ena sidan till den andra. På så sätt kunde viss kontakt upprätthållas mellan missionärerna. Och de kunde också resa genom området om det inte pågick strider just då.

I Luoyang var kriget i alla fall verkligt. För missionärerna var det därför en viss lättnad att flytta till Augustanas område en bit utanför stadsmuren⁵⁷⁵. I den allvarliga situationen präglades de olika församlingarnas stormöten av en god anda. Från det översvämmade området skickade Röda Korset mer än 100 hemlösa barn till barnhemmet i Xinan.

Under senhösten hade Gerda Gustavsson dopklass i Minggao⁵⁷⁶. Dessförinnan var hon på stormöten i Hancheng (där 63 döptes) och i Yiyang (där mer än 50 döptes). Min far var inte med, kanske för att han tidigare varit rejält sjuk⁵⁷⁷. Också i Luoyang hade man dop, bl.a. döptes borgmästaren i en av områdets städer. Man fortsatte verksamheten och var tacksam för varje lugn dag.

1939 skulle min far efteråt beteckna som det rikaste han upplevt i Luoyang⁵⁷⁸. Tänk om det funnits fler missionärer! "På en resa stod jag på ett berg och såg ut över en dal omkring 7 mil lång. Där låg by intill by, många med ända upp till 10000 inv. I nästan alla dessa byar finnas kristna, kanske endast ett tiotal, men de samlas till gudstjänst, och de ha tillfällen att predika evangelium."⁵⁷⁹

Var befann vi oss⁵⁸⁰? Allt som syntes var hav och en och en annan flygfisk som seglade över vågorna. Styrmannen tog fram sextanten och visade hur man bestämmer positionen. Vi kom allt längre västerut på Indiska Oceanen.

⁵⁷² Ingemar Ottosson och Thomas Ekholm: *Japans historis* s. 279 (Historiska media 2007).

⁵⁷³ *Guide to Peking* s. 9 (The Peking Chronicle Press, december 1938). Sedan föregående upplaga gavs ut 1935 hade "många förändringar" inträffat.

⁵⁷⁴ Ingrid Aspberg: *Under hans vingar* s. 16-18 (Svenska Missionens i Kina förlag 1947).

⁵⁷⁵ *SL* s. 104 (10 maj 1939, i årsberättelse av Carl Blom).

⁵⁷⁶ *SL* s. 35 (10 februari 1939, brev från Ingrid Malm).

⁵⁷⁷ *SL* s. 227 (10 november 1938) och *SL* s. 242 (25 november 1938).

⁵⁷⁸ *SL* s. 19-20 (25 januari 1940, Erik Malm vid trettondagsmötet i Stockholm).

⁵⁷⁹ *SL* s. 29 (10 februari 1940, Erik Malm vid välkomstmötet i Stockholm).

⁵⁸⁰ Egna minnen.

Våren 1953 var vi nämligen på väg till Sverige efter många år i Kina och Japan. Mellan Hongkong och Genua hade vi en behaglig resa med en norsk lastbåt. Tiden för långa sjöresor var snart förbi. Men före oss hade generationer av kinamissionärer rest över samma vatten. En färd med en del otrevliga inslag ägde rum i början av 1939 på ett tyskt passagerarfartyg⁵⁸¹.

Redan fartygets namn (Scharnhorst) var olycksbådande. Så hette en tysk kryssare som sänktes under första världskriget⁵⁸². Liksom denna skulle Hitlers imperium vinna en glänsande seger för att senare gå under med sin befälhavare. Men just då var den tyske ledarens stjärna stigande. När en död besättningsman sänktes i havet gjorde de närvarande tyskarna hitlerhälsning. För de flesta passagerarna var detta ytterst motbjudande. De var nämligen tyska judar på flykt från förföljelser. De ansågs stå så lågt att de inte fick bada tillsammans med "arierna" i fartygets simbassäng. En av de "arier" som i protest simmade tillsammans med judarna på deras speciella badtid var Johannes Aspberg. Tillsammans med sin familj var han på väg till Shanghai där han en tid kom att verka bland judiska flyktingar.

Under tiden upplevde vi bombningarna i Luoyang fastän vi bodde utanför stadsmuren hos Augustana. Kort efter min brors födelse i januari 1939 skrev min mor⁵⁸³: "Att Gunnar kommit till en ond värld har han redan fått prova på, fast hittills bekymrar det honom föga. När han var 4 dagar gammal hade vi alarm för första gången sedan han föddes." Så fortsatte det. En dag när det var fyra bombningar blev det sex timmars vistelse i skyddsrummet.

Kapellet och missionärsbostaden skadades svårt i februari⁵⁸⁴. Långfredagen blev enligt min mor "en stilla och ljuvlig dag, endast störd av att vi måste gå ned i grottan två gånger."⁵⁸⁵ Staden tömdes till stor del på morgnarna och levde upp på kvällarna. Det blev sena kvällar för mina föräldrar som fick försöka sova påklädda på morgnarna. Det var helt naturligt färre än vanligt på palmsöndagens kvällsgudstjänst. Då döptes 4 män och 6 kvinnor som gått på dopurs i två veckor (vid motsvarande kurs på hösten hade undervisning ofta skett i skyddsrum)⁵⁸⁶. Några dopkandidater föredrog att fara till Ichuan och bli döpta där vid påskens stormöte (sammanlagt döptes 35 vid denna högtid då också min far var med). Gerda Gustavsson hade åter en kurs i Minggao. Utanför Luoyang fungerade verksamheten bättre. På en plats hade man vid höstens stormöte måst använda ett tält som rymde 600 personer.

⁵⁸¹ *SL* s. 32 (10 februari 1939, brev från Johannes Aspberg), *SL* s. 53 (10 mars 1939, brev från Ingrid Aspberg), *SL* s. 53-54 (10 mars 1939, brev från Runa Hägg), *SL* s. 75 (10 april 1939), *SL* s. 94-96 (25 april 1939, brev från Runa Hägg) och *SL* s. 94-9130-134 (25 maj 1939, brev från Runa Hägg). Se även Ingrid Aspberg: *Under hans vingar* s. 5-7 (Svenska Missionens i Kina förlag 1947).

⁵⁸² Winston Churchill: *The World Crisis 1911-1918* s. 272-275, 285-287 (reviderad upplaga, nytryckt 1960 av Landsborough Publications).

⁵⁸³ *SL* s. 28 (10 februari 1939) och *SL* s. 70-71 (25 mars 1939, brev från Ingrid Malm).

⁵⁸⁴ *SL* s. 28 (10 februari 1939) och *SL* s. 43 (25 februari 1939, hänvisning till rapport från Hugo Linder).

⁵⁸⁵ *SL* s. 143-145 (10 juni 1939, brev från Ingrid Malm).

⁵⁸⁶ *SL* s. 55-57 (10 mars 1939, brev från Gerda Gustavsson).

Hitlers inflytande ökade. Han hjälpte "nationalisterna" i Spanien att vinna ett brutalt inbördeskrig⁵⁸⁷. 1938 hade han tilltvingat sig Österrike och delar av Tjeckoslovakien⁵⁸⁸. Trots löften om "fred i vår tid" åstadkom Hitler den 14 mars 1939 att Tjeckoslovakien föll sönder⁵⁸⁹. Säkerligen ovetande om detta samlades SMK:s vänner i Stockholm till sitt årliga 14 marsmöte⁵⁹⁰. Martin Bergling sade då: "Vi se i denna tid hur det ena riket efter det andra störtar och försvinner." Han tillade: "Då blir det underbart för oss att vi få stå i tjänsten för att vinna världen för Kristus." Erik Folke som exakt 52 år tidigare kommit till Kina påminde om Guds löften. Det kunde nog behövas. Nästa dag tågade tyska trupper in i Tjeckoslovakien. Det var tydligt att inga fredliga medel skulle kunna stoppa Hitlers fortsatta planer.

Till Chopins sorgmarsch tågade de sörjande in i kyrkan⁵⁹¹. De var många för det var missionsföreståndare Erik Folke som skulle begravas. Han hade medverkat vid SMK:s första sommarvecka men varit för trött för att delta i den andra. Och den 18 augusti hade han dött. En vecka senare var Oscars kyrka i Stockholm fullsatt när kyrkoherde Valdus Bengtson höll griftetalet om hans kallelse och mål men också om hans person: "När vi kasta en blick tillbaka på Erik Folkes liv, ligger det så förunderligt genomlyst av en glädje, som spred ett stilla, ljuvligt ljusskimmer över hans väsen."

Men Valdus Bengtson gav också uttryck för en stor oro. På några dagar hade världen förändrats⁵⁹². Den 20 augusti anföll sovjetiska trupper japaner som invaderat Mongoliet. Tyskland började samtidigt förhandla med Sovjetunionen om en pakt som tillkännagavs den 23 augusti. (Tysklands svek mot bundsförvanten Japan skulle få betydelse för Kina längre fram.)

Polacken Chopins sorgmarsch borde spelats för Polen. För medan Erik Folke begrovs samlades tyska anfallsstyrkor vid Polens gräns. Storbritannien och Frankrike lovade landet hjälp. Och så - när det bara var några timmar kvar inställde Hitler anfallet och Europa fick nästan en vecka till av fred.

Jag såg mig om i hotellobbyn⁵⁹³. Hit fördes i princip alla turister på genomresa i Moskva. Det var sommaren 1969 och jag var på väg till Japan för att hälsa på mina föräldrar och deras kolleger. Men i december 1939 hade mina föräldrar haft sin värsta upplevelse just i den här "väntsalen". På väg mot Finland och Sverige hade vi fastnat i Moskva eftersom Sovjetunionen anfallit Finland. Vi kunde inte fara vidare och hade inte tillstånd att stanna. Vi var i landet som Aino Kuusinen skrev om i boken *Vi skola nästan alla dö*⁵⁹⁴.

⁵⁸⁷ *Bra Böckers Lexikon 2000* s. 241 (band 21, Bokförlaget Bra Böcker 1998).

⁵⁸⁸ *Bra Böckers Lexikon 2000* s. 375 (band 23, Bokförlaget Bra Böcker 1999).

⁵⁸⁹ *Bra Böckers Lexikon 2000* s. 295 (band 4, Bokförlaget Bra Böcker 1995) och Nationalencyklopedin s. 297 (band 18, Bokförlaget Bra Böcker 1995).

⁵⁹⁰ *SL* s. 65-67 (25 mars 1939, referat av Hildur Blom).

⁵⁹¹ *SL* s. 185-196 (10 september 1939, bl.a. artiklar av Karl Fries och Hildur Blom).

⁵⁹² Norman Davies: *Europa i krig 1939-1945* s. 152-156 (Forum 2008).

⁵⁹³ Egna minnen och uppgifter från författarens föräldrar.

⁵⁹⁴ Aino Kuusinen: *Vi skola nästan alla dö* (Forum 1972).

Manao och de 40 rövarena

Kunskaparna hade bevakat byn hela dagen. Det var säkert att Manao var där⁵⁹⁵. I skymningen stormade 40-50 man hennes hem och började plundra med ett ohyggligt larm. Men var fanns Manao, hon som borde veta var värdeföremålen fanns? Kanske var hon i kapellet. Rövarena begav sig dit. De som fanns i Manaos hus var förfärade. Detta betydde döden för henne.

Hugo Linder spjärnade emot allt han kunde. Han var säker på att männen som gripit honom var rövare som tänkte tortera honom inne i hans hus.

Det var inte så han ville sluta sina dagar⁵⁹⁶. Han var 71 år när han och Marie av hälsoskäl lämnade Pucheng våren 1940 (deras hus blev så småningom ett lokalt kulturminne)⁵⁹⁷. I Luoyang bodde de en tid tillsammans med Aspbergs och Maja Lundmark som återkommit till Kina.

Johannes Aspberg hade kommit till Luoyang hösten 1939 innan vi och Gerda Gustavsson gav oss av. De vuxna hade varit borta från Sverige i sju år. Bergquists son Carl-Olof följde med för att gå i skola i Sverige. Till vår stora sorg vilade min lillebror i en grav utanför Xinan (det var troligen dysenteri han fick under sommarsemestern)⁵⁹⁸. Enligt Sinims Land skulle vi komma till Stockholm från Helsingfors den 7 december⁵⁹⁹. Det gjorde vi inte.

I Moskva påstods det att Finland fått en ny regering så kriget var så gott som slut⁵⁹⁹. "Regeringschefen" Kuusinen hade en hög ställning i Sovjetunionen. Trots det satt Aino som han varit gift med i många år i fängelse. För i Stalins värde gick ingen säker. Millioner hade dödats eller fängslats. Och vi var bara några resenärer med en dags uppehållstillstånd i Moskva.

Ett halvår senare var det Linders som hade reseproblem. För Jigong där de tänkt slå sig ner lydde nu under japanerna. I Luoyang upplevde de bombningar. Och sedan blev det odrägligt hett. Till slut kom de ändå till Jigong. Men Maries hjärta orkade inte länge till⁶⁰⁰.

Det var ett par veckor efter Maries död som Hugo Linder överfölls. Främlingarna sade sig vara gerillasoldater som skulle delta i ett anfall på japanerna och huset behövdes som högkvarter. Sedan Hugo skickats in fick hans tjänare (som skyndat till) veta att en enorm lösensumma måste betalas. Men tjänaren berättade att utlänningars pengar fanns i banker. Rövarena gick då själva in för att tala med Linder. Men - vart hade han tagit vägen?

⁵⁹⁵ *SL* s. 47-48 (25 februari 1940, brev från Hanna Eriksson).

⁵⁹⁶ *SL* s. 253-256 (10 december 1941, brev från Hugo Linder) och *Sändebud till Sinims Land* s. 142 (Svenska Missionens i Kina förlag 1947).

⁵⁹⁷ *SL* s. 207-209 (10 oktober 1940, brev från Hugo Linder och redaktionell kommentar). Kommunen hade restaurerat Linders hus vid författarens besök i Pucheng 2007.

⁵⁹⁸ Uppgifter från författarens föräldrar och *SL* s. 196 (10 september 1939).

⁵⁹⁹ *Bra Böckers Lexikon 2000* s. 106 (band 8, Bokförlaget Bra Böcker 1996).

⁶⁰⁰ *SL* s. 218 (25 oktober 1940), *SL* s. 227 (10 november 1940, minnesruna av August Berg) och *SL* s. 233 (10 november 1940, brev från Hugo Linder).

Linder måste ha rymt och förmodligen larmat de japanska soldaterna. "Ni vet hur farliga de är", sade tjänaren. Det visste kineserna (det var därför det fanns motståndsrörelser). Rövorna greps av panik, för de var egentligen bara några få. Tjänaren kunde också rymma och snart var det skallgång efter Linder. Han fanns ingenstans. Hade rövorna ändå fört bort honom?

43 år tidigare predikade Hugo Linder och Carl Blom utanför rådhuset i Luo - ning. Då hade de kejserligt tillstånd att resa fritt. Fortfarande bodde Carl Blom i Yuncheng. Men nu måste han ha tillstånd från den japanska militären för varje resa (Ringbergs kom inte ut genom stadporten på flera år)⁶⁰¹. "Det är inte något nöje att ordna för en resa", skrev han. Men den japanska kontrollen över de vidsträckta ockuperade områdena var inte så stark, särskilt inte på landsbygden. Det var därför rövare ostört kunde gå in i Manaos by. Manao hade varit i kapellet när rövorna genomsökte hennes hem. Snart kom de till kapellet också. Men de kunde omöjligt hitta dörren fast den var rakt framför dem. Nu gav de sig på Manaos äldste son. Men han som nyligen blivit kristen visade ingen rädsla. När rövorna tittade in i köket såg de några kvinnor på knä. Rövorna blev förvirrade. Vad var det egentligen som pågick i byn? De försvann med en hel del byte. Men ingen hade blivit dödad.

Kan Gud slå människor med blindhet? Det menade Hugo Linder när han kom tillbaka efter röveröverfallet (han hade tillbringat den kalla natten med att gå fram och tillbaka på en undanskymd veranda en bit hemifrån). Rövorna hade nämligen förbisett allt av värde och bara tagit en bordsklocka.

När Linder ett år senare (hosten 1941) berättade om överfallet oroade han sig för något annat, nämligen ett krig i Stilla havet. Innan artikeln kom ut i Sinims Land hade en japansk flottstyrka fått order att bestiga det högsta berget i imperiet (en topp på Taiwan)⁶⁰². Det var naturligtvis en kodad anfallsorder. När det nu blev krig i hela Sydostasien och stora delar av Stilla havet blev det fria Kina än mer isolerat. Också förbindelsen över Sibirien var bruten sedan Tyskland sommaren 1941 anfallit Sovjetunionen. Nästan i sista stund hade Selfrid och Hanna Eriksson kommit hem den vägen⁶⁰³. Nu var det helt stängt för de missionärer som tänkte resa ut⁶⁰⁴. Vid årsskiftet 1941-42 gick det en tid inte ens att skicka brev från Sverige till Kina⁶⁰⁵.

På många kristnas begäran stannade Hugo Linder kvar på Jigong trots regimskiftet och rövare⁶⁰⁶. Han blev kontaktperson mellan befolkningen och myndigheterna och fick visst ansvar för ordningen. Vid den åldern!

⁶⁰¹ *SL* s. 22-23 (25 januari 1940, brev från Carl Blom) och *SL* s. 230 (10 november 1943, brev från Malte Ringberg).

⁶⁰² "Bestig Niitaka". Niitaka var det japanska namnet på Taiwans högsta berg. Taiwan tillhörde då Japan. Se Sean Sheehan: *Andra världskriget, Stilla havet* s. 6 (Gleerups 2006) och *Svensk Uppslagsbok* band 10, spalt 39 (andra upplagan, Förlagshuset Norden 1954).

⁶⁰³ *SL* s. 160 (10 juli 1941).

⁶⁰⁴ T.ex. skrev Hildur Blom om en missionärsinviqning i *SL* s. 267-268 (25 december 1941).

⁶⁰⁵ *SL* s. 270, 275 (25 dec. 1941), *SL* s. 3 (10 januari 1942) och *SL* s. 43 (25 februari 1942).

⁶⁰⁶ *SL* s. 77 (10 april 1942, i artikel av Martin Bergling om förhållandena på fältet) och *SL* s. 270-271 (25 december 1942, brev från Carl Blom).

Ägodelarna eller livet

Jigong var naturligtvis inte längre någon bra semesterplats. Men det fanns alternativ. Huashan ("Blomsterberget") ligger i Shaanxi vid järnvägen mellan Luoyang och Xian. Kvällen den 3 augusti 1942 hade Ingeborg Ackzell en underbar utsikt över slätten däruppifrån⁶⁰⁷. Hon och några andra av SMK:s missionärer gick sedan till vila.

Långt därnere fanns en kristen familj som byggt sig en båt. Det fanns visserligen inget vatten i närheten. Men den här natten skyndade de sig att föra ombord livsmedel och annat de ägde, bl.a. de fem korna. Det hördes nämligen ett väldigt dån. Gula floden steg plötsligt och bröt fram över slätten. Somliga hittade ett träd eller taket på något av de få stabila husen. En familj ställde sig på en vagn. Men många försvann (det påstods att det kunde vara 90000). På ett ställe varnades befolkningen av soldater, som fått telegrafiskt meddelande om faran. Men byborna kunde bara inte lämna sina ägodelar...

Soldaterna fanns där på grund av kriget (japanerna var på andra sidan floden). Kriget krävde fler dödsoffer än någon naturkatastrof under 1900-talet. Den stora svälten 1959-61 då minst 20 miljoner miste livet var nämligen till stor del människoverk⁶⁰⁸. (Det var länge en statshemlighet att Kina som då exporterade livsmedel försummade sitt jordbruk och grovt misskötte fördelningen av den mat som fanns. Henan drabbades hårt, särskilt området kring Jigong som ändå haft en god skörd 1959⁶⁰⁹. Missionärernas kontakt med deras kinesiska vänner var bruten⁶¹⁰. Därför visste inte heller de något. Enligt propagandan kunde landet göra enorma framsteg sedan en eller två miljoner "fiender" avrättats och en halv miljon samhällskritiker uppspårats. Den fullständiga omorganisationen av samhället väckte somligas beundran⁶¹¹.)

Ingen kunde ana kommande katastrofer. Det var illa nog vintern 1940 när Johannes Aspberg skrev: "Må Gud i sin nåd förkorta Kinas lidandestid!"⁶¹² Under de kaotiska förhållandena hade somliga lämnat hemtrakten. Andra hade kommit till eftersom Luoyang blivit provinshuvudstad i stället för Kaifeng som tagits av japanerna. Det fanns ett nästan omättligt behov av biblar och testamenten. Många döptes men på grund av risken för bombningar var gudstjänsterna i staden dåligt besökta. Och man hade behövt fler medarbetare, många fler. En hjälp var att Aspbergs och Maja Lundmark (som kom tillbaka från Sverige) på hösten fick sällskap av Gösta Goës⁶¹³.

⁶⁰⁷ Författaren har hört henne berätta. Hon skrev också i *SL* s. 29-31 (10 februari 1943).

⁶⁰⁸ *Bra Böckers Lexikon 2000* s. 316 (band 13, Bokförlaget Bra Böcker 1997).

⁶⁰⁹ Ming Wang-Sonnerup: *Rött land, röd jord - en flickas uppväxt i Maos Kina* s. 137-139 (Bra Böcker 2008) och Björn Kjellgren: *Kina, modern historia* s. 50-54 (Gleerups 2009).

⁶¹⁰ Författaren minns hur svårt missionärerna kände detta.

⁶¹¹ Se t.ex. Tore Zetterholm och Bo Gärtze: *Kina, drömmen om människan* (Trevi 1977).

⁶¹² *SL* s. 101-103 (25 april 1940, årsberättelse från Luoyang av Johannes Aspberg).

⁶¹³ *SL* s. 66 (25 mars 1940, meddelande från Johannes Aspberg), *SL* s. 172 (10 augusti 1940) och *SL* s. 224 (25 oktober 1940).

De sprang och sprang⁶¹⁴. Det hade varit flyglarm så länge att Ingrid Aspberg och barnen gått hem. Och då kom flygplanen. "De nästan snuddade vid trädtopparna." Det dånade från deras kulsprutor och från luftvärnet (som inte träffade). Äntligen var det "med en känsla av befrielse vi nådde grottan." Men skolan måste fortsätta. För i Luoyang fanns den enda skolan för SMK:s missionärsbarn. Sedan hela familjen Aspberg kommit dit i början av 1940 undervisade Ingrid de äldsta barnen⁶¹⁵. Senare inackorderades Gunvor Bergquist där (hennes storebror Carl-Olof hade ju följt med oss när vi skulle till Sverige). SMK hade nu en missionssekretare Martin Bergling som själv var missionärsbarn (han efterträdde Martin Lindén som blev missionsföreståndare efter Erik Folke)⁶¹⁶. Strax efter nyår 1943 skrev han om de 29 missionärsbarnen under 18 år⁶¹⁷. "Vad Carl-Olof denna helg skall ha längtat efter sina föräldrar, som han ej sett på omkring tre år." Men det hade hänt mycket sedan Barnens hem i Duvbo invigdes 1911. Martins bror Morris kunde berätta livligt om hur det gick till den första tiden⁶¹⁸. Nu var inga barn inackorderade där och det var bara familjen Bergquist som var splittrad. Och Svenska skolan på Jigong låg öde⁶¹⁹.

Öde låg också kvinnskolan i Luoyang vars lokaler blev obrukbara efter den fjärde av fyra bombningar den 25 mars 1940 (samtidigt träffades den "ordinarie" missionärsbostaden)⁶²⁰. Men Johannes Aspberg berättade att verksamheten fortsatte "med stor tillslutning" i en ort fem eller sex mil söderut. Troligen var det vid stormötena som missionärerna fick den mesta kontakten med verksamheten utanför Luoyang. Kort efter sin återkomst hösten 1940 reste Gösta Goës till flera sådana möten⁶²¹. I Luoning fann han att den numera stora församlingen redan var delad i två och att en tredje höll på att bildas. Han reste vidare västerut uppför dalen. "På denna väg har man ständigt de höga bergen och cypressdungar här och var till sällskap, och Lofloden eller någon av dess bifloder ackompanjera med fors eller porl. Ofta vajar bambulunder nere i dalarna och lysa som smaragder upp det annars mest brunröda landskapet." Så kom han till Världens Ände, dvs. till Lushi. "Lushih församling överraskade mig genom att vara en bedjande församling." Man fick andas ut när det gick. Maria Pettersson som ofta såg japanska flygplan skrev⁶²²: "Här vid kvarnen är det lugnt och i viss mån tryggt. Det är så ljuvligt att se det klara vattnet flyta stilla... En hel rad kvinnor ligga härnere vid rännen och tvätta. Längre ut hämtas friskt rent vatten till matlagning."

⁶¹⁴ Ingrid Aspberg: *Under hans vingar* s. 37, 39-41 (Svenska Missionens i Kina förlag 1947).

⁶¹⁵ *SL* s. 67-72 (25 mars 1940, brev från Ingrid Aspberg).

⁶¹⁶ *SL* s. 113 (10 maj 1939), *SL* s. 107 (25 april 1940) och *SL* s. 230-231 (10 november 1940, artikel av Karl Fries).

⁶¹⁷ *SL* s. 5-7 (10 januari 1943, artikel av Martin Bergling).

⁶¹⁸ Egna minnen av Morris Berglings berättelser.

⁶¹⁹ *SL* s. 270-271 (25 december 1942, brev från Carl Blom).

⁶²⁰ *SL* s. 144-145 (10 juni 1940, brev från Johannes Aspberg).

⁶²¹ *SL* s. 56 (10 mars 1941, brev från Gösta Goës, bl.a. om den blivande församlingen i Hoti Yangp'o).

⁶²² *SL* s. 9-10 (10 januari 1940, brev från Maria Pettersson).

Flykten från Den Eviga Friden

Det kan inte hjälpas. Hovets dignitärer får själva ta till skyfflar för att röja upp⁶²³. Men det är så tröstlöst. Ruinfältet känns oändligt stort. Framtidens människor kommer väl inte att tro berättelser om att här fanns en miljonstad, den vackraste i världen, med de mest magnifika palats.

Armén har gjort sin sak grundligt. Alla människor i hela trakten evakuerades. Sedan plundrades, brändes och revs allting, precis allting, på order av premiärministern, som styrde i den unge kejsarens namn. I tusental och åter tusental gick kärror västerut mot Den Eviga Friden. Inte mycket av dyrbarheterna kom fram. Det sägs att hela nationalbiblioteket (7000 kärlass) har gått förlorat.

Men nu gäller det att få tak över huvudet åt kejsaren, som äntligen lyckats rymma från Den Eviga Friden. (Visst betyder Changan egentligen Den Långa Friden, men vad är väl längre än evigheten⁶²⁴? Men nog borde det räcka att kalla staden Xian, dvs Västra Friden, om man nu skall tala om frid där.)

Visserligen hade premiärministerns outhärdliga terror upphört när han blev mördad. Men sedan hade det brutit ut en svår maktkamp mellan de främsta generalerna tills kejsaren lyckades ta sig tillbaka till Luoyang.

När dynastin grundades 400 år tidigare hade det också varit kaos. Den som skapade terrakottaarmén var död. Då stred och härjade verkliga arméer tills en ny härskare bringade lugn i riket. Eftersom han vuxit upp vid Hanflooden (en biflod till Yangtze) kallade han sin dynasti Han. Så respekterad är dynastin att kineserna allt framgent kommer att kalla sig Hanfolket.

Men nu är den ärorika dynastin i fara. Kommer den svage kejsaren att kunna värja sig mot nya "beskyddare"? Kommer han ens att behålla livet?

Det är väl att ministrarna som gräver inte kan se in i framtiden. Nya dynastier kommer. Luoyang kommer att byggas upp men om drygt hundra år, i början av 300-talet, kommer det att förstöras på nytt vid en invasion.

Långt innan dess kommer en ödesdiger natt. Åter finns det en ung kejsare i Luoyang. Han erkänns inte överallt. Bl.a. har en gren av Handynastin skapat ett minikejsardöme med centrum i Chengdu i sydväst.

Kejsaren, hans förmyndare och de andra prinsarna har begett sig till förfädernas gravar. En hög ämbetsman kommer och berättar att en statskupp ägt rum. Hela natten vädjar han till förmyndaren att inte återvända. Men förgäves. För i Luoyang finns familjen. Och där finns ju alla ägodelarna...

Varför förstår ingen att all denna maktkamp och alla inbördeskrig inte bara skapar ett oerhört lidande för befolkningen utan också försvagar riket och bereder vägen för framtida invasioner?

⁶²³ J. Macgowan: *A History of China* s. 86-90, 128-134, 144-145 (Kegan Paul, Trench, Trübner and Co, London 1897) och Alfred Schinz: *The magic square: Cities in ancient China* s. 144 (Edition Axel Menges 1996).

⁶²⁴ Författaren har hört denna förklaring under en guidad rundtur i Xian.

Människor kunde alltså göra mycket större skada än vilda djur. Ändå högg man ner skogar av fruktan för djuren⁶²⁵. Men vargarna fanns kvar och i januari 1947 syntes en varg från tåget när vi for till Yuncheng⁶²⁶.

Kineserna behöver ändå inte sakna bränsle. Det finns mycket kol i Kina⁶²⁷. Förr bröts den ibland rätt primitivt. Som barn såg jag i sydvästra Kina ingången till en liten kolgruva⁶²⁸. Den var bara ett hål i en sluttning, nätt och jämnt så stor att vuxen man kunde krypa in.

Kolet behöver ju transporteras. Pucheng i Shaanxi hade den här tiden ingen järnväg för persontrafik⁶²⁹. Men det fanns en industribana för koltransporter. De små vagnarna sköts för hand. Så skedde också den 14 oktober 1942.

På en vagn låg Nils Styrelius, som i flera dagar haft svåra maglågor (senare visade det sig vara ett svårt fall av tarmvred med efterföljande kallbrand). Olga satt bredvid honom medan de åkte till den riktiga järnvägsstationen. På en annan vagn satt Johannes Aspberg och Carl Johan Bergquist ovanpå bagaget. De hörde till dem som kommit till Pucheng för ett sammanträde med arbetsutskottet som ansvarade för arbetet i den fria delen av missionsfältet (Henan och Shaanxi). Trots operation i Xian gick Nils liv inte att rädda⁶³⁰.

Det var en hel rad minnesrunor i Sinims Land de här åren. 1940 dog August Berg, som varit föreståndare på fältet, inte så långt efter det att han och Augusta lämnat över ansvaret för missionshemmet i Duvbo till Lisa Lundberg⁶³¹. Nästa år dog Mina Stålhammar som varit pionjär i Xinan⁶³². 1943 dog Anna Janzon som i många år förestod flickskolan i Luoyang⁶³². Bland hennes papper fann man en hälsning till hennes vänner i Sverige och Kina. Samma år avled SMK:s ordförande Karl Fries och efterträddes av Oscar von Malmberg⁶³⁴. Detta var några exempel.

Dessutom blev flera av missionärerna i Kina blev gamla eller klena. T.ex. blev Carl Blom och Maria Pettersson 70 år 1942 respektive 1943⁶³⁴.

⁶²⁵ Enligt vad författaren fick höra som barn.

⁶²⁶ Eget minne, se också *SL* 271-272 (25 december 1943, brev från Åke Haglund) och *SL* s. 79-81 (10 april 1947, brev från Ingrid Malm).

⁶²⁷ *Bra Böckers Lexikon 2000* s. 322 (band 13, Bokförlaget Bra Böcker 1997).

⁶²⁸ Egna minnen.

⁶²⁹ *SL* s. 82-85 (10 april 1943, brev från Olga Styrelius).

⁶³⁰ Se även *SL* s. 220 (25 oktober 1942), *SL* s. 228-229 (10 november 1942, minnesruna av Martin Lindén), *SL* s. 229-231 (10 november 1942, reportage från minnesstund av Hildur Blom) och *SL* s. 43-44 (25 februari 1943, rapport från Arvid Hjærtberg).

⁶³¹ *SL* s. 204-205 (10 okt. 1940, Martin Lindén presenterade Lisa Lundberg), *SL* s. 268 (25 december 1940, minnesruna över August Berg av Martin Lindén) och *SL* s. 107 (10 maj 1941, återblick på 1940 av Martin Bergling).

⁶³² *SL* s. 188 (10 september 1941, minnesruna av Martin Lindén) och *SL* s. 104 (10 maj 1942, årsberättelse av Martin Bergling).

⁶³³ Martin Lindén skrev i *SL* s. 218 (25 oktober 1943) och *SL* s. 244 (25 november 1943). Hennes hälsning fanns i *SL* s. 218 (25 oktober 1943).

⁶³⁴ *SL* s. 139-140 (10 juni 1943, minnesruna av Martin Lindén) och *SL* s. 219 (25 oktober 1943).

⁶³⁵ *SL* s. 139-140 (10 juni 1942, artikel av Karl Fries) och *SL* s. 227-228 (10 november 1943, artikel av Martin Lindén).

Hemma i Luoyang hade Johannes Aspberg fullt upp med administrativa uppgifter. Redan 1941 skrev han: "Vårt hem har varit mest som ett hotell med resande till de flesta av Kinas provinser"⁶³⁶. "Då Luoyang nu också är provins-huvudstad, har det fallit på min lott att ombesörja årliga passviseringar för nästan hela provinsens missionärskår... Bittida och sent ha besökande knackat på vår dörr. Militärer och ämbetsmän och tusende andra komma i olika ärenden... Från dessa många bestyr hemma i staden har det varit en riktig glädje och vila att få resa ut på landsbygden på min cykel för att hålla en veckas bibelkurs eller deltaga i ett tre dagars stormöte." Kvinnoskolan hade flyttat till Minggao, men folkskolan fortsatte i staden. I november 1941 var Maja Lundmark en tid i Songxian "där hon hade rik uppmuntran av en kurs bland kvinnor" (Martin Bergling)⁶³⁷.

1942 föddes det sista missionärsbarnet i Luoyang, Kerstin Aspberg⁶³⁸. Till-sammans med sin man Bo Dellming kom hon att bli missionär i Japan⁶³⁸.

Efter en ny torka skrev Johannes Aspberg senhösten 1942⁶⁴⁰: "Här i Honan ha vi bråttom med nödhjälpsarbetet allihop... Jag är kassör och sekreterare för 15 distrikt. Innan jag stiger upp om morgnarna och tills jag går till sängs vid midnatt har jag besökande och bestyr med nödhjälpen... Redan nu är bladen och barken på träden slut i många distrikt... Till våren kommer säkert folk att dö i hundratusental i dessa trakter." Gösta Goës (nu i Mianchi) deltog också i nödhjälpsarbetet tillsammans med Carl Johan Bergquist. Nästa år kom gräshoppor "likt vilda fiendehärrar" (Ingrid Aspberg).

Senvintern 1943 behövde Maja Lundmark komma till sjukhus i Xian⁶⁴¹. Hon eskorterades dit av Johannes Aspberg och Ella Dahle. Snart återvände Ella för ett kort besök i Shanxian där hon bodde, bl.a. med tanke på nödhjälps-arbetet. Men efter bara någon vecka avled hon. Hon hann vara sex år i Kina.

Längs den forna karavanleden Sidenvägen från Xian till Västerlandet går en järnväg som vid den här tiden slutade i Baoji⁶⁴². Där gifte sig i juli 1944 två flyktingar, Hugo Linder och Ebba Vidén, inför distriktskommisarien och en svenskamerikansk missionär. Men var inte Hugo Linder en 76-årig pensionär på Jigong som längtade hem till Sverige? Varför hade han och Ebba flytt, t.o.m. flytt från Xian? Vad var det för fel på Den Eviga Friden?

⁶³⁶ *SL* s. 125-127 (25 maj 1941, årsberättelse av Johannes Aspberg).

⁶³⁷ *SL* s. 77 (10 april 1942, i översikt över verksamhetsåret 1941 av Martin Lindén).

⁶³⁸ Se föregående not.

⁶³⁹ Dellmings verksamhet har ofta behandlats i *Sinims Land* och senare i *EÖM:s tidning*.

⁶⁴⁰ *SL* s. 103-104 (10 maj 1943, brev från Johannes Aspberg), *SL* s. 31-33 (10 februari 1943, brev från Carl Johan och Elsie Bergquist), *SL* s. 129 (25 maj 1943) och Ingrid Aspberg: *Under hans vingar* s. 56, 58 (Svenska Missionens i Kina förlag 1947).

⁶⁴¹ *SL* s. 223 (25 oktober 1942), *SL* 75-76 (10 april, minnesruna av Martin Lindén) och *SL* s. 180-182 (10 augusti, brev från Maja Lundmark).

⁶⁴² Ingrid Aspberg skrev om missionärernas flykt till Paoki (även skrivet Paochi) i *Under hans vingar* s. 71-76 (Svenska Missionens i Kina förlag 1947). Se också *SL* s. 128-129 (25 maj 1943, artikel av K. Nilenius), *SL* s. 173 (10 augusti 1944) och *SL* s. 233-234 (10 november 1944, brev från Ingeborg Ackzell).

Allt skall bli bra igen

Skotten dånade över fjärden, det ena efter det andra⁶⁴³. Men det var lösa skott, salut på någon kunglig bemärkelsedag. Flera av flottans större fartyg låg därute. Mina föräldrar berättade flera gånger om hur glada de blev när de för första gången såg enheter ur den svenska flottan⁶⁴⁴.

Luciakvällen 1939 var ingen ljusets högtid på ett fartyg som smög sig ut ur Rigas hamn⁶⁴⁵. Av fruktan för tyska ubåtar var belysningen släckt. Ombord fanns polacker som flytt sedan deras land brutalt delats mellan Tyskland och Sovjetunionen. Nu flydde de också från Lettland. För det var lätt att förutse den sovjetiska ockupation som skulle komma ett halvår senare⁶⁴⁶.

Vi var också med. Till mina föräldrars stora förundran hade vi kommit ut ur Sovjetunionen. Vår färd mot Finland hade på grund av kriget avbrutits i Moskva. På den enda dag han hade till förfogande hade min far lyckats få utresetillstånd till Lettland, inresetillstånd dit samt biljetter till kvällståget.

Mina föräldrar kunde andas ut först när vi kom in på svenskt vatten och de såg svenska örlogsfartyg. Ett par år senare blev min far föreståndare för Vitså örlogshem vid Hårsfjärden⁶⁴⁷. Detta kristna fritidshem för sjömän några mil söder om Stockholm drevs av Förbundet Soldaternas vänner vars ordförande prins Oscar Bernadotte hörde till SMK:s vänner.

Det var därför jag kunde lyssna på saluten. Några av fartygen var gamla, relikier från en svunnen tid. Men jag var stolt över dem. De kunde säkert skydda oss från det enda tänkbara hotet, nämligen en tysk invasion.

Inga missionärer, varken gamla eller nya, kunde resa till Kina medan kriget höll på. Vid slutet av 1943 fanns det 30 missionärer i Kina⁶⁴⁸. 12 av dem var på ockuperat område. De var mycket isolerade i flera år men i augusti 1943 kunde 10 av dem träffas i Yuncheng.

Långt söderut kände Hugo Linder sig nästan som i ett fängelse på Jigong⁶⁴⁹. Efter Maries död hade han trots sin ålder haft mycket att göra förutom "tvenne möten dagligen". Men berget var osäkert. Han kunde inte glömma att han två gånger nästan blev kidnappad av rövare. Han måste absolut därifrån. Han kunde inte vänta tills kriget en dag tog slut, för det verkade dröja. Det mesta han hade fick lov att säljas även om betalningen var så dålig att det kändes som en plundring. Den 4 november 1943 gav han sig i väg. Det skulle dröja innan man hörde av honom igen.

⁶⁴³ Egna minnen.

⁶⁴⁴ Som författaren minns föräldrarnas berättelse.

⁶⁴⁵ Vi kom till Stockholm den 14/12, se *SL* s. 271 (25 december 1939).

⁶⁴⁶ *Bra Böckers Lexikon 2000* s. 14 (band 15, Bokförlaget Bra Böcker 1997).

⁶⁴⁷ *SL* s. 221 (25 oktober 1942).

⁶⁴⁸ *SL* s. 10 (10 januari 1944).

⁶⁴⁹ *SL* s. 69-70 (25 mars 1943, brev från Hugo Linder), *SL* s. 180 (10 augusti 1944, brev från Malte Ringberg) och *SL* s. 194-196 (10 september 1944, brev från Hugo Linder).

De 16 december 1943 fick den lilla svenska skolan i Luoyang jullov för sista gången⁶⁵⁰. Ingrid Aspberg hade haft hjälp av Maja Lundmark, som tillfrisknat men inte var stark nog än att ge sig ut på landet. Elsie Bergquist, som inte heller var riktigt stark, hade varit sex veckor i Luoyang och också hjälpt till i skolan. Gerda Carlén och Elna Lenell hade besökt Luoyang för tandvård (utförd av en katolsk pater). Elna Lenell hade nu fyra år kvar att leva (hon arresterades 1947 efter julkvällsgudstjänsten i Ruicheng i Shanxi)⁶⁵¹.

Under julen var synodens ledare Li Zhende i Luoyang. Han hade nu också blivit pastor⁶⁵². Han reste runt i de tre presbyterier som var fria (ett i Henan och två i Shaanxi, det fjärde presbyteriet var i det ockuperade Shanxi)⁶⁵³. Det var inflation och dyrtid, vilket kanske var orsaken till att församlingarna i regel avlönade medhjälparna in natura. Johannes Aspberg skrev: "Det är en stor glädje att de kristna kineserna övertagit ansvaret så som de gjort"⁶⁵⁴. 1947 skulle jag i Luoyang få höra att under dessa år hade traktens församlingar vuxit i styrka och självständighet⁶⁵⁵.

Vid julgudstjänsten medverkade en blandad kör som övats av Maja Lundmark. Och så predikade Hugo Linder. Ja, han hade faktiskt dykt upp i Luoyang den 7 december. Om den mer än månadslånga färden från Jigong skrev han: "Det är endast genom en lång kedja av gudomliga ingripanden som detta kunnat utföras - hela saken ter sig som en saga." Sedan reste han till Pucheng tillsammans med Li Zhende som skulle vara huvudtalare vid en bibelstudiekonferens där. "Det är rent underbart, att jag nu är i mitt gamla hem (i vad som finns kvar därav) och i mitt gamla arbete."

Ja, missionärerna fortsatte med sitt gamla arbete. Johannes Aspberg hade visserligen mycket arbete med flyktingar. Bl.a. hjälptes otaliga studenter att resa vidare⁶⁵⁶. Japanerna kände säkert till detta som bokstavligen var en dödssynd i deras ögon. Men fronten var ju en bra bit bort. Än så länge...

Ibland kopplade Johannes Aspberg av med jakt (1947 fick jag följa med på en sådan jaktutlykt). Både han och Gösta Goës cyklade en hel del⁶⁵⁷. Gösta Goës fann "sin glädje i att under veckor vandra bland bergen och besöka folket där". I februari 1944 gjorde Ebba Vidén i Shaanxi en två dagar lång vandring hemifrån till annan ort för att under tre veckor vara med om möten⁶⁵⁸. Det var nästan som i forna tider. Men nu var tiden ute för det gamla livet. En natt måste Johannes Aspberg cykla i väg för "fienden närmar sig"⁶⁵⁹.

⁶⁵⁰ SL s. 56-57 (10 mars 1944, brev från Johannes Aspberg) och SL s. 176-177 (10 augusti 1944, brev från Elna Lenell).

⁶⁵¹ SL s. 41-44 (25 februari 1948, minnesruna av Martin Lindén samt brev från två församlingsledare i Juicheng, översatt av Selfrid Ershammar).

⁶⁵² SL s. 142 (10 juni 1944, i årsberättelse av Carl Blom).

⁶⁵³ Synodens uppdelning i presbyterier beskrevs för författaren 1947.

⁶⁵⁴ Se not 650.

⁶⁵⁵ Egna minnen från tiden i Luoyang.

⁶⁵⁶ Ingrid Aspberg: *Under hans vingar* s. 57-59 (Svenska Missionens i Kina förlag 1947).

⁶⁵⁷ 1947 hörde författaren om Johanes Aspbergs cyklande.

⁶⁵⁸ SL s. 196 (10 september 1944, brev från Ebba Vidén).

⁶⁵⁹ Ingrid Aspberg: *Under hans vingar* s. 64-65 (Svenska Missionens i Kina förlag 1947).

Föraningar om en stor japansk offensiv hade fått missionärerna i Henan (utom Maria Pettersson) att resa till Xian⁶⁶⁰. Detta väckte undran i Sverige där man inte visste orsaken. Det blev ett lugn före stormen⁶⁶¹. Johannes Aspberg återvände till Luoyang och Gösta Goës till Mianchi, varifrån han när anfallet kom flydde till Lushi och sedan på besvärliga vägar till Xian⁶⁶².

När Johannes Aspberg blev varnad cyklade han på natten från Luoyang till Xinan. Men när han förstod att offensiven inte gick så fort funderade han på att återvända för att hämta en del saker. Han blev varnad och till skillnad från prinsarna på 200-talet vände han inte utan fortsatte till Xian.

Men snart intogs Luoyang och t.o.m. Lushi nära gränsen till Shaanxi. Xian tycktes hotat. Många av SMK:s missionärer som flytt dit reste vidare till Baoji och sedan för säkerhets skull med lastbil till Chengdu, Handynastins sista fäste på 200-talet (Johannes Aspberg och Gösta Goës cyklade)⁶⁶³. Men en del av missionärerna i Shaanxi blev kvar (bl.a. Linders som gifte sig i Baoji) och återvände till sina hemorter, när offensiven hejdots.

Trots ockupationen fortsatte skolan i Luoyang, gemensamt underhållen av de tre församlingarna (alltså de som startats av SMK, Augustana och anglikanerna). Bibelklasser hölls och man planerade för höstmöten. Men för Maria Pettersson och barnhemmet i Xinan var det besvärligt. Det var allmän nöd eftersom gräshoppor kommit även detta år.

Carl Blom hade på ett tidigt foto skrivit: "Kristus mitt lif"⁶⁶⁴. Nu skrev han om sin kallelse som bl.a. kom genom missionsföredrag som också medförde "den nya väckelsen till personlig avgörelse". När han skrev en skoluppsats över ämnet "Min framtid sådan jag tänker mig den" såg han sig "i kretsen för hedningar och från hedendomen omvända, förkunnande för dem livets ord." Men det blev inte enkelt. På ett ställe i Henan var åhörarna så föga lovande att han "blev formligen sjuk". "Men nog *behövde de Frälsaren!*"

Medan cancer gjorde Carl Blom allt svagare fortsatte han att rapportera om missionsverksamheten⁶⁶⁵. Samma dag han dog (25 april 1945) möttes amerikanska och sovjetiska trupper i Tysklands hjärta⁶⁶⁶. Det var mindre än två veckor kvar av kriget i Europa. I augusti gav Japan upp. Nu skulle det inte bli något mer krig. Allt skulle bli bra. Allt skulle bli som förr, fast bättre.

⁶⁶⁰ Se not 659, *SL* s. 90 (25 april 1944), *SL* s. 101 (10 maj 1944, i årsberättelse av Martin Lindén) och *SL* s. 55-59 (10 mars 1945, brev från Gösta Goës).

⁶⁶¹ *Svensk Uppslagsbok*, andra omarbetade och utvidgade upplagan, spalt 35 (band 16, Förlagshuset Norden 1950).

⁶⁶² Gösta Goës bodde i Mienchih, se *SL* s. 223 (25 oktober 1943).

⁶⁶³ *SL* s. 233-234 (10 november 1944, brev från Ingeborg Ackzell) och *SL* s. 30-32 (10 februari 1945, brev från Johannes Aspberg).

⁶⁶⁴ *HSÖ* s. 30-39 (1945, artikel av Carl Blom med rubriken "Min kallelse").

⁶⁶⁵ *SL* s. 122-123 (25 maj 1945, minnesruna av Martin Lindén), *SL* s. 159-160 (10 juli 1945, minnesord av Hugo Linder), *SL* s. 194-198 (10 september 1945, två brev av Carl Blom), *SL* 206-207 (10 oktober 1945, brev från Ida Ringberg), *SL* s. 207-210 (10 oktober 1945, brev från Runa Hägg) och *HSÖ* s. 16-29 (1945, biografisk artikel av Martin Lindén).

⁶⁶⁶ Antony Beevor: *Berlin, slutstriden 1945* s. 348 (Historiska Media 2002) och *Bra Böckers Lexikon 2000* s. 134-135 (band 25, Bokförlaget Bra Böcker 1999).

Krigsgudens fiende

Skotten dånade i natten⁶⁶⁷. Det var en intensiv artillerield från pjäser runt om i staden. Men *vad* de sköt på var inte så gott att veta. Och hela tiden hördes häftig eld från automatvapen, tydligen från sydvästra stadsmuren. Denna oktober natt 1947 samlades alla i huset på bottenvåningen. Utom synhåll för alla fönster var vi i säkerhet för förlupna kulor.

Det var inte så jag hade tänkt mig livet i Kina. Jag hade sett fram mot återkomsten länge. Kriget var ju slut och Örlogshemmet vid Hårsfjärden behövdes inte längre. Vi kunde fara till Kina mina föräldrar och jag och mina systrar Gunvor och Kerstin som var födda i Sverige⁶⁶⁸. Allt var så bra våren 1947. Men plötsligt ändrades allting den 21 april⁶⁶⁹. Den dagen fick Frida Prytz besök i sitt hem i Yuncheng.

Pionjären Frida Prytz hade rest till Kina redan 1890 och var nu närmare 79 år⁶⁷⁰. Hon var lärare (bl.a. för Manao) liksom den första svenska kinamissionären Caroline Selmer som kom till Ningbo i sydöst på 1840-talet⁶⁷¹.

Det var i början inte självklart att Yuncheng skulle bli SMK:s högkvarter⁶⁷². Men mandarinerna var välvilligt inställda. Dessutom fanns där (som Sinims Land skrev 1946) "gamla Mor Chang, som bett Gud om en missionär"⁶⁷³.

Det gamla opiumproblemet hade kommit igen under ockupationen⁶⁷⁴. Men flickornas fotbindning som Frida Prytz haft sådant bekymmer med var borta. Paragrafen om kamp mot denna sed kunde därför tas bort när synodsrådet sommaren 1946 reviderade stadgarna (nu användes äntligen det nya riksspråket i stället för kejsartidens officella språk som fortfarande hade gällt 1919)⁶⁷⁵. Missionärernas inflytande försvann även om den s.k. missionskommitténs ledamöter kunde delta i synodsrådets sammanträden. Carl-Johan Bergquist kommenterade: "Ett under inför våra ögon, att efter 8 års krig är församlingarna självstyrande, självunderhållande och självpropagerande"⁶⁷⁶. Missionärerna var ändå välkomna och de behövdes. Men just när det efter kriget var möjligt att arbeta ordentligt igen reducerades deras antal drastiskt.

⁶⁶⁷ Egna minnen, *SL* s. 19 (10 januari 1948, brev från Erik Malm) och *SL* s. 99 (25 april 1948, brev från Ingrid Malm):.

⁶⁶⁸ *SL* s. 20 (25 januari 1941), *SL* s. 20 (25 januari 1944).

⁶⁶⁹ *SL* s. 178-179 (10 augusti 1947, brev från Malte Ringberg).

⁶⁷⁰ *SL* s. 5-6 (10 januari 1948, minnesruna av Martin Lindén).

⁶⁷¹ Tidigare skrivet Ningpo. Se fotnot på s. 144 i Inga Elgqvist-Saltzman: *Lärlarinna av Guds nåde - Cecilia Fryxell* (Carlssons 2010). Se även s. 155-156 i *Handbook of Christianity in China, vol. 2: 1800-present*, redigerad av R.G.Tiedemann (Brill 2009).

⁶⁷² Se s. 7 i Återblick av Erik Folke i *Meddelande från Svenska Missionen i Kina. Redogörelse för dess sju verksamhetsår 1 maj 1892-1 maj 1893* (1 maj 1893).

⁶⁷³ Text till bild i *SL* s. 51 (10 mars 1946). Namnet skrivs nu Zhang.

⁶⁷⁴ *SL* s. 47 (25 februari 1945).

⁶⁷⁵ *SL* s. 217-219 (25 oktober 1946, rapport av Johannes Aspberg).

⁶⁷⁶ *SL* s. 189 (10 september 1947, ur föredrag av Carl-Johan Bergquist vid missionsvecka på Säteråsen 9-14 augusti 1947, refererat av Runa Hägg på s. 186-190).

Det hade hänt mycket sedan krigsgudens anhängare hade samlats i sitt tempel i Luoyang och hotat Carl Blom till livet om han slog sig ner i trakten. Nu vilade han på missionens lilla gravplats utanför Xiezhou sydväst om Yuncheng (lagfartsbeviset för gravplatsen överlämnades i oktober 2011 till den lokala kyrkan)⁶⁷⁷. Det var nära det ställe där krigsguden var född och där han dyrkades i ett ståtligt tempel (det beskrevs av några missionärer som reste i trakten på 1860-talet långt innan Erik Folke kom dit)⁶⁷⁸.

Nog kunde Carl Blom ses som alla krigsgudars fiende. När Ethel Blom skulle resa till Sverige 1946 skrev åtta (icke kristna) yunchengbor en artikel i lokaltidningen om det som hände när japanerna intagit deras stad⁶⁷⁹: "Då Yuncheng intogs, voro tusentals flyktingar överlämnade åt japanernas nåd och onåd och levde varje stund i fara för eld och svärd. Det var ej nog med att det icke fanns någon säkerhet för liv och egendom; det dagliga livet hade blivit ett svårt problem med endast en hårsman mellan liv och död. Tack vare nu framlidne missionär C.F. Blom funno då många en tillflykt på missionsstationen i Yuncheng. Han var den som organiserade och ledde arbetet för flyktingarna där, och så många som möjligt togos emot och gavs hjälp av olika slag. Missionär Bloms kärlek och godhet mot flyktingarna var större än den godhet och kärlek, som nära släktingar bevisa varandra. Genom hans personliga uppoffringar och outtröttliga ansträngningar bevarades också alla flyktingarna där från fruktansvärda svårigheter. Missionär Blom försakade sina egna måltider på dagen och sin vila på natten för flyktingarnas skull. Det var i sanning genom hans sålunda bevisade barmhärtighet, som vi flyktingar blevo räddade och fingo en möjlighet att leva vidare. Vi skola aldrig glömma honom."

Ockupationen påverkade livet och döden i Yuncheng på olika sätt. Redan 1938 sköts av okänd anledning ett par som hade en tolvårig dotter⁶⁸⁰. Flickan började då i den kristna flickskolan men tvingades snart gifta sig med sin fästmans bror (fästmannen var sedan länge försvunnen). Frida Prytz och de andra vid skolan kunde ingenting göra. "Det var rörande höra den ovannämnda lilla flickan bedja vid avskedet" (Frida Prytz).

Skolans undervisning ändrades under japanerna. "Läroböckerna i modersmålet, geografi och historia kunde icke användas av lätt förståeliga skäl. Vi ersatte delvis dessa två sista ämnen med kristendom." Efter befrielsen hösten 1945 greps makten av lokala provisoriska myndigheter utanför regeringens kontroll⁶⁸¹. SMK:s skolor togs över och kristendomsundervisningen förbjöds.

⁶⁷⁷ *SL* s. 207-210 (10 oktober 1945, brev från Runa Hägg) och *EÖM-Nytt* s. 1-2,6-7 (nr 43, december 2011, artiklar av Jan-Endy Johannesson resp. Louise Linder).

⁶⁷⁸ Alexander Williamson och Jonathan Lees reste där hösten 1866 och Wellman ett par år senare. Xiezhou (ibland skrivet Jiezhou) kallades då Haichow och senare Chiehsien. Se en artikel om "Missionärsbesök på SMK:s fält före Erik Folkes ankomst" av Johannes Aspberg i *HSÖ* s. 8-28 (1950, särskilt s. 12-16 och 20-25).

⁶⁷⁹ *SL* s. 269-270 (25 december 1946, Martin Lindén återgav en översättning av en artikel i "*Hotung Daily News*" av Chiao Yen-han m.fl.).

⁶⁸⁰ Frida Prytz redogjorde för skolans arbete i *SL* s. 255-256 (10 december 1938).

⁶⁸¹ *SL* s. 270-276 (25 december 1945, reseberättelse av Johannes Aspberg).

Regeringen kontrollerade inte heller den "åttonde armén" (kommunistiska partisaner som under hela kriget kämpat mot japanerna i Shanxi). Ruicheng hölls 1938 en tid av en sådan styrka och strax efter krigsslutet belägrades och besköts Xinan⁶⁸².

Japans kapitulation undetecknades formellt den 2 september 1945⁶⁸³. Fyra dagar senare skrev Maria Pettersson från Xinan⁶⁸⁴: "Nu när så mycket av centralregeringens trupper anlant frukta vi inte. Portarna ha öppnats och den ena bilen susar fram efter den andra i god ordning. Vädret är nu vackert efter det att det regnat en veckas tid. Skörden lovar gott, fastän den är sen. Gräshoppsvärmarna äro också borta från denna trakt."

Maria Pettersson som kallats "en moder för hela Xinan" hade ibland farit illa under japanerna men så småningom blivit respekterad av dem⁶⁸⁵. På landsbygden "visste" man att hon blivit mandarin och kunde föra ortsbornas talan inför ockupanterna. Ryktet var naturligtvis falskt. Men hennes realistiska ansvarökänsla var välkänd, hennes oräddhet och goda humör legendariska⁶⁸⁶. Återgången till normalt liv tog sin tid. När Johannes Aspberg och Arvid Hjärtberg reste i trakten i oktober 1945 gick det ännu inga tåg. De måste som alla hemvändande flyktingar ta sig fram bäst de kunde. Så Johannes önskade ibland att han tagit med sin nästan utslitna cykel.

Varför kom inget ombud från Luoyang till presbyteriemötet i Mianchi i november 1945⁶⁸⁷? Visserligen var vägarna ofarbara på grund av regn (Johannes Aspberg som försökt cykla från Xian missade halva mötet). Men från de 15 andra distrikten hade 36 delegater kommit. Viktiga beslut måste fattas nu efter kriget. De 8 områden som japanerna inte lyckats erövra hade ändå lidit och människor hade dukat under. Under allt hade församlingarnas äldste, som i praktiken fungerade som pastorer, hållit ihop den växande verksamheten. 21 nyval av äldste godkändes. Man beslöt att se över medlemsregistren för de delvis skingrade församlingarna. Det var väckelse i Henan, särskilt i Xinan. Där hade 950 döpts och cirka 100 skulle snart döpas.

Hur skulle kyrkornas medarbetare få utbildning? Kunde man utnyttja Augustanas planerade bibelskola i Luoyang? Skulle man utvidga den egna verksamheten med små bibelskolor? "Här ha vi de utländska missionärernas plats och uppgift inom Kinas kyrka för hundratals år framåt" (Johannes Aspberg). Men vad hade hänt i Luoyang?

⁶⁸² *SL* s. 105-106 (10 maj 1938, brev från Gerda Carlén), *SL* s. 229-230 (10 november 1945, brev från Maria Pettersson) och *SL* s. 270-276 (25 december 1945, reseberättelse av Johannes Aspberg). För benämningen se Johannes Aspbergs kommentar till ett brev från Elna Lenell i *SL* s. 63-64 (25 mars 1948).

⁶⁸³ *Bra Böckers Lexikon 2000* s. 334 (band 12, Bokförlaget Bra Böcker 1997).

⁶⁸⁴ *SL* s. 229-230 (10 november 1945, brev från Maria Pettersson).

⁶⁸⁵ *SL* s. 221-223 (25 oktober 1938, brev från Ella Dahle) och *SL* s. 270-276 (25 december 1945, reseberättelse av Johannes Aspberg).

⁶⁸⁶ Biografi av Carl Johan Bergquist i *Maria Pettersson - En säregen missionsgärning* s. 4-38 (Svenska Missionen i Kina och Japan 1952).

⁶⁸⁷ *SL* s. 102-105 (10 maj 1946, rapport från Johannes Aspberg).

Välkommen till Maos stad!

Det var olidligt hett⁶⁸⁸. Och det var naturligtvis fullt på tåget. Och vilken tid det tog! 36 timmar för de 14 milen från Zhengzhou till Luoyang. Gerda Tonnvik (som till 1943 hette Gustavsson) var på väg tillbaka som den första förstärkningen efter kriget⁶⁸⁹. Det var i slutet på augusti 1946. Det hade varit litet nervöst eftersom det förekom röda attacker mot järnvägen söder om Kaifeng. Men i Luoyang kunde hon vila ut i tio dagar hos Maja Lundmark innan hon fortsatte till Yuncheng.

Maja Lundmark hade mycket att berätta⁶⁹⁰. Hon "blev överväldigad av glädje" när hon fick en inbjudan att återvända. Den kom när Johannes Aspberg, Arvid Hjærtberg och Maria Pettersson besökte staden i oktober 1945 (de hade farit med oxkärra från Xinan vilket tog en hel dag)⁶⁹¹. Johannes Aspberg berättade efteråt: "Japanska skiltvakter stodo ännu i stadsportarna i Loyang, fast de underkastat sig och således inte lade sig i kinesernas affärer. Det fanns ännu tiotusen japanska soldater här som rörde sig fritt med sina vapen etc. Men om några dagar skulle de överlämna sina vapen. De sågo rätt dystra ut, för att inte säga ledsna. Staden är illa åtgången. Hela norra förstaden mellan de båda järnvägsstationerna är som en enda ruinhög. Vårt stora kapell är nedrivet. Det hade träfats av en granat under stadens belägring, och sedan revs det för teglets skull. Då endast en gavel återstod, anmälde det till japanska befälhavaren i staden att kapellet var neutral egendom, och arbetet med rivningen avbröts då."

Missionärsbostaden hade bombats fem gånger. Men en hög ämbetsman i japanernas tjänst hade reparerat byggnaden så att den blev som ny. Den var inflyttningsklar när kriget slutade och inkräktaren flydde. Men andra objudna gäster hade slagit sig ner på missionsstationen. En av dem (en f.d. evangelist som gått sina egna vägar) utgav sig för att vara pastor och försökte bli inregistrerad som ägare till hela området. Det var dessa störningar som gjorde att församlingen inte var representerad på presbyteriemötet. Johannes Aspberg var bekymrad för "denna prövning som kommer i spåren på den omfattande väckelsen" (på ett år döptes över 500 i distriktet).

Till sin glädje återsåg Maja Lundmark fru Li som var utfattig och hade ständig värk men aldrig tiggde eller klagade. Hon som aldrig kunnat lära sig den kinesiska ljudskriften kunde nu läsa de vanliga tecknen. Vem hade lärt henne? "Det har Gud gjort. Jag bad Gud öppna mina ögon och stärka mitt minne. Hans ord måste jag ju läsa. När jag var tvungen att sitta hemma för värkens skull, då hade jag god tid att studera min Bibel, och dessutom har jag frågat." Tack var henne träffades 40 kvinnor till möten utanför staden.

⁶⁸⁸ *SL* s. 245-247 (25 november 1946, brev från Gerda Tonnvik).

⁶⁸⁹ *SL* s. 172 (10 augusti 1943).

⁶⁹⁰ Maja Lundmark skrev i *SL* s. 20-21 (25 januari 1946), *SL* s. 105-106 (10 maj 1946), *SL* s. 45-46 (25 februari 1947, två brev) och *SL* s. 207-209 (10 oktober 1947).

⁶⁹¹ *SL* s. 270-276 (25 december 1945, reseberättelse av Johannes Aspberg).

Sommaren 1947 kom Maja Lundmark hem till Sverige⁶⁹². När hon fick höra att fru Li dött skrev hon en artikel om henne med rubriken: "Se, så bygger Gud sin kyrka". Den illustrerades med ett foto av en stor grupp kvinnor som var fru Lis "lärjungar". Hur hade det börjat med denna fattiga flyktingkvinna? "Sällan har jag mött någon så hjälplös, så av världen föraktad, trasig smutsig, full av rinnande sår", skrev Maja Lundmark. Men något hade hänt med fru Li. Andra kvinnor ville veta vad det var och följde med henne till kyrkan. Hon hade försökt sig på kurser i läsning. "Hon uppoffrade många gånger sin dagsförtjänst dag efter dag för att få vara med... Men att hon med sitt tomma huvud någonsin skulle kunna lära sig läsa, det tvivlade jag på. Dock måste jag i mitt inre erkänna att hon bar på en hemlig kraft."

Min far fick en gång höra av Johannes Aspberg att väckelsen inte var "något extra ordinärt, utan det var mera så att församlingarna inom detta område kommit in i ett normalt andligt liv, då de enskilda kristna bli själavinnare"⁶⁹³. Men det behövdes också goda predikanter och ledare i de växande kyrkorna. Äldste Zhao i Xinan hörde till de mest respekterade och kallades att predika på olika håll⁶⁹⁴. Men det behövdes ju också nya unga krafter.

Det behövde också sändas ut fler missionärer. Av de 30 missionärerna i Kina hösten 1944 fanns 17 kvar vid konferensen i Yuncheng våren 1946⁶⁹⁵. Carl Blom hade dött och 12 hade rest eftersom de behövde semester eller pensionering. På hösten 1946 var det bara 11 kvar och flera av dem skulle resa senare (bland dem Frida Prytz och Ringbergs från Yuncheng).

Missionärskonferensen valde Johannes Aspberg till förståndare och Martin Bergling till hans ersättare (Arvid Hjärtberg blev sekreterare)⁶⁹⁶. Martin Bergling slutade därför som missionssekretare för att fara till Kina tillsammans med Birgit. Men de kom inte iväg, kanske på grund av frågan om barnens skolgång. (Erik Olsson tjänstgjorde som missionssekreterare under 1947⁶⁹⁷. När han sedan ville återgå till sitt arbete inom KFUM efterträddes han av Arthur Johanson, pastor i Svenska Missionsförbundet⁶⁹⁸. Missionens vänner och medarbetare kom alltså från olika kristna sammanhang.)

Ja, hur skulle missionärsbarnen få utbildning? Aspbergs två äldsta barn, som var några år äldre än jag (Erik Och David) skickades till Sverige⁶⁹⁹.

⁶⁹² *SL* s. 175 (10 augusti 1947).

⁶⁹³ *SL* s. 55-57 (10 mars 1947, brev från Erik Malm).

⁶⁹⁴ *SL* s. 112-113 (10 maj 1947, brev från Erik Malm).

⁶⁹⁵ *SL* s. 192 (10 september 1945). Jämför också adresslistorna i *SL* s. 223 (25 oktober 1944, 30 i Kina), *SL* s. 223 (25 oktober 1945, 20 i Kina) och *SL* s. 223 (25 oktober 1946, 12 i Kina inklusive Gerda Tonnvik som just rest ut). För konferensen se *SL* s. 100 (10 maj 1946) och *SL* s. 119 (25 maj 1946, bild).

⁶⁹⁶ *SL* s. 100 (10 maj 1946), *SL* s. 147 (10 juni 1946, hälsning från Martin Bergling) och *SL* s. 203-204 (10 oktober 1946, tack framfört av Oscar von Malmberg och Martin Lindén).

⁶⁹⁷ *SL* s. 142 (10 juni 1946) och *SL* s. 204 (10 oktober 1946, presentation skriven av Martin Lindén). Erik Olsson och Martin Lindén skrev i *SL* s. 51 (10 mars 1948).

⁶⁹⁸ Martin Lindén skrev om Arthur Johanson i *SL* s. 70-71 (10 april 1948, presentation) och *SL* s. 260 (10 december 1946, anmälan av en självbiografisk bok).

⁶⁹⁹ *SL* s. 195 (10 september 1946, brev från Erik och David Aspberg).

Oscar Rundblom, sekreterare i Svenska Kyrkans Missionsstyrelse, ansåg att skolmyndigheterna i Sverige borde tänka på missionärsbarnens skolgång⁷⁰⁰. Innan han besökte Kina våren 1946 hade han varit med om att lösa ett annat problem. Ett flygplan hade nämligen köpts av Svenska Kyrkans Mission samt ett missionssällskap i Danmark och ett i Norge. Så bildades Nordiskt Missionsflyg (Scandinavian Missionary Flights) med DC3:an Ansgar (SE-APG). Senhösten 1946 kom det väl till pass för SMK som ville skicka 10 vuxna och 8 barn till Kina. Det hade varit svårt att ordna resor på "vanligt" sätt⁷⁰¹.

För nu var det dags att återvända för vår familj och för Hanna och Selfrid Ershammar och deras fem barn (före 1944 hette familjen Eriksson)⁷⁰². Astrid Löfgren och Ingeborg Ackzell skulle också tillbaka till Kina. Vi skulle ha sällskap av fyra nya missionärer (Ella Nilsson, Margit Cederholm, May Holmström och Emma Wåhlin)⁷⁰³. Vi skulle med många mellanlandningar och övernattningar fara med Ansgar till Hongkong och sedan med reguljärt flyg till Shanghai⁷⁰⁴. De nya skulle fortsätta till språkskola i Anjing⁷⁰⁵. Vi andra skulle efter jul flyga med missionsplanet S:t Paul (också en DC3:a) till Xian där Aspbergs fortfarande befann sig⁷⁰⁶.

Diplomaten dröjde med svaren⁷⁰⁷. Han hade varit med när Förenta Nationernas stadga antogs i San Francisco i juni 1945⁷⁰⁸. Då representerade han kommunisterna i den kinesiska delegationen. (Kriget mot Japan pågick fortfarande och kommunisterna samarbetade, åtminstone officiellt, med regeringstrupperna.) Denna vårdag 1946 hade han en ovanlig besökare. Oscar Rundblom, sekreteraren i Svenska Kyrkans Missionsstyrelse, var nästan att se som ett ombud för det officiella Sverige. Rundblom var en van förhandlare och ville veta så mycket om Kina där hans mission var verksam litet söder om floden Yangtze. Svaren på hans frågor kom "efter grundligt övervägande". Jo, missionen skulle få full frihet att verka under en kommunistisk regim. Diplomaten förmedlade kontakt med en anglikansk kommunist som i sin tur ordnade en inbjudan för Rundblom att i 14 dagar besöka det röda högkvarteret i Yanan i norra Shaanxi⁷⁰⁹. Det var precis vad Rundblom önskade.

⁷⁰⁰ Oscar Rundblom: *Kina tur och retur* s. 113 (Svenska Kyrkans Diakonistyrelses Bokförlag 1946). Han var förhandlare vid köpet av Ansgar, se s. 193-196 (bild på s. 193).

⁷⁰¹ Författaren fick höra detta efteråt.

⁷⁰² *SL* s. 122 (25 maj 1944).

⁷⁰³ Martin Lindén presenterade Ella Nilsson i *SL* s. 187-188 (10 september 1940), Margit Cederholm i *SL* s. 244-245 (25 november 1941), May Holmström i *SL* s. 267-269 (25 december 1941) och Emma Wåhlin i *SL* s. 190 (10 september 1946).

⁷⁰⁴ Egna minnen. Se *SL* s. 267-268 (25 december 1946) och *SL* s. 4 (10 januari 1947). Resan skildrades utförligt av flera deltagare i dessa och följande nummer av *Sinims Land*. Se också *SL* s. 250 (10 december 1946, bild och bildtext med namn).

⁷⁰⁵ Att de kom till Anking meddelades i *SL* s. 4 (10 januari 1947).

⁷⁰⁶ se föregående not samt *SL* s. 34 (10 februari 1947), *SL* s. 54-55 (10 mars 1947, brev från Astrid Löfgren) och *SL* s. 55-57 (10 mars 1947, brev från Erik Malm med bild).

⁷⁰⁷ Oscar Rundblom: *Kina tur och retur* s. 62-64, 108-112 (Svenska Kyrkans Diakonistyrelses Bokförlag 1946).

⁷⁰⁸ *Bra Böckers Lexikon 2000* s. 224 (band 8, Bokförlaget Bra Böcker 1996).

⁷⁰⁹ Rundblom skrev Yennan. Vanligen skrevs ortnamnet Yanan på den tiden.

Äntligen ett normalt liv!

Den 1 januari 1946 gick Kina utan större problem över till högertrafik⁷¹⁰. Viktigare var att det i Shanghai inte längre fanns någon stadsdel styrd av utlänningar. Den värld som vi reste ut i ett år senare höll alltså på att förändras. Vi for bl.a. genom områden som då var kolonier eller protektorat till europeiska stater (shejkdömet Sharja vid Persiska viken, Brittiska Indien, Franska Indokina och den brittiska kronkolonin Hongkong). Men förändringar var på väg. Vårt besök i Calcutta förkortades och till Hanoi kom vi aldrig på grund av oroligheter⁷¹². Fast det var inte lätt att se att detta var början till kolonialväldenas upplösning.

Vad väntade nu i Kina? Oscar Rundblom hörde motstridiga ideer⁷¹³. Somliga tänkte att det skulle vara bättre med kommunisterna. Men det fanns missionärer och kinesiska kristna som hade dåliga erfarenheter av de röda. Rundblom beklagade att han själv inte kom till Yanan på grund av tidsbrist.

På flygresan kunde vi bara ha lätt bagage. Det mesta som behövdes för sju år (två år i Yuncheng och fem år i Luoyang) hade packats i stora trälådor och skickats med lastfartyg till Shanghai⁷¹⁴. (Ibland blir det inte som man tänkt. Åke Haglund hade varit borta i fjorton år när han och hans familj några dagar innan vi reste kom till Sverige med sin familj⁷¹⁵).

Biljetterna till Shanghai var dyra⁷¹⁶. Men det gällde att "missionen underhålles helt och hållet genom frivilliga bidrag⁷¹⁷. Arbetets behov framläggas för Gud i bön. Missionen sätter sig på inga villkor i skuld." Tillräckligt med pengar hade alltid kommit, men ibland mycket sent som i det här fallet. Det mesta kom från Sverige (kommitteerna i USA var upplösta⁷¹⁸).

Vid resor i Sydasien måste man vara vaccinerad mot smittkoppor (vi hade vaccinerats mot många farsoter). Men när vi lyfte från Bromma den 2 december 1946 fattades intyg för två av Ershammars barn. Av medicinska skäl hade de vaccinerats mycket sent och resultatet syntes inte än⁷¹⁹.

⁷¹⁰ Oscar Rundblom: *Kina tur och retur* s. 89-90 (Svenska Kyrkans Diakonistyrelses Bokförlag 1946).

⁷¹¹ Oscar Rundblom: *Kina tur och retur* s. 86-88 (Svenska Kyrkans Diakonistyrelses Bokförlag 1946).

⁷¹² Egna minnen.

⁷¹³ Oscar Rundblom: *Kina tur och retur* s. 62-64, 108-112 (Svenska Kyrkans Diakonistyrelses Bokförlag 1946).

⁷¹⁴ Egna minnen.

⁷¹⁵ *SL* s. 203-206 (10 oktober 1932, artikel av Martin Lindén), *SL* s. 267 (25 december 1946) samt Anna Haglund Slevin (dotter till Åke och Frances Haglund): *Med en get som resällskap. Berättelsen om två missionärers vardagsliv i ett ockuperat Kina 1932-1946* (Aliberta, Atremi AB, Axstad Södergård, 595 94 Mjölby, 2009).

⁷¹⁶ Martin Lindén berättade om det i *SL* s. 255 (10 december 1946).

⁷¹⁷ Återgavs år efter år i årsboken *Hans Stjärna i Östern*.

⁷¹⁸ *SL* s. 121 (25 maj 1946, rapport i årsberättelse av Martin Bergling).

⁷¹⁹ *HSÖ* s. 73-82 (1949, "Bönesvaren som stoppade flygplanet" av Selfrid Ershammar).

Vi lämnade alltså Sverige utan de nödvändiga handlingarna. En som försökte lugna Selfrid Ershammar var Gustaf Adolf Österberg. (Han hade redan 1905 blivit reseombud för SMK och nu var nästan 80 år⁷²⁰. Den som nu reste för missionen var Carl-Gustaf Nordberg som kom till Kina 1932 samtidigt med mina föräldrar 1932. Han skulle nu sluta för att läsa till präst⁷²¹.)

Hur gick det? Ansgar fick tekniska fel så vi flög från Kastrup till Malmö där vi var två nätter. Under tiden hann de sista vaccinationsintygen bli klara. Det där var jag naturligtvis inte insatt i. Då var det kusligare att resan från Shanghai fick uppskjutas för att tre plan förolyckats där vid landning⁷²².

Det var vår i Yuncheng. Den 27 mars 1947 fyllde Ida Ringberg 71 år⁷²³. Hon och Malte förberedde sin hemresa. Min mor skrev: "De behöva så väl komma hem efter alla de prövande åren härute, men för oss blir det så tomt när de resa. De ha under åren samlat stor erfarenhet, som vi behöva få del av.

Det har i dag varit riktigt varmt, 23 grader i skuggan. Det känns så skönt att plocka av sig de tjocka kläderna. Det var ganska stelt och obekvämt att arbeta ute i köket med så mycket på sig, men det var ju nödvändigt, då temperaturen höll sig fryspunkten." (Hennes händer for illa av kylan⁷²⁴.)

Trots att vi bodde rätt primitivt trivdes jag bra. På Bromma hade jag vinkat adjö till magistern och klasskamraterna. Men egentligen saknade jag inte skolan. Jag skulle ju få sju härliga år utan skola, läxor och betyg (det bästa material för självstudier som gick att uppbringa fanns i packningen). Det enda tråkiga var att det skulle dröja två år innan vi kunde flytta till Luoyang.

Ett par trappor upp på Drottninggatan 55 i Stockholm förbereddes det nummer av Sinims Land som skulle komma ut den 25 april⁷²⁵. Det skulle bara få åtta sidor. Årsberättelsen skulle få dröja till senare. Men man skulle naturligtvis ha med programmet för 60-årshögtiden 14-17 maj. Flera missionärer skulle medverka, bl.a. Maria Nylin just kommit hem. Martin Lindén hade skrivit en artikel om Ethel Blom som skulle fylla 70 år. Man presenterade jubileumsboken "Sändebud till Sinims Land 1887-1947" som skulle komma ut till årsmötet.

Vad fanns det för nyheter från Kina? Maria Pettersson var sjuk. "Några egentliga smärtor har jag inte haft, men med hjärnblödningen följde lamhet i benen, och min högra hand, som blev skadad då japanerna voro här, har inte velat tjäna." Nödhjälp hade klarat barnhemmet över vintern. Staden hade anfallits men angriparna hade dragit vidare (portarna var stängda i fem dygn). "I andligt avseende ha vi mycket att tacka Gud för."

⁷²⁰ *SL* s. 30 (10 februari 1947, hyllning inför 80-årsdagen av Martin Lindén).

⁷²¹ *SL* s. 256 (10 december 1946). Författaren träffade honom mer än en gång.

⁷²² *SL* s. 54-57 (10 mars 1947, brev från Erik Malm).

⁷²³ *SL* s. 67-68 (25 mars 1946, 70-årshälsning av Martin Lindén) och *SL* s. 126-127 (25 maj 1947, brev från Ingrid Malm).

⁷²⁴ Författaren minns detta väl.

⁷²⁵ Eget minne av läget. Se vidare *SL* s. 89-96 (25 april 1947).

Man tog också med slutet av ett långt brev som Selfrid Ershammar skrev den 1 februari i Pucheng. Det var både problem och glädjeämnen. "I går kväll hade vi första kvällsmötet i kapellet för hedningar. Redan innan kapellklockan ringt, var kapellet fullt! Minst fyrahundra personer hade infunnit sig... Diakon Gå skulle tala över de två frågorna: Varför jag predikar Kristus och Varför Ni bör tro på Kristus, men då han efter tre kvart kommit till slutet av första frågan började plötsligt skioptikonapparatens lampa att fungera, och vi fick då övergå till att visa bilder... (modellen är synnerligen antik)."

Om den politiska situationen skrev han att tunga skatter och rövares härjningar fick många att fly till städerna. "Utåt råder lugn här, men under ytan jäser det." Som så ofta utgav sig rövarbanden för att vara upprorsmän som bekämpade regimen, dvs i det här fallet hade de kontakt med kommunisterna. I början av året var det hårda strider i norra Shaanxi. Vad som inte stod i det här numret av Sinims Land var att regeringstrupperna nu intagit Yanan och drivit bort kommunisterna från Shaanxi⁷²⁶.

Sinims Land hade redan berättat om Folkes Bibelinstitut, en ny skola i Shaanxi med treårig utbildning⁷²⁷. Den var viktig. Man hade ju på tio år inte kunnat utbilda evangelister och predikanter⁷²⁸. I Henan höll man under våren flera korta kurser⁷²⁹. Men i Stockholm hade man nu i mitten av april inte hört något än om kurserna eller stormötena. Så man kunde inte skriva om stormötena i Shanxi där bl.a. äldste Zhao från Xinan medverkade (det var i hans församling väckelsen var så stark). "Hans förkunnelse är mycket originell, men frisk och levande och framför allt äkta", skrev min far.

Samtidigt reste Li Zhende runt i Henan på en lång serie stormöten, bland dem fem välbesökta möten på olika håll i luoyangtrakten. Ännu återstod bl.a. stormötet i Wenxiang i väster. (Det skulle visa sig att det nybyggda kapellet där med 400 sittplatser var för litet. 116 kvinnor och 3 män döptes där i slutet av april. Året innan döptes 287 män och 475 kvinnor i hela presbyteriet⁷³⁰.)

Medan detta nummer av Sinims Land förbereddes skrev Ingrid Aspberg ett brev från Luoyang den 11 april⁷³¹. Hon och Johannes hade flyttat tillbaka med Anna-Brita, Sven-Olov och Kerstin. Mitt under stormötet som samlade 800-900 deltagare under ett tälttak beslöt myndigheterna att inkräktarna måste lämna missionsstationen. Man kunde nu samla pengar till ett nytt kapell. Behoven var stora. "Hoppas Honan får nya arbetare!"

Just då var Selfrid Ershammar och min far i Luoyang. De for sedan till Zhengzhou och hämtade bagaget som skickats med båt. För nu visste man både i Sverige och Kina att livet och missionsarbetet skulle bli normalt igen. Snart var min far vid Gula floden med lådorna. Det var då nyheten kom.

⁷²⁶ *SL* s. 254-255 (10 december 1947, artikel av Johannes Aspberg).

⁷²⁷ Ingeborg Ackzell skrev i *SL* s. 60-61 (10 mars 1947, och *SL* s. 179 (10 augusti 1947). Rektor Wang Te-sheng rapporterade i *SL* s. 176-177 (10 augusti 1947).

⁷²⁸ *SL* s. 112-113 (10 maj 1947, brev från Erik Malm, bl.a. om äldste Chao).

⁷²⁹ *SL* s. 146-147 (10 juni 1947, rapport av Li Chen-te bl.a. om Wenhsiang).

⁷³⁰ *SL* s. 138-142 (10 juni 1947, årsberättelse av Johannes Aspberg).

⁷³¹ *SL* s. 111-112 (10 maj 1947, brev från Ingrid Aspberg).

Kanonerna i Luoyang

Det var möte när en granat fastnade i kyrktaket i Linyi utan att explodera⁷³². Långt senare (år 2000) besökte en grupp missionärsbarn och deras anhöriga Linyi (vars gamla namn var Yishi)⁷³³. De fann en ny stor kyrka där man bevarade minnet av missionärer som verkat där.

Men när det i april 1947 var inbördeskrig fanns ingen missionär i Linyi. Tillbakaträngda på ett håll gick kommunisterna till anfall på ett annat. När de tagit Linyi var de bara några mil från Yuncheng. Min far som var på hemväg hörde om situationen. Han lämnade lådorna (både våra och andras) på andra sidan Gula floden och tog bara cykeln med sig⁷³⁴. Lördagen den 19 april kom han till Yuncheng där den värsta paniken tycktes ha lagt sig. Men full av onda aningar gick han på måndagen till rådhuset och det militära högkvarteret. Han var ju van att tala med militärer. På äkta kinesiskt sätt förklarade man att det inte förelåg någon fara och gjorde det på ett sådant sätt att min far förstod att det inte fanns någon tid att förlora.

Min far gick då och frågade Frida Prytz om hon kunde resa nästa morgon. Det kunde hon, likaså Gerda Tonnvik. Men Ringbergs var inte färdiga än. Vi andra for med det näst sista tåget mot floden. Det var alldeles fullpackat.

Ett meddelande att vi rest skickades till Elna Lenell i Ruicheng. Hon kanske inte fick det eftersom hon i början av juni undrade var Frida (Prytz) fanns⁷³⁵. Många omkring henne flydde och själv försökte hon också resa men den utlovade kärran dök inte upp. Och en natt i slutet av april tågade de röda stillsamt in. "Ingen har gjort oss något ont på minsta sätt. De ha kommit hit och språkat och vi ha talat med dem om Gud, men tro på Gud kan de naturligtvis ej... Men vi äro fullständigt isolerade från yttervärlden. Ingen postgång på sex veckor. Vad försiggår männe i världen och i vår lilla krets? ... Tänk om jag kunde få något livstecken från er." Så skrev Elna Lenell den 4 juni och skickade brevet med en som tog sig över Gula floden. Johannes Aspberg hade faktiskt försökt få kontakt med henne utan att lyckas⁷³⁶.

Ringbergs upplevde det första slaget om Yuncheng som ägde rum 6-12 maj med nästan oavbruten eldgivning. På nätterna dånade försvararnas kanoner i timmar och på dagarna kom flygunderstöd. Efter slaget fanns det tusen sårade att ta hand om under primitiva förhållanden.

Ovetande om detta fortsatte man i Stockholm att förbereda 60-årshögtiden. Man skulle tala om det förflutna. Men det var tydligt att man också hoppades på fler nya missionärer.

⁷³² *SL* s. 178-179 (10 augusti 1947, brev från Malte Ringberg).

⁷³³ Resan till bl.a. Ishi (som staden hette förr) leddes av Eric Lundqvist och Tord Ershammar som själv bott där som barn. Se *Evangeliska Östasienmissionen* s. 8 (nr 3, 2000, reportage av Sigbrit Ershammar Törnqvist).

⁷³⁴ *SL* s. 125-126 (25 maj 1947, brev från Erik Malm).

⁷³⁵ *SL* s. 63-64 (25 mars 1948, Elna Lenells sista brev, skrivet 4 juni 1947).

⁷³⁶ *SL* s. 135 (25 maj 1947, enligt telegram från Johannes Aspberg).

Samtidigt med att högtiden ägde rum samlades ledarna för synoden (”Shansi-Shensi-Honan Lutherska synod”)⁷³⁷: ”På Missionens 60-årsdag äro våra hjärtan fyllda av tacksamhetens känslor emot Gud.” Man glädde sig över de missionärer som återvänt och över de nya som kommit (de fyra hade nyligen kommit till Luoyang efter språkkursen i Anjing⁷³⁸).

Det fanns nu 19 missionärer i Kina⁷³⁹. De åtta i Luoyang fick i juni sällskap med Arvid Hjærtberg⁷⁴⁰. En planerad semseter för alla missionärerna på Huashan måste inställas på grund av läget. Vi blev kvar i Luoyang under den hetaste tiden⁷⁴¹. Där hölls också missionärskonferensen den 13-17 juli då 14 av missionärerna deltog⁷⁴². Eftersom Aspbergs skulle fara till Sverige på hösten valdes Selfrid Ershammar till föreståndarens ersättare⁷⁴³.

Min far menade att sommarhettan kändes värre för varje år man var med om den⁷⁴⁴. Åtminstone i början ville mina föräldrar att jag skulle ta siesta när det var som varmast. Men jag var elva år och tyckte det var slöseri med tid... Någon gång kom det ett oväder (sandstorm eller åska med skyfall).

Den 16 augusti började presbyteriets sommarmöte, något som man inte kunnat ha på många år⁷⁴⁵. Därför kom 600 deltagare utifrån. Det var ett späckat program. Och alla predikningar var minst två timmar långa.

En kväll predikade Johannes Aspberg. Det var kvavt där han stod framför det röda korset i fonden. Ella Nilsson berättade: ”Nere i kyrkan reste sig en man från sin plats och gick stilla och försynt upp och ställde sig bakom missionären och fläktade honom med en solfjäder. Mannen hade en gång varit en fruktad rövare... Nu lyste det om honom av inre lycka och frid.”

Trots språkproblemen kunde Ella Nilsson ta till sig det ”en liten strålande gumma” sade: ”Vi ha samme Far i himmelen.” Hon mindes också bönesamlingarna och den stora nattvardsgången ledd av pastorerna Li och Go.

⁷³⁷ *SL* s. 154 (10 juli 1947, hälsning från Kristna Shan-She-Ho Lutherska Synod).

⁷³⁸ *SL* s. 192-193 (10 september 1947, brev från Ingrid Aspberg).

⁷³⁹ Se adresslistan i *SL* s. 224 (25 oktober 1947). De 19 var:

I Shanxi: Ida och Malte Ringberg samt Elna Lenell

I Shaanxi: Ingeborg Ackzell, Astrid Lögren, Gerda Tonnvik, Hanna Wang samt Hanna och Selfrid Ershammar med barnen Sigbritt, Tord, Mats, Ingela och Susann

I Henan: Ingrid och Johannes Aspberg med barnen Anna-Brita, Sven-Olov och Kerstin, Ingrid och Erik Malm med barnen Bengt, Gunvor och Kerstin,

Arvid Hjærtberg, Margit Cederholm, May Holmström, Ella Nilsson, Emma Wåhlin samt Maria Pettersson (i Xinan)

⁷⁴⁰ *SL* s. 209-210 (10 oktober 1947, hälsning från konferensen genom Maj Holmström).

⁷⁴¹ Egna minnen. Se också not 738 och *SL* s. 128-130 (25 maj 1947, brev från Hanna Ershammar).

⁷⁴² Se not 740 och *SL* s. 190-191 (10 september 1947 med bild). Ringbergs var instängda i det belägrade Yuncheng. Från Elna Lenell hade ingenting hörts på över två månader. Att Hanna Ershammar stannade med barnen i Shaanxi under dessa förhållanden och i denna hetta är begripligt. Troligen var hettan också orsaken till att Hanna Wang uteblev, se hennes brev i *SL* s. 212 (10 oktober 1947).

⁷⁴³ Eget minne.

⁷⁴⁴ Egna minnen.

⁷⁴⁵ *SL* s. 210-212 (10 oktober 1947, reportage av Ella Nilsson).

Mycket gick "i återuppbyggandets tecken" (som min far uttryckte det)⁷⁴⁶. Spänningarna som varit under den självutnämnde pastorn hade lagt sig. Det gamla kapellet hade reparerats och utvidgats och man hade börjat samla material för en ny kyrka. I Luoyangdistriktet fanns sex församlingar (i Luoyang, Yichuan, Minggao, Songxian, Yiyang och Hancheng). Luoyangförsamlingens verksamhetsområde sträckte sig cirka två mil åt alla håll utom åt öster (där arbetade Augustana). Dess sju krets församlingar hade tillsammans 600 medlemmar varav 200 i Fenglizhen.

I Sverige förbereddes SMK:s årsbok. Man berättade att många uttryck för kristna tankar kommer från en mer än 300 år gammal översättning av Nya Testamentet till kinesiska⁷⁴⁷. Selfrid Ershammar skrev om "Typiska drag i kinesisk förkunnelse"⁷⁴⁸.

Strax efter sommarmötet gick kommunistiska styrkor över Gula floden och erövrade Xinan och området västerut⁷⁴⁹. Till en början var Gerda Tonnvik och Emma Wåhlin i Xinan (som kom att intas fem gånger av de röda).

Den 25 september reste Aspbergs⁷⁵⁰. Den 8 oktober sammanträdde SMK:s kommitte och antog Maria Engver som missionärskandidat⁷⁵¹. Men nyheter från Kina var så oroande att man avbröt förhandlingarna för att be till Gud. Samtidigt förberedde kommunisterna ett anfall på Luoyang. Två dagar senare, på nationaldagen, var de så nära att försvararnas kanoner öppnade eld⁷⁵². När angreppet kom efter midnatt började eldgivningen igen. Margit Cederholm och Maj Holmström gick in till Ella Nilsson och drack kaffe och stickade medan de lyssnade larmet från artilleri och automatvapen.

På den tiden hade vi storhushåll⁷⁵³. En kväll när vi åt tändes det elektriska ljuset. Det blev stort jubel runt bordet. För det betydde att det nu var så lugnt kring Luoyang att man kunde sätta igång kraftverket som varit avstängt under striderna. Så långt möjligt återgick livet till det normala. I Sinims Land skildrade min mor en söndag med dess olika samlingar ända från söndagsskolan klockan 10⁷⁵⁴. Sedan mina systrar följt med henne till kapellet gav hon sig i väg för att inbjuda andra barn. De som hade småsyskon att passa tog dem med sig.

⁷⁴⁶ SL s. 193-194 (10 september 1947, brev från Erik Malm bl.a. om Fenglichen).

⁷⁴⁷ G.W. Sheppard: *Romantiken kring den äldsta kinesiska Bibeln* i HSÖ s. 8-21 (1947, Översättning av E. Alfr. Jansson). Översättningen var gjord av Jean Basset (1662-1707) enligt Toshikazu S. Foley: *Biblical Translation in Chinese and Greek: Verbal Aspect in Theory and Practice* s. 17 (Brill 2009). Här hänvisas till A.C. Moule: *A Manuscript Chinese Version of the NT (British Museum, Sloane 3599)* i *The Journal of the Royal Asiatic Society of Great Britain and Ireland* s. 23-33 (No. 1, April 1949).

⁷⁴⁸ HSÖ s. 93-101 (1947, artikel av Selfrid Ershammar).

⁷⁴⁹ SL s. 228-229 (10 nov. 1947, brev från Ingrid Malm) och Carl Johan Bergqvist i *Maria Pettersson - En säregen missionsgärning* s. 35 (Svenska Missionen i Kina och Japan 1952).

⁷⁵⁰ SL s. 242-243 (25 november 1947, reseberättelse av Johannes Aspberg).

⁷⁵¹ SL s. 219-220 (25 oktober 1947).

⁷⁵² SL s. 246-247 (25 november 1947, brev från Ella Nilsson) och SL s. 9 (10 januari 1948, brev från Erik Malm).

⁷⁵³ Eget minne.

⁷⁵⁴ SL s. 258-259 (10 december 1947, artikel av Ingrid Malm).

Hell dig julafton, härliga, klara!

*Ära vare Gud i höjden,
frid på jordene,
människorna en god vilja,
ära vare Gud!*

Julaftonkvällens gudstjänst är slut⁷⁵⁵. I nära åtta månader har man varit isolerad från yttervärlden. Det har blivit som Oscar Rundblom i Svenska Kyrkans Mission befarade⁷⁵⁶. Alla kontakter med omvärlden har upphört. Vad händer därute? Men de nya makthavarna i Ruicheng har i alla fall hållit löftet att var och en skall få tro som han vill.

Under året har man hållit gudstjänst i kapellet. Skolan har fortsatt. Fast nu är det jullov.

Jul! Hur firar man "Herrens födelsedag" i de nya församlingarna? Juldagen 1936 hade Johannes Aspberg berättat om "Jul i Kina" i den svenska radion⁷⁵⁷. Julotta var inget ovanligt och även kristna som bodde utanför staden var ofta med. Men eftersom stadsportarna var stängda nattetid kom dessa besökare redan på julafton för att vara med om julkvällens gudstjänst. Kanske stannade de över natten i kapellet, sjöng julsånger, läste julevangeliet och samtalade tills julottan började.

Detta var under fredliga förhållanden. Men nu har det i alla fall varit en första julgudstjänst.

Ära vare Gud i höjden och frid på jorden...

Ja, detta är en kväll för stillhet och frid.

Vänta - det kommer någon...

I Luoyang visste man mer än i Ruicheng om inbördeskriget. Johannes Aspberg hörde till dem som trodde att de avgörande striderna skulle stå i provinserna nordost om Peking⁷⁵⁸. De sovjetiska trupper som under andra världskrigets sista dagar drivit bort japanerna hade gett sig av⁷⁵⁹. Nu stred regeringens styrkor och kommunisterna om makten över området.

Kring Luoyang var det rätt lugnt mot årets slut. Nu kunde Li Zhende, äldste Xiao från Luoyang och äldste Zhao från Xinan hålla stormöten på 11 platser i Luoyangdistriktet⁷⁶⁰. Stormöten och gudstjänster hölls också längre bort.

⁷⁵⁵ SL s. 43-44 (25 februari 1948, brev från Wang Tin-pin, översatt av Selfrid Ershannar). Brevskrivaren arresterades själv och dömdes till fängelse.

⁷⁵⁶ Oscar Rundblom: *Kina tur och retur* s. 111 (Svenska Kyrkans Diakonistyrelses Bokförlag 1946).

⁷⁵⁷ HSÖ s. 108-113 (1949, "Jul i Kina", artikel av Johannes Aspberg).

⁷⁵⁸ SL s. 254-255 (10 december 1947, artikel av Johannes Aspberg).

⁷⁵⁹ *Svensk Uppslagsbok*, andra omarbetade och utvidgade upplagan, spalt 36-38 (band 16, Förlagshuset Norden 1950).

⁷⁶⁰ SL s. 67 (25 mars 1948, rapport från Li Chen-te, bl.a. om äldste Hsiao).

Vid ett tillfälle när regeringstrupperna höll Xinan kunde min far cykla dit⁷⁶¹. En annan gång cyklade han till ett stormöte där ett hundratal deltog och sex personer döptes. Gerda Tonnvik och Emma Wählin återvände till Luoyang innan Xinan anfölls igen.

“Något folk från landet kunde inte komma in till julottan”, berättade min far⁷⁶². “I stället gick flera av våra ledare här ut till platserna runt omkring för att hjälpa till med julfirande.” På julafton hade svenskarna samling bl.a. med julklappsutdelning⁷⁶³. Vi var i rummet bredvid May Holmströms rum. Hon hade legat sjuk sedan långt över en månad. Men det kändes ändå som i Charlotte af Tibells julsång (som citerades i kapitlets början⁷⁶⁴).

Nu vidtog ett stormöte i Luoyang fram till nyårsafton⁷⁶⁵. Huvudtalare var äldste Ye från Lushi. Eftersom han efter sommarmötet inte kunnat återvända till Världens Ände hade han blivit kvar i Luoyang och gjort en stor insats där. Dessutom talade Li Zhende. Min far gladdes mycket åt att höra honom. På nyårsafton invigdes Li Shaofu till äldste för församlingen i Fenglizhen. Han hade arbetat hårt för den. Där höll man på att skaffa ett hus som skulle bli kapell. Det skulle kosta 1000 skäppor vete (cirka 7500 kg, man kunde inte längre ange pris i pengar på grund av den skenande inflationen).

På nyårsaftons kväll meddelade radion att Yuncheng fallit några dagar tidigare. Malte Ringberg meddelade senare att det varit en långvarig beskjutning som krävt “ofantligt många” civila dödsoffer⁷⁶⁶. Detta var en tid för rykten och propaganda. Staden skulle enligt massmedia ha stormats och lagts i ruiner varvid 12000 av angriparna stupade...

På nyårsdagen hade församlingen sitt årsmöte. “Vi dryftade bl.a. öppnandet av folkskolan här”, skrev Li Zhende nästa dag⁷⁶⁷. “Äldste Yeh har idag gått till ett stormöte i Yenchiu. Jag var i Fenglichen i går och hade dopförrättning, och vi hjälpte också till med inköpet av kapellet. Pastor Malm var också med... Vid årsmötet bestämdes att Loyang församling skall underhålla äldste Hsiao och diakon Li som förut.”

I sin rapport skrev Li Zhende att “söndagsgudstjänster kan de ha så gott som överallt fast alla platser utom Loyang haft besök av de röda.” Men av naturliga skäl fanns ingen statistik med. Långt senare uppgav min far att det då fanns cirka 2000 kristna i Luoyangdistriktet. Under de fem första månaderna av 1947 döptes 640 personer i hela presbyteriet⁷⁶⁸.

⁷⁶¹ Ingrid Malm skrev i *SL* s. 23-24 (25 januari 1948) och *SL* s. 30 (10 februari 1948).

⁷⁶² *SL* s. 30-33 (10 februari 1948, brev från Erik Malm).

⁷⁶³ Se föregående not och *SL* s. 10 (10 januari 1948, rapport genom Martin Lindén).

⁷⁶⁴ Nr 150 i *Sionstoner* (Ny omarb. uppl., Evangeliska Fosterlands-Stiftelsens Bokf. 1936).

⁷⁶⁴ Se föregående not och *SL* s. 64-66 (25 mars 1948, brev från Ingrid Malm).

⁷⁶⁵ Det första beskedet var att Yuncheng föll den 29 december, se not 762 och *SL* s. 20 (25 januari 1948). Enligt Malte Ringberg togs Yuncheng redan den 27 december, se *SL* s. 46 (25 februari 1948, brev från Malte Ringberg). Som författaren minns förekom överdrivna uppgifter även vid Luoyangs fall i april 1948.

⁷⁶⁶ *SL* s. 67 (25 mars 1948, rapport från Li Chen-te).

⁷⁶⁷ Brev från Erik Malm till professor Li Qinghua den 28 april 1982 (kopia hos författaren).

⁷⁶⁸ *SL* s. 84-86 (25 april 1948, årsberättelse för jan-sept 1947 av Johannes Asperg).

I början av året reste May Holmström, Gerda Tonnvik och Emma Wåhlin till Wuhan i Centralkina och tre månader senare till Kunming i sydväst⁷⁶⁹.

Borde man oroa sig för Elna Lenell? Johannes Aspberg menade att man hade "ingen anledning att befara, att något ont händer henne"⁷⁷⁰. Egentligen hade man inget säkert besked efter det brev som smugglats ut i juni. Den 10 januari 1948 skrev Sinims Land att man på omvägar hört att allt var väl vid en obestämd tidpunkt som kanske var sensommaren⁷⁷¹. Samma dag återtog regeringstrupperna Ruicheng och isoleringen bröts⁷⁷². Nu skulle vi få veta.

Död åt spionerna! Två var redan avklarade. Av de fem andra hade två redan släppts. Alla sju hade arresterats strax efter julkvällens gudstjänst i Ruicheng. Allt som fanns på missionsstationen hade delats ut till allmänheten. Skolan hade stängts och porten till området förseglats.

Det var nu den 29 december som man vid ett stort möte anklagat de gripna. Att hålla möten var slöseri med folkets tid, att ta upp kollekt var slöseri med folkets pengar och att hålla skola var att obehörigen gå in på undervisningens område. Men den värsta anklagelsen handlade om spioneri.

Död åt spionerna! Men det var sent och kallt så det fick räcka med att Elna Lenell och äldste Yao slagits ihjäl med käppar. Bibelkvinnan Yang (som misshandlats), läraren Ma och evangelisten Wang fick stanna i fängelse. De blev fria när regeringstrupperna kom. Först då kunde Elna Lenell begravas.

Selfrid Ershammar yrkade på att missionärerna i Luoyang skulle resa⁷⁷³. Men min far blev sängliggande i tre veckor efter en hjärnskakning.

Lördagen den 7 februari gick Ella Nilsson till morgonbönen vid kapellgården. "I det svagt upplysta rummet knäböjde redan många i bön. Jag visste att flera av dem varit där sedan 4-5-tiden." Det skulle bli hennes sista upplevelse av det slaget. För senare samma dag erbjöds vi följa med på den allra sista turen med missionsflygplanet S:t Paul från Zhengzhou till Shanghai.

"En karavan av vagnar drog genom Loyangs halvmörka, tysta gator en söndagsmorgon", skrev Margit Cederholm. En stund senare ångade tåget iväg med alla svenskarna. Arvid Hjærtberg skulle visserligen återvända till Luoyang för att resa senare. Men missionens tid i Luoyang var över.

⁷⁶⁹ *SL* s. 128-129 (10 juni 1948, brev från Gerda Tonnvik om tiden i Hankow).

⁷⁷⁰ *SL* s. 254-255 (10 december 1947, artikel av Johannes Aspberg).

⁷⁷¹ *SL* s. 10 (10 januari 1948). Martin Lindén återgav vad Selfrid Ershammar hade hört av Ingeborg Ackzell, som hade hört talas om ryktet.

⁷⁷² *SL* s. 18 (25 januari 1948, meddelande av Martin Lindén), *SL* s. 29-30 (10 februari 1948, brev från Selfrid Ershammar), *SL* s. 41-43 (25 februari 1948, bild samt minnesruna över Elna Lenell av Martin Lindén), *SL* s. 43-44 (25 februari 1948, brev från Wang Ting-pin, översatt och kommenterat av Selfrid Ershammar), *SL* s. 52-55 (10 mars 1948, minnesruna över Yao An-chi av Åke Haglund), *SL* s. 105-106 (10 maj 1948, brev från Selfrid Ershammar som talat med Wang Ting-pin) och *SL* s. 107-108 (10 maj 1948, brev till Gerda Carlén från Wang Ting-pin).

⁷⁷³ *SL* s. 54-55 (10 mars 1948, brev från Erik Malm), *SL* s. 55-57 (10 mars 1948, brev från Margit Cederholm) och *SL* s. 74-76 (10 april 1948, brev från Ella Nilsson).

Epilog

I

Skogsstigen mynnade ut på en sluttning⁷⁷⁴. Där stod Selfrid Ershammar med sitt dragspel och såg i kvällssolen ut över dalen. Detta var risets land. Risfält var ordnade i terrasser på båda sidor av den ås vi befann oss på. Men sådana fält behöver ständigt vatten. Så på åsens krön var skogen kvar. Där fanns myror, vandrande pinnar, bönsyrsor och andra intressanta varelser. Och där kunde vi vara när det var hett där nere vid Yangtze.

En mil bort syntes hur en stor biflod flöt ut i Yangtze. Dit fanns inga vägar men man kunde vandra på en stenlagd gångstig och ta en enkel träfärja över till staden Yibin. Hit upp är Yangtze segelbar från mynningen. Västerut skymtade det tibetanska högländet, som är större än det egentliga Tibet. En kväll med klar sikt trodde vi oss se ett mer än 7500 meter högt fjäll⁷⁷⁵.

Visst kunde varor bäras på stigarna. Men om möjligt borde de fraktas på fädernas sätt på träbåtar utefter floderna och åarna. Själva hade vi (Margit Cederholm, Ella Nilsson och vår familj) i början av sommaren kommit med ångbåt från Shanghai och haft en hisnande färd genom de Tre Ravinerna⁷⁷⁶.

Från Shaanxi kom Ingeborg Ackzell, Astrid Löfgren och så Hanna och Selfrid Ershammar med deras sex barn (Sven hade fötts på våren)⁷⁷⁷.

Eftersom May Holmström, Gerda Tonnvik och Emma Wählin var längre åt sydväst innebar det att alla elva missionärer som reste ut under 1946 nu var i västra eller sydvästra Kina.

Inbördeskriget verkade vara så långt bort. Vad hände där borta i Luoyang som hade fallit i början av april och som jag saknade så mycket⁷⁷⁸? Arvid Hjärtberg var kvar där för att vara Maria Pettersson behjälplig.

Från Xinan skrev Maria Pettersson på våren⁷⁷⁹: "Det torde vara Eder bekant att vi för femte gången kommit under de rödas spira. Dagligen besöka de oss, samtala och lyssna. De ha inte skadat oss nämnvärt. Skolan pågår... Matfrågan är aktuell, allt är så dyrt...

Vetet står så grönt och vackert. Träden börjar lövas. Aprikos och persikoträden börja blomma. Syrenerna blomma. Allt glädes. Våren är kommen och har en stilla hoppfull inverkan även på människan."

⁷⁷⁴ Egna minnen samt *SL* s. 195-197 (10 november 1948, brev från Margit Cederholm).

⁷⁷⁵ Minya Konka (Minya Gangkor etc.), se *Svensk Uppslagsbok*, andra omarbetade och utvidgade upplagan, spalt 1222 (band 19, Förlagshuset Norden 1951).

⁷⁷⁶ Margit Cederholm berättade i *SL* s. 153-154 (10 augusti 1948) och *SL* s. 183-185 (25 oktober 1948).

⁷⁷⁷ *SL* s. 96 (25 april 1948) och *HSÖ* s. 73-82 (1949, "Bönesvaren som stoppade flygplanet" av Selfrid Ershammar). Se också adresslistan i *SL* s. 187 (25 oktober 1948).

⁷⁷⁸ Enligt *SL* s. 119 (25 maj 1948, brev från Wang Te-sheng) föll Luoyang den 5 april efter dagar av gatustrider, som också omnämndes i shanghaitidningarna. Men författaren hörde efteråt om brev från Arvid Hjärtberg som tydde på ett mindre våldsamt maktövertagande. Se också *SL* s. 137-138 (10 juli 1948, brev från Ingrid Malm).

⁷⁷⁹ *SL* s. 120 (25 maj 1948, brev från Maria Pettersson).

II

Malte Ringberg drar blåsbälgen⁷⁸⁰. Det behövs för det är svårt att få upp värmen med traktens dåliga kol⁷⁸¹. Det blir välling till frukost. Malte och Ida äter den gamla hederliga nordkinesiska husmanskosten som också består av makaroner (utan håll), ägg och ibland potatis och någon grönsak. Det är den 5 augusti och särskilt Ida lider av den odrägliga hettan.

Det är något av utflykt över det hela. I själva verket är Ringbergs på väg till Sverige. Men de sitter fast på missionsstationen i Xiezhou några mil sydväst om Yuncheng⁷⁸². Alla försök att få resetillstånd har misslyckats.

De nya makthavarna har ändå gjort lugnande uttalanden. Pastor Wei i Yuncheng har därför varit i Ruicheng och uppmuntrat församlingen som känt sig lamslagen. Nu hålls gudstjänster, dop och större möten som förut runt om i södra Shanxi (likadant är det i Luoyangområdet⁷⁸³).

Ringbergs gläds åt detta. Men det är påfrestande att inte få post och bara kunna skicka brev med bud. Vet de att Gösta Goës och Runa Hägg gifter sig om några dagar och att de far tillbaka till Kina i höst⁷⁸⁴? Maja Lundmark, som också hoppas återvända, är i USA för studier⁷⁸⁵. Maria Engver invigs om tio dagar till missionär och reser i höst till språkskola⁷⁸⁶.

Synoden har reviderat stadgarna⁷⁸⁷. Man måste vara mera flexibel nu när så många är på flykt även bland församlingarnas medarbetare. T.ex. är Folkes Bibelinstitut på väg till Yibin⁷⁸⁸.

*Och det skall ske att vem som helst
som Herrens nåd begär
skall från all synd och nöd bli frälst
och vara där han är.*⁷⁸⁹

Selfrid Ershammar spelar och sjunger medan vi en kväll ser ut över SMK:s framtida centrum (det finns också några andra missionärer i Yibin⁷⁹⁰).

I Xiezhou har nog Ringbergs ätit sin kvällsvälling. Det blir välling i morgon också till frukost och kvällsmat. Malte får dra blåsbälgen i morgon, i övermorgon och nästa dag. Ja, vem vet hur länge.

⁷⁸⁰ *SL* s. 176 (10 oktober 1948, brev från Ida Ringberg) samt brev från Malte Ringberg i *SL* s. 162 (10 september 1948) och *SL* s. 186-187 (25 oktober 1948).

⁷⁸¹ Författaren hörde om den dåliga kvaliteten under vistelsen i Yuncheng våren 1948.

⁷⁸² Staden kallades då Chiehshien, se karta i *SL* s. 81 (25 april 1948). Ibland skrivs Jiezhou vilket är fel enligt Stephen G. Haw: *Marco Polo's China* s. 96 (Routledge 2006).

⁷⁸³ *SL* s. 227 (25 december 1948, rapport från Li Chente genom Johannes Aspberg).

⁷⁸⁴ *SL* s. 162 (10 september 1948) och *SL* s. 182 (25 oktober 1948).

⁷⁸⁵ *SL* s. 123 (10 juni 1948).

⁷⁸⁶ Maria Engver presterades av Arthur Johanson i *SL* s. 161-162 (10 september 1948).

⁷⁸⁷ *SL* s. 139-140 (10 juli 1948, ur protokoll från Shensi södra presbyterium, översatt av Selfrid Ershammar).

⁷⁸⁸ *SL* s. 205 (25 november 1948, brev från elever om resan).

⁷⁸⁹ Ur sången *Vad än dig möter* av Carl Lundgren 1881, nr 597 i *Psalmer och sånger* (Libris och Verbum 1987). Melodin trycktes i *Hemlandstoner* 1884.

⁷⁹⁰ Eget minne.

III

Min far vände på det gamla fotografiet⁷⁹¹. Det var taget vid ett bröllop. På baksidan stod det att mina föräldrars gode vän Wang gifte sig med Ma Shu-chen. Hans brevvän professor Li hade en gång berättat att det fanns en pastor i Luoyang som hette Ma Shu Chen⁷⁹². Kunde det vara samma person? Fast hon borde väl heta fru Wang? Men professor Li kunde tala om att i det nya jämställda Kina kan en gift kvinna använda sitt flicknamn⁷⁹³.

Det var i början av 1982 som professor Li sökte få kontakt med Carl-Gustaf Nordberg som han lärde känna i Shaanxi på 1930-talet⁷⁹⁴. Men Nordberg var död sedan några år tillbaka så det blev min far som i stället kom att brevväxla med Li fram till 1990.

Li berättade att han skrivit till Carl-Gustaf Nordberg 1961⁷⁹⁵. Men sedan hade han inte "lyckats" skriva på tjugo år. Hur kunde det komma sig?

Li skrev: "Vi kunde inte förlora vår tro under några omständigheter, inte ens under de mycket svåra tiderna under de senaste trettio åren. Jag har förlorat min Bibel. Någon rövade bort den. Nu hoppas jag få tag i en för jag har oerhört starkt behov av Bibeln"⁷⁹⁶. (Min far skickade en bibel⁷⁹⁷.)

Var biblar en bristvara? Hade det varit svårt i trettio år? Den 12 oktober 1948 skrev Li Zhende att det hållits bibelstudier på två till fem dagar i Fenglizhen, Songxian, Ichuan, Minggao och andra ställen⁷⁹⁸: "Just nu ha vi under två veckor bibelstudier i Loyang." Han och äldste Wu höll bibelförklaringar. "Över trettio deltagare varje dag." Man planerade "en veckas bibelstudier för församlingsarbetare" från jul till nyår. "Äldste Ts'ao Tien-hsing har nu ansvaret i Ichuan församling. Den 1 nov. hoppas de kunna påbörja det nya kapellbygget där."

Men i maj 1949 skrev Arvid Hjärtberg (som personligen hade det bra) att församlingen i Luoyang "mistat rörelsefriheten... detta har sin särskilda anledning och utgör ett kapitel för sig"⁷⁹⁹. I Shanxi hade en del kristna lärare redan avskedats ("Jesus kan ni inte från mig", sade en av dem)⁸⁰⁰.

⁷⁹¹ Brev från Erik Malm till professor Li den 5 september 1987. I författarens ägo finns delar av en korrespondens på engelska mellan hans far och Li, professor vid en medicinsk högskola i Henan. Brevväxlingen varade från våren 1982 till början av 1990 då Li flyttat till Peking (brev från Li den 4 februari 1990 och från Erik Malm den 9 mars 1990).

⁷⁹² Brev från professor Li den 15 augusti 1984.

⁷⁹³ Brev från professor Li den 4 december 1987.

⁷⁹⁴ Brev från svenska ambassaden i Peking till Svenska Kyrkans Missionsstyrelse den 12 februari 1982. Brev från Erik Malm den 3 mars 1982.

⁷⁹⁵ Brev från professor Li den 10 april 1982.

⁷⁹⁶ Brev från professor Li den 10 september 1982. "*We can never lose our faith in any condition, even in very difficult times during last thirty years. I have lost my Holy Bible. It was robbed away by some one. Now, I hope I will be able to have one, for I need the Holy Bible badly.*"

⁷⁹⁷ Brev från professor Li den 25 oktober 1982.

⁷⁹⁸ SL s. 227 (25 december 1948, rapport från Li Chente genom Johannes Aspberg).

⁷⁹⁹ SL s. 131 (10 juli 1949, brev från Arvid Hjärtberg).

⁸⁰⁰ SL s. 65-68 (10 april 1949, brev från Hanna Ershammar).

Samtidigt gick de röda armeerna segrande fram även i södra Kina⁸⁰¹. Nästan alla SMK:s missionärer hade lämnat Kina i början av hösten 1949 (Ringbergs hade kommit ut redan i slutet av 1948)⁸⁰². Runa och Gösta Goës flyttade till Yibin och var där till 1951⁸⁰³. Maria Engver stannade i Shanghai lika länge och blev sedan lärare vid Svenska skolan i Japan som redan startat med elever från SMK (våren 1950 hade Ershammars, vår familj, Margit Cederholm och Ella Nilsson kommit till Japan som början på ett nytt arbete)⁸⁰⁴.

Till slut kom Maria Pettersson och Arvid Hjärtberg till Sverige sommaren 1951⁸⁰⁵. Då hade redan alla protestantiska kyrkor beordrats ingå i något som senare kallades Den Patriotiska Tre-självrörelsen (alltjämt det enda legala protestantiska samfundet)⁸⁰⁶. Det skulle "helt och fullt, permanent och totalt klippa av alla kontakter med amerikanska och andra missionsorganisationer och härigenom införa självstyre, självunderhåll och självutbredning i den kinesiska kyrkan". Detta gällde också självständiga kyrkor som "SMK:s" synod och den församling som leddes av Wang Mingdao i Peking. Trots att denne en tid satt fängslad inordnade han sig inte och dömdes 1958 till livstids fängelse.

Under kulturrevolutionen som började 1966 bildades "röda garden" av skolor, ungdomar och studenter som i hänförelse för Maos tankar försökte vända upp och ned på samhället⁸⁰⁷. Skolor och universitet stängdes men också alla kyrkor. Kulturskatter och vetenskaplig litteratur förstördes liksom biblar och andra kristna böcker⁸⁰⁸. Otaliga människor for illa (en del dödades).

SMK hade i maj 1953 bytt namn till Svenska Missionen i Kina och Japan (SMKJ)⁸⁰⁹. (Det var strax innan vår familj återvände från Japan⁸¹⁰). Kina var med i namnet men all kontakt med det gamla missionsfältet upphörde.

Under den senare delen av 1970-talet började kyrkor öppnas igen. Wang Mingdao frigavs 1980. Men ännu när SMKJ gick samman med Svenska Mongol- och Japanmissionen till Evangeliska Östasienmissionen (EÖM) den 1 januari 1982 fanns det ingen kontakt med den forna synoden⁸¹¹.

⁸⁰¹ *Svensk Uppslagsbok*, andra omarbetade och utvidgade upplagan, spalt 36-39 (band 16, Förlagshuset Norden 1950).

⁸⁰² *SL* s. 4 (10 januari 1949), *SL* s. 139 (10 augusti 1949) *SL* s. 168 (10 oktober 1949) och *SL* s. 175 (30 oktober 1949).

⁸⁰³ *SL* s. 217-219 (30 december 1949, brev från Gösta Goës) och *SL* s. 82 (15 april 1951).

⁸⁰⁴ Egna minnen samt *SL* s. 45 (15 mars 1950), *SL* s. 56 (15 mars 1951, bild av huset med skolan) och *SL* s. 64 (31 mars 1951).

⁸⁰⁵ *SL* s. 153 (15 augusti 1951).

⁸⁰⁶ David Aikman: *Jesus i Beijing* s. 65-69 (Ljus i Öster och EÖM 2006).

⁸⁰⁷ Mycket har skrivits om kulturrevolutionen och de övergrepp som rödgardisterna gjorde sig skyldiga till. En kort redogörelse för de kristnas erfarenheter finns i Leslie Lyall: *Gud i röda Kina* s. 144-160 (Den kristna bokringen 1986).

⁸⁰⁸ Författaren minns personligen hur fysiklitteratur skickades från Stockholms universitet till ett vandaliserat universitetsbibliotek i Kina.

⁸⁰⁹ *SL* s. 114 (31 maj 1953, rapport från årsmötet av Martin Lindén).

⁸¹⁰ *SL* s. 105-107 (15 maj 1953, brev från Erik Malm). En bild av huset i Japan med författarens systrar finns i *SL* s. 113 (31 maj 1953).

⁸¹¹ *SL* s. 180 (julen 1981, notis av Erik Malm och Eskil Olofsson).

Det var strax efter detta som professor Li hörde av sig. I september 1983 och juni 1984 besökte han Luoyang⁸¹². Han berättade om hur en ny stor stad vuxit upp vid sidan om Gamla Staden med en huvudgata som är drygt en och en halv mil lång. (Redan på 1960-talet hade jag hört talas om den stora traktorfabriken i Luoyang⁸¹³.) Av SMK:s missionsstation var inte mycket kvar utom gatukapellet som nu var bibliotek⁸¹⁴.

Vad skulle vi ha sett om vi kunnat vara i Luoyang vid den tiden och gått till kyrkan en söndag? Tack vare professor Lis brev går det att föreställa sig⁸¹⁵.

Det pågår redan en gudstjänst när vi kommer. Men kyrkan är fullsatt och det är många som väntar. Somliga sitter på marken i grupper på cirka tio personer. De lyssnar på en som läser ur Bibeln. De är som törstiga.

Nu är gudstjänsten slut. Klockan ringer och folk börjar köa för att gå in när dörren öppnas. Den första gudstjänstens deltagare går tydligen ut en annan väg. Rätt som det är stängs porten igen eftersom kyrkan är fullsatt. De som inte kommit in får vänta till den tredje gudstjänsten (trots att kyrkan byggdes ut så att det blev 500 sittplatser behövde man vid påskan 1985 ha fyra gudstjänster⁸¹⁶).

Det var den gamla anglikanska kyrkan som användes⁸¹⁷. Naturligtvis var den för liten för den växande församlingen och dess sju pastorer. Li Zhende avled 1984. Men det fanns andra som mindes mina föräldrar och som hoppades att de skulle kunna komma på besök (tyvärr blev det inte så).

Professor Li beklagade att han inte i förväg fått reda på att Luoyang hösten 1984 skulle besökas av EÖM:s missionssekreterare Kurt Mossberg och Eric Lundqvist, som i många år skulle vara missionens ordförande⁸¹⁸. Detta blev inledningen till omfattande kontakter mellan EÖM och kyrkor både på och utanför det gamla missionsfältet.

Till sin besvikelse missade professor Li också ett besök i Luoyang av Anna-Brita Wirhed (Aspbergs äldsta dotter)⁸¹⁹. Hon var det första missionärsbarnet från Luoyang som återvände. Själv kom jag tillsammans med min fru Barbro till Luoyang 2000, 2003 och 2007 i samband med gruppresor⁸²⁰. Vid besöket strax före påsk 2000 träffade vi pastor Ma och såg den nästan invigningsfärdiga Tacksägelsekyrkan.

⁸¹² Brev från professor Li den 20 december 1983 och den 15 augusti 1984.

⁸¹³ Egna minnen och information från guidning i Luoyang 2003.

⁸¹⁴ Se brev från Erik Malm den 7 september 1984.

⁸¹⁵ Helt från professor Lis brev den 20 december 1983.

⁸¹⁶ Brev från professor Li den 20 maj 1985.

⁸¹⁷ Den slutsatsen drogs i ett brev från Erik Malm den 25 juli 1986.

⁸¹⁸ Se not 816 och *Evangeliska Östasienmissionen* s. 8-11 (nr 1, januari 1985, artikel av Kurt Mossberg).

⁸¹⁹ Se not 817 och brev från professor Li den 4 oktober 1986.

⁸²⁰ 2000 och 2003 leddes resorna av Eric Lundqvist. 2007 var missionssekreterare Jan-Endy Johannesson reseledare. Se *Evangeliska Östasienmissionen* s. 8-10 (nr 3, 2000, artikel av Sigbrit Ershammarr Törnqvist och intervju med Bengt Malm av missionssekreterare Elon Svanell), *EÖM-Nytt* 2. 6-7 (nr 9, juni 2003, artikel av Bengt Malm) och *EÖM-Nytt* s. 3 (nr 27, december 2007, reportage med bilder av Jan-Eny Johannesson).

När vi nästa gång kom till denna kyrka i min hembygd var det påskdagen 2003. Vi fick veta att den stod där SMK:s missionärsbostad en gång varit. När jag såg ut över den väldiga kyrkan som var alldeles fullsatt tänkte jag att detta hade missionärerna arbetat för fast de inte fick se det.

Men jag tänkte inte helt rätt. Missionärerna kom inte till Luoyang för att se en fullsatt kyrka. Det fanns något annat som var viktigare.

I dag när detta skrivs (den 14 mars 2012) är det 125 år sedan Erik Folke landsteg i Kina. Vad var det som var viktigast för SMK:s missionärer?

IV

Förhandlingarna inför mandarinerna närmade sig slutet⁸²¹. Flickan från Yanshi hade onekligen behandlats illa av sin fästmans familj. Hon hade varit nära att bli kidnappad. Hennes bror hade hållits fången i två dagar och hennes far hade misshandlats innan hela familjen flytt till Luoyang. Nu ansökte föräldrarna om att mandarinerna skulle upphäva förlovningen (som var ett juridiskt bindande avtal).

Innan mandarinerna bestämde sig ville han veta hur det skulle bli med flickan framöver och frågade henne själv.

“Har din far sökt ett annat hem åt dig?”

“Nej.”

“Söker han nu ett annat hem åt dig?”

“Nej.”

“Men du kan inte förbli ogift. Vem skall du tillhöra i framtiden?”

“Jag skall tillhöra Jesus.”

Mandarinerna blev nästan mållösa: “Det är nog. Du får lämna domsalen.”

Det som överraskade den store mannen var nog inte bara *vad* hon sade utan *hur* hon sade det. Att döma av berättelsen svarade hon så självklart och frimodigt som ett barn gör när det vet med sig att vara tryggt och älskat.

Tryggt? Ja, föräldrarna tackade Gud för denna upplevelse och ville inte ha något skadestånd från plågoandarna. Man begär ju inte skadestånd för att man fått uppleva Guds närhet.

Men flickans svar innebar också att hon gläntade på dörren till sin värld. För ett ögonblick fick mandarinerna se in i en värld av oblandad glädje och frid mitt i de yttre prövningarna.

Flickan från Yanshi var lycklig. Hon var självständig. Hon var fri. Hon skulle tillhöra Jesus.

Ja, vem skall en människa annars tillhöra?

⁸²¹ Se prologen och *SL* s. 31-31 (1 februari 1919, brev från Richard Andersson).